

СЛУЖБА

НА ФЕДЕРАТИВНА НАРОДНА РЕПУБЛИКА ЈУГОСЛАВИЈА

37453
Sluzbeni vestnik
Makedon

Skopje

„СЛУЖБЕН ЛИСТ НА ФНРЈ“ излегува по потреба, во српско, хрватско, словенечко и македонско издание. — Огласи по тарифата. — Текушта сметка при Народната Банка на ФНРЈ за претплата и одделни изданија бр. 1032-Т-220, за огласи 1032-Т-221.

Среда, 23 јануари 1957

БЕЛГРАД

БРОЈ 4

ГОД. ХН

Цена на овој број е 120.— дин. — Претплата за 1957 година изнесува 1700.— дин., а за странство 2500.— динари. — Редакција: Улица Краљевик'а Марка бр. 9. — Телефони: Редакција 28-838, Администрација 26-276, Продажно одделение 22-619, Тел. централа 28-010.

25.

УКАЗ

ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА УВОДНИОТ ЗАКОН ЗА ЗАКОНОТ ЗА ПРОЦЕСНАТА ПОСТАПКА

Врз основа на членот 71 точка 2 од Уставниот закон за основите на општественото и политичкото устројство на Федеративна Народна Република Југославија и за сојузните органи на власта, се прогласува Уводниот закон за Законот за процесната постапка, што го усвои Сојузната народна скупштина на седницата на Сојузниот собор од 7 декември 1956 година.

ПР бр. 21

декември 1956 година
Белград

Претседател на Републиката,
Јосип Броз Тито, с. р.

Претседател

на Сојузната народна скупштина,
Моша Пијаде, с. р.

УВОДЕН ЗАКОН

ЗА ЗАКОНОТ ЗА ПРОЦЕСНАТА ПОСТАПКА

Влегување во сила

Член 1

Законот за процесната постапка влегува во сила три месеца по објавувањето во „Службен лист на ФНРЈ“.

Одредбите на чл. 84 и 481 став 2 од Законот за процесната постапка ќе се применуваат по истекот на една година од влегувањето во сила на Законот за процесната постапка.

Важење на поранешните прописи

Член 2

Со влегувањето во сила на Законот за процесната постапка престанува да важи Законот за забрзување на процесната постапка пред редовните судови („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 19/55), како и процесните одредби содржани во законите, уредбите и другите прописи што се опфатени со Законот за процесната постапка или се во спротивност со него, доколку во овој закон не е определено поинаку.

Ако е за одделни спорови во посебните прописи предвидена стварна или месна надлежност на определен суд, надлежноста во тие спорови ќе се определува според Законот за процесната постапка, доколку во членот 4 на овој закон не е определено поинаку.

Член 3

Во поглед на овластувањето на воениот обвинител на Југословенската народна армија за подигање на барање за заштита на законитоста и во поглед на надлежноста за решавање за барањето, остануваат и натаму во сила одредбите од ст. 2 и 3 на членот 64 од Законот за воените судови („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 52/54) и чл. 25 и 26 од Законот за военото обвинителство („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 11/55).

Член 4

Со влегувањето во сила на Законот за процесната постапка остануваат и натаму во важност следниве одредби:

1) Членот 17 став 4 од Општиот закон за ловот („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 105/47), за надлежноста на околинскиот суд во споровите за надоместок на штета;

2) Членот 26 од Законот за селскостопанскиот земјишен фонд („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 22/53), за месната и стварната надлежност на окружниот суд;

3) Членот 9 од Законот за јавното правобранителство („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 51/55), за доставување писмената на јавното правобранителство;

4) Членот 23 од Уредбата за ликвидација на односите настанати со конфискација на имотот („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 23/49), за надлежноста на околинскиот суд за решавање на споровите од оваа уредба;

5) Членот 18 став 2 од Уредбата за дисциплинската и материјалната одговорност на работниците во државните стопански претпријатија, во надлежната и установите („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 27/49), за надлежноста на редовниот суд во споровите за надоместок на штета;

6) Членот 13 став 3 и членот 13а став 3 од Уредбата за управување со основните средства на стопанските организации („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 52/53 и 7/55), за надлежноста на стопанскиот суд за споровите за условите на купопродажба на основните средства.

Со влегувањето во сила на Законот за процесната постапка остануваат и натаму во важност и одредбите содржани во посебните прописи, во кои се предвидува надлежност на органите на управата или на други органи за расправање за определени граѓанскоправни барања пред да му се поднесе на судот тужба.

Член 5

Општите узанси за прометот со стоки што ги донесол Пленумот на Главната државна арбитража („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 15/54) и Упатството на Главната државна арбитража за назначувањето и работењето на арбитражните вешти лица („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 42/51) ќе се применуваат и натаму пред стопанските судови.

Член 6

Надворешнотрговската арбитража во Белград, како постојан избран суд, останува и натаму надлежна за споровите предвидени во членот 1 од Законот за измена и дополнување на Законот за стопанските судови („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 32/55).

До донесувањето на нови прописи, во постапката пред Надворешнотрговската арбитража ќе се применуваат постојните прописи, доколку не се спротивност со одредбите на главата XXX од Законот за процесната постапка.

Член 7

Со влегувањето во сила на Законот за процесната постапка се укинува членот 26 од Основниот

закон за односите на родителите и децата („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 104/47).

Одредби за постапката што е во тек

Член 8

Процесната постапка започната пред влегувањето во сила на Законот за процесната постапка ќе се продолжи според одредбите на тој закон, ако со овој закон не е определено поинаку.

Член 9

Ако преј влегувањето во сила на Законот за процесната постапка првостепениот суд изрекот пресуда што не станала правосилна, натамошната постапка до правосилноста на пресудата ќе се спроведе според досегашните прописи. Но ако повисокиот суд ја укине пресудата на првостепениот суд и предметот го упати на повторно судење, натамошната постапка ќе се спроведе според одредбите на Законот за процесната постапка.

Член 10

Против судските одлуки донесени во процесната постапка што станале правосилни пред влегувањето во сила на Законот за процесната постапка, барање за заштита на законитоста можат да подигнат само сојузниот јавен обвинител, републичкиот јавен обвинител и покраинскиот јавен обвинител, под условите предвидени во досегашните прописи. Ако е со таква одлука сторена повреда на законот од покрупно значење, сојузниот јавен обвинител може да подигне барање за заштита на законитоста најдоцна шест месеци по влегувањето во сила на Законот за процесната постапка.

Барањето за заштита на законитоста подигнато според претходниот став ќе се решава според досегашните прописи.

Молбите на странките упатени на претседателите на врховните судови заради подигање на барање за заштита на законитоста што не се решени до денот на влегувањето во сила на Законот за процесната постапка, врховните судови ќе им ги отстапат на надлежните јавни обвинителства.

Ако пред влегувањето во сила на Законот за процесната постапка било подигнато барање за заштита на законитоста или за вонредна ревизија, натамошната постапка по овие правни лекови ќе се продолжи според досегашните прописи.

Член 11

Ако е до денот на влегувањето во сила на Законот за процесната постапка поднесен отказ на употребниот договор, со овој отказ ќе се постапува како со редовна тужба. Веќе поднесените приговори ќе се сметаат како одговор на тужбата.

Член 12

Ако е во денот на влегувањето во сила на Законот за процесната постапка во тек срок според досегашните прописи, овој срок ќе се смета според досегашните прописи доколку е подолг.

Посебни одредби

Член 13

Судијата поединец на околиски суд ги решава и сите вонпроцесни и извршни предмети од надлежноста на околискиот суд.

Член 14

Одредбите од Законот за процесната постапка за постапката по повод на ревизија против пресуди ќе се применуваат и на ревизијата против решенијата за наследство или легат донесени во постапката на расправање за заоставините, без оглед на вредноста на заоставината.

Против правосилното решение за наследување и за легат јавниот обвинител има право да подига барање за заштита на законитоста според одредбите на чл. 389 до 397 од Законот за процесната постапка.

Член 15

Кога е околискиот суд според посебните прописи овластен да решава по жалбите против решенијата на органите на управата или на други органи, советот на околискиот суд е составен од еден судија и двајца судии поротници.

Признавање и извршување на странски одлуки

Член 16

До донесувањето на Законот за извршната постапка, во поглед на признавањето на странски одлуки во статусните работи и на извршувањето одлуките на странски судови ќе се применуваат одредбите на чл. 17 до 22 од овој закон.

Член 17

Одлуките на странски судови во брачните работи, во работите на односите на родителите и децата или на посвојувањето и други одлуки на тие судови што се однесуваат на личната состојба (статусни работи) ќе се признаат ако се исполнети следниве услови:

1) ако според прописите за надлежноста што важат во нашата држава странскиот суд можел да постапи во таа работа;

2) ако на лицето, против кое е донесена одлуката, поканата или наредбата со која е започната постапката му биле лично доставени, или тоа лице на кој и да е начин се впуштило во постапката;

3) ако постои потврда од надлежниот странски суд или од друг надлежен орган за правосилноста и извршноста на одлуката според правото на државата во која е донесена;

4) ако постои реципроцитет.

Член 18

И кога постојат условите од претходниот член, нема да се признае странска одлука:

1) ако лицето против кое е донесена одлуката не можело поради неправилностите во постапката да учествува во постапката;

2) ако признавањето на одлуката би било противно на јавниот поредок на Југославија.

Ако одлуката на странскиот суд се однесува на личната состојба (статусот) на југословенски државјанин, ќе се признае под услов да не е во спротивност со југословенскиот закон што се применува за решавање на таквите односи. Ако одлуката на странскиот суд се однесува на статусот на странски државјанин потребно е таа да се признава во државата чиј државјанин е тоа лице.

Член 19

Признавање на одлуки на странски судови во статусните работи е овластен да бара секој кој има правен интерес.

За донесување на решение за признавање е надлежен судијата поединец на окружниот суд на чие подрачје треба да се спроведе признавањето на одлуката.

Судот ќе се ограничи на тоа да испита дали се исполнети условите од чл. 17 и 18 на овој закон. За таа цел судот може да бара објаснение од странскиот суд што ја донесол одлуката чие признавање се бара.

Против решението на судот е дозволена жалба до повисокиот суд.

Ако за признавањето на странска одлука не е донесено посебно решение во смисла на претходните ставови, може за признавањето на таа одлука да решава во процесната постапка секој суд како за претходно прашање, но со дејство за таа постапка.

Член 20

Одлуките на странски судови ќе се извршат ако постојат условите од чл. 17 и 18 на овој закон.

Предлог за извршување може да поднесе покрај барателот на извршувањето и странскиот суд што ја донесол одлуката врз основа на која се бара извршување. Ако странскиот суд доставил одлука

со која се определува извршување, оваа одлука ќе се смета како предлог за дозвола на извршување.

Решение за дозвола на извршување донесува судија поединец на окружниот суд на чие подрачје има да се спроведе извршувањето.

Ако треба да се спроведе извршување на имот на правно лице од членот 455 точка 1 на Законот за процесната постапка, за дозвола на извршување е надлежен судија поединец на окружниот стопански суд на чие подрачје извршеникот има своја општа месна надлежност, а ако ја нема оваа надлежност во Југославија, тогаш окружниот стопански суд на чие подрачје ќе треба да се спроведе извршувањето.

Во постапката за извршување на одлуки на странски судови ќе се применуваат и одредбите на членот 19 ст. 3 и 4 од овој закон. Извршувањето се спроведува според правилата на извршната постапка.

Член 21

За извршувањето на одлуки на странски избрани судови важат одредбите на членот 20 од овој закон.

Нема да се изврши одлука на странски избран суд:

- 1) ако воопшто немало договор за избран суд или ако тој договор не бил полноважен;
- 2) ако во поглед на составот на избраниот суд или во поглед на решавањето е повредена некоја одредба од договорот за избраниот суд;
- 3) ако избраниот суд ги пречекорил границите на својата задача;
- 4) ако диспозитивот на одлуката на избраниот суд е неразбирлив или противречен самиот на себеси.

Член 22

Одредбите на чл. 16 до 21 од овој закон нема да се применуваат, ако е со меѓународните договори нешто друго определено.

Измени во Законикот за кривичната постапка

Член 23

Во Законикот за кривичната постапка („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 40/53), износите на паричните казни претврдени во чл. 153, 278 и 285 се зголемуваат на 10.000 динари.

Завршни одредби

Член 24

Се овластува Сојузниот извршен совет да донесе поблиски прописи за височината и надоместокот на трошоците на процесната постапка. Со овие прописи наедно ќе се реши и прашањето за височината и надоместокот на трошоците на кривичната постапка (член 95 од Законикот за кривичната постапка).

Член 25

Овој закон влегува во сила осум дена по објавувањето во „Службен лист на ФНРЈ“.

26.

УКАЗ

ЗА ПРОГЛАСУВАЊЕ НА ЗАКОНОТ ЗА ПРОЦЕСНАТА ПОСТАПКА

Врз основа на членот 71 точка 2 од Уставниот закон за основите на општественото и политичкото устројство на Федеративна Народна Република Југославија и за сојузните органи на власта, се прогласува Законот за процесната постапка, што го усвои Сојузната народна скупштина на седницата на Сојузниот собор од 7 декември 1956 година.

ИП бр. 22

8 декември 1956 година

Белград

Претседател на Републиката,
Јосип Броз-Тито, с. р.

Претседател

на Сојузната народна скупштина,
Момча Пијаде, с. р.

ЗАКОН ЗА ПРОЦЕСНАТА ПОСТАПКА

ДЕЛ ПРВ

ОПШТИ ОДРЕДБИ

Глава прва

ОСНОВНИ ОДРЕДБИ

Член 1

Со овој закон се определуваат правилата на постапката врз основа на кои судот (редовен, стопански и воен) расправа и решава за имотноправните спорови, за споровите од семејните и трудовите односи и за други граѓанскоправни спорови.

За одделни видови од овие спорови може со закон да се определи посебна постапка.

Член 2

Во процесната постапка судот решава во границите на барањата што се ставени во постапката. Судот не може да одбие да решава за барање за кое е надлежен.

Член 3

Странките можат слободно да располагаат со барањата што ги ставиле во текот на постапката. Тие можат да се откажат од своето барање, да го признаат барањето на противникот и да се помрамнат.

Судот нема да ги уважи располагањата на странките:

- што се во противност со присилните прописи за управувањето и располагањето со општествениот имот и со другите присилни прописи;
- што се во противност со одредбите на меѓународните договори;
- што му се противни на јавниот морал.

Член 4

Судот решава за тужбеното барање по правило врз основа на усно, непосредно и јавно расправање.

Член 5

Судот ќе ги даде на секоја странка можност да се изјасни за барањата и за наводите на противната странка.

Само кога е тоа со овој закон определено судот е овластен да реши за барањето по кое противната странка не се изјаснила.

Член 6

Судот е должен потполно и вистинито да ги утврди спорните факти од кои зависи основаноста на барањето.

Странките се должни да ги изнесат сите факти на кои ги основуваат своите барања и да предложат докази со кои се утврдуваат тие факти.

Судот е овластен да изведе и докази што странките не ги предложиле, ако се тие докази од значење за решавањето.

Судот е овластен да ги утврди и фактите што не ги изнесе странките, ако од резултатот на расправата и од докажувањето произлегува дека странките одат кон тоа да располагаат со барања со кои не можат да располагаат (член 3 став 3).

Член 7

Кои факти ќе ги земе како докажани решава судот според своето уверение врз основа на совесна и грижлива оценка на секој доказ одделно и на сите докази заедно како и врз основа на резултатот од целокупната постапка.

Член 8

Странките се должни пред судот да ја говорат вистината и совесно да ги користат правата што им се признаени со овој закон.

Член 9

Судот е должен да настојува постапката да се спроведе без отегнување и со што помалу трошоци, како и да оневозможи секоја злоупотреба на правата што им припаѓаат на странките во постапката.

Член 10

Странката што поради незнаење не се користи со правата што ѝ припаѓаат според овој закон судот ќе ја предупреди кои процесни дејствија може да ги преземе.

Член 11

Кога одлуката на судот зависи од претходно решение на прашањето дали постои некое право или правен однос, а за тоа прашање уште не донесол одлука суд или друг надлежен орган (претходно прашање), судот може сам да го реши тоа прашање, ако со посебни прописи не е определено инаку.

Одлуката на судот за претходното прашање има правно дејство само во процесот во кој е решено тоа прашање.

Во процесната постапка, во поглед на постоењето на кривично дело и кривична одговорност на сторителот, судот е врзан за правосилната пресуда на кривичниот суд со која обвинетиот се огласува за виновен.

Член 12

Во процесната постапка судовите судат во совет. Во кои случаи суди судија поединец се определува со овој закон.

Претседателот на советот може да ги презема само оние дејствија во постапката и да ги донесува само оние одлуки за кои е овластен со овој закон.

Член 13

Ако за одделни дејствија не е со закон определена формата во која можат да се преземат, странките ги преземаат процесните дејствија писмено во спрочиштето или усно на спрочиштето.

Глава втора

НАДЛЕЖНОСТ НА СУДОВИТЕ

1. Заеднички одредби

Член 14

Судот оценува по службена должност, веднаш по приемот на тужбата, дали е надлежен и во кој состав е надлежен.

Ова оценување на надлежноста се врши врз основа на наводите во тужбата и врз основа на фактите што му се познати на судот.

Ако во текот на постапката се изменат околностите на кои е заснована надлежноста на судот, или ако тужителот го намали тужбеното барање, судот што бил надлежен во времето на поднесувањето на тужбата останува и натаму надлежен иако поради овие измени би бил надлежен друг редовен суд.

Член 15

Судот во текот на целата постапка по службена должност внимава дали решавањето на спорот спаѓа во судска надлежност.

Кога судот во текот на постапката утврди дека за решавање на спорот не е надлежен ниту редовен суд ниту стопански или воен суд, туку некој друг државен орган или орган на општественото управување, или некој странски орган, ќе се огласи за ненадлежен, ќе ги укине спроведените дејствија во постапката и ќе ја отфрли тужбата.

Ако е постапката правосилно завршена, Сојузниот врховен суд по предлог од сојузниот јавен обвинител ќе постапи според одредбата од претходниот став.

Член 16

Секој суд во текот на целата постапка по службена должност внимава дали е за судењето надлежен редовен, стопански или воен суд.

Исто така судот по службена должност во текот на целата постапка внимава на својата стварна надлежност.

Ако е веќе одржано подготвително спрочиште, или ако ова не е одржано бидејќи тужениот на првото спрочиште за главната расправа се впуштил во расправање за главната работа, окружниот суд не може, ниту по повод на приговор ниту по службена должност, да се огласи за ненадлежен за предметите од надлежноста на околинскиот суд.

Против решението на окружниот суд со кое се огласил за стварно надлежен не е дозволена жалба.

Член 17

Кога советот на околински суд во текот на постапката или претседателот на советот на подготвителното спрочиште, по службена должност или по повод на приговорот од странките, ќе утврди дека е во прашање спор што треба да го суди судија поединец од истиот суд, постапката по правосилноста на ова решение ќе се продолжи пред судијата поединец, и тоа по можност пред претседателот на овој совет како судија поединец. Судијата поединец е врзан за правосилната одлука со која предметот му се отстапува во надлежност.

Во случајот од претходниот став советот на околинскиот суд може, според состојбата на постапката, да реши предметот да не му го отстапи на судија поединец, туку самиот тој да ја спроведе постапката. Против оваа одлука на советот не е дозволена жалба.

Одредбите од претходните ставови ќе се применуваат и кога во текот на постапката пред советот ќе се изменат околностите или тужителот ќе го намали тужбеното барање, така што спорот би требало да го суди судија поединец.

Ако советот на околински суд донесол одлука за спор што требало да го суди судија поединец, оваа одлука не може да се оспорува поради тоа што одлуката за спорот не ја донесол судија поединец.

Кога судијата поединец во текот на постапката, по службена должност или по повод на приговор од странките, ќе најде дека за судење е надлежен совет на истиот суд, постапката ќе се продолжи пред советот. Против ова решение на судијата поединец не е дозволена жалба.

Член 18

До донесувањето на одлука за главната работа судот со решение ќе ја запре процесната постапка ако утврди дека постапката би требало да се спроведе според правилата на вонпроцесната постапка. Постапката по правосилноста на решението ќе се продолжи според правилата на вонпроцесната постапка пред надлежниот вонпроцесен суд.

Дејствијата што ги спровел процесниот суд (увид, вештачење, сослушување на сведоци и др.), како и одлуките што ги донесол тој суд, не се без важност само поради тоа што се преземени во процесната постапка.

Член 19

Судот може по службена должност да се огласи за месно ненадлежен најдоцна до закажувањето на подготвителното спрочиште, а ако не се одржува подготвително спрочиште, тогаш до закажувањето на главната расправа. Потем ова време судот може да се огласи за месно ненадлежен само по повод на приговор од тужениот. Овој приговор тужениот може да го стави најдоцна на подготвителното спрочиште, а ако не се одржува подготвително спрочиште, тогаш на главната расправа пред да се впушти во расправање за главната работа.

Член 20

По правосилноста на решението со кое се огласил за ненадлежен (чл. 16 и 19), судот ќе му го отстапи предметот на надлежниот суд (редовен, стопански или воен). Пред да му го отстапи предметот на надлежниот суд, судот, по потреба, ќе побара известувања од тужителот.

Судот на кој му е предметот отстапен како на надлежен ќе ја продолжи постапката како да била кај него поведена.

Ако одлуката за ненадлежност била донесена на главната расправа, судот на кој му е отстапен предметот ќе закаже главна расправа и ќе постапи како расправата да се држи пред изменет совет (член 304 став 3). Ако одлуката за ненадлежност била донесена на подготвителното срсчиште, нема да се закаже ново подготвително срсчиште ако претседателот на советот смета дека тоа не е потребно со оглед на дејствијата преземени на поранешното подготвително срсчиште.

Процесните дејствија на ненадлежниот суд (увидот, вештачењето, сослушувањето на сведоци и др.) не се без важност само поради тоа што ги презел ненадлежен суд.

Член 21

Ако судот на кој му е отстапен предметот како на надлежен смета дека е надлежен судот што му го отстапил предметот или некој друг суд, ќе му го достави предметот на судот што треба да го реши овој спор за надлежност.

Кога по повод на жалбата против одлуката на првостепениот суд со која овој се огласил за месно ненадлежен одлука донесол второстепен суд, за таа одлука е врзан во врска со прашањето за надлежност и судот на кој му е отстапен предметот, ако второстепениот суд е надлежен за решавање на спорот за надлежност меѓу тие судови.

Одлуката на второстепениот суд за стварната ненадлежност на првостепениот суд го врзува секој суд на кој подоцна истиот предмет ќе му биде поднесен.

Член 22

Спорот за надлежност меѓу судови го решава заедничкиот непосредно повисок суд. Ова решение повисокиот суд може да го донесе и кога странките претходно не се изјасниле за надлежност.

Сојузниот врховен суд ги решава споровите за надлежност меѓу редовните судови од териториите на разни народни републики и споровите за надлежност меѓу судовите од подрачјето на Автономната Покраина Војводина и судовите од останатата територија на Народна Република Србија.

Сојузниот врховен суд ги решава и споровите за надлежност меѓу редовните судови и стопанските или воените судови.

Додека не се реши спорот за надлежност, судот на кој му е отстапен предметот е должен да ги презема оние дејствија во постапката за кои постои опасност поради одлагањето.

Против решението со кое се решава за спорот за надлежност не е дозволеа жалба.

Член 23

Секој суд ги врши дејствијата во постапката на своето подрачје, но ако постои опасност поради одлагањето, судот ќе преземе извршување на одделни дејствија и на подрачјето на соседниот суд. За ова ќе се извести судот на чие подрачје е преземено дејствието.

Член 24

Во поглед на надлежност на југословенските судови за судење на странци што уживаат право на имунитет во Југославија и за судење на странски држави и меѓународни организации, важат правилата на меѓународното право.

Во случај на сомневање за постоењето и за обемот на правото на имунитет, објасненија дава Државниот секретаријат за надворешни работи.

2. Стварна надлежност

Околиски судови

Член 25

Околиските судови се надлежни да ги судат споровите за имотноправните барања ако вредноста на предметот на спорот не надминува 200.000 динари.

Без оглед на вредноста на предметот на спорот околиските судови се надлежни да ги судат:

1) споровите за законска издршка, кога не се решаваат заедно со споровите за постоење или за непостоење на брак, за поништување на бракот или за развод на бракот, или со споровите за утврдување или за оспорување на татковството;

2) споровите за чување и за воспитување на децата што ќе настанат по правосилната одлука со која е бракот поништен, разведен или огласен за непостоење (член 28 став 2 точка 3);

3) споровите поради смеќавање на поседот;

4) споровите за стварните и за личните службености и за доживотната издршка;

5) споровите поради мани на добитокот;

6) споровите за отказ на договорот за наем или за закуп на предмети, како и споровите за отказ на станот или работните простории.

Во надлежност на околиските судови спаѓаат и споровите што со овој или со друг закон не се ставени во надлежност на окружните судови.

Околиските судови вршат и работи на правна помош, како и други работи определени со закон.

Член 26

Споровите од надлежност на околискиот суд ги суди совет или судија на тој суд како судија поединец.

Советот на околискиот суд е составен од еден судија како претседател на советот и од двајца судии поротници.

Член 27

Судијата поединец на околискиот суд ги суди споровите за имотноправни барања од членот 25 став 1 на овој закон, ако вредноста на предметот на спорот не надминува 50.000 динари, како и споровите поради смеќавање на поседот.

Судијата поединец на околискиот суд исто така ја спроведува постапката и донесува одлуки во предметите на правната помош.

Ако со закон не е поинаку определено, судијата поединец на околискиот суд во решавањето на предметите и споровите од својата надлежност ги има сите права и должности што му припаѓаат на претседателот на советот и на советот.

Окружни судови

Член 28

Окружните судови се надлежни да ги судат споровите за имотноправни барања ако вредноста на предметот на спорот надминува 200.000 динари.

Без оглед на вредноста на предметот на спорот окружните судови се надлежни да ги судат:

1) споровите за утврдување или за оспорување на татковството;

2) споровите за постоење или за непостоење на брак, за поништување на бракот или за развод на бракот;

3) споровите за законската издршка на брачниот другар или за чувањето, воспитувањето или издршката на децата, кога се решаваат заедно со споровите од точ. 1 и 2;

4) споровите од авторското право, како и споровите што се однесуваат на заштитата или на употребата на пронајдоци, мостри, модели или жигови или на правото за употреба на фирма.

Во надлежност на окружните судови спаѓаат и споровите што се со друг закон ставени во нивна надлежност.

Окружните судови решаваат по жалбите против одлуките на околиските судови донесени во прв степен.

Окружните судови вршат и други работи определени со закон.

Член 29

Окружните судови судат во прв степен во совети што се составени од еден судија како претседател на советот и од двајца судии поротници.

Кога судат во втор степен, советите на окружните судови се составени од тројца судии. Во ист состав окружните судови ги решаваат споровите за надлежноста и решаваат за пренесувањето на месната надлежност на друг суд од своето подрачје (член 61).

Републички врховни судови и Врховен суд на Автономната Покраина Војводина

Член 30

Републичките врховни судови и Врховниот суд на Автономната Покраина Војводина се надлежни:

- 1) да решаваат по жалбите против одлуките на окружните судови донесени во прв степен;
- 2) да решаваат по ревизиите против одлуките на окружните судови донесени во втор степен;
- 3) да решаваат за барањето за заштита на законитосте во случаите определени во овој закон;
- 4) да вршат и други работи определени со закон.

Член 31

Републичките врховни судови и Врховниот суд на Автономната Покраина Војводина решаваат во совети составени од тројца судии.

Сојузен врховен суд

Член 32

Сојузниот врховен суд е надлежен:

- 1) да решава за ревизиите против одлуките на републичките врховни судови и на Врховниот суд на Автономната Покраина Војводина донесени во втор степен;
- 2) да решава по барањето за заштита на законитоста во случаите определени во овој закон;
- 3) да врши и други работи определени со закон.

Член 33

Сојузниот врховен суд решава во совети составени од тројца судии.

Кога решава за барањето за заштита на законитоста подигнато против пресуда на Врховниот стопански суд, или кога ги решава споровите за надлежноста меѓу редовни и стопански судови, Сојузниот врховен суд решава во совет од пет членови од кои претседателот на советот и два члена на советот се судии на Сојузниот врховен суд, а два члена судии на Врховниот стопански суд што ќе ги определи претседателот на тој суд.

Кога решава за барањето за заштита на законитоста подигнато против пресуда на Врховниот воен суд, или кога ги решава споровите за надлежноста меѓу редовни и воени судови, Сојузниот врховен суд решава во совет од пет членови од кои претседателот на советот и два члена на советот се судии на Сојузниот врховен суд, а два члена судии на Врховниот воен суд што ќе ги определи претседателот на тој суд.

Утврдување вредноста на предметот на спорот заради определување на надлежноста

Член 34

Кога е за утврдувањето на стварната надлежност и за составот на судот: еродавна вредноста на предметот на спорот, како вредност на предметот на спорот се зема предвид само вредноста на главното барање.

Интересите, процесните трошоци, договорната казна и другите споредни барања не се земаат предвид ако не го составуваат главното барање.

Член 35

Ако барањето се однесува на идни давања што се повторуваат, вредноста на предметот на спорот се смета според нивниот збир, но најмногу до износот што му одговара на збирот на давањата за време од пет години.

Член 36

Ако една тужба опфаќа повеќе барања што се засновуваат на ист фактичен и правен основ, надлеж-

носта се определува според збирот на вредностите на сите барања.

Ако барањата во тужбата произлегуваат од различни основи, надлежноста се определува според вредноста на секое одделно барање.

Член 37

Кога се води спор за постоење на наемен или закупен однос, или од односите на користење на стаи или работни простории, вредноста се смета спрема едногодишната наемнина односно закупнина, освен ако е во прашање наемен или закупен однос склучен на покусо време.

Член 38

Ако со тужбата се бара само давање на обезбедување за некое побарување или установување на заложно право, вредноста на предметот на спорот се определува спрема износот на побарувањето што треба да се обезбеди. Но ако предметот на залогот има помала вредност од побарувањето што треба да се обезбеди, како вредност на предметот на спорот ќе се земе вредноста на предметот на залогот.

Член 39

Ако тужбеното барање не се однесува на паричен износ, но тужителот во тужбата наведе дека се согласува наместо исполнувањето на тоа барање да прими определен паричен износ, како вредност на предметот на спорот ќе се земе тој износ.

Во другите случаи, кога тужбеното барање не се однесува на паричен износ, меродавна е вредноста на предметот на спорот што ја означил тужителот во тужбата.

Ако во случајот од претходниот став тужителот ја назначил вредноста очигледно премногу високо или премногу ниско, така што да се постави прашање за надлежноста или за составот на судот, судот, најдоцна на подготвителното сроциште, а ако подготвително сроциште не е одржано, тогаш на главната расправа пред почетокот на расправањето за главниот предмет, брзо и на погоден начин ќе ја провери точноста на означената вредност.

3. Месна надлежност

а) Општа месна надлежност

Член 40

Ако со закон не е определена исклучива месна надлежност на некој друг суд, за судење е надлежен судот што е општо месно надлежен за тужениот.

Во случаите предвидени во овој закон за судење, покрај судот на општата месна надлежност, е надлежен и друг определен суд.

Член 41

За судење е општо месно надлежен судот на чие подрачје тужениот има живеалиште.

Ако тужениот нема живеалиште ниту во Југославија ниту во некоја друга држава, општо месно надлежен е судот на чие подрачје тужениот има престојувалиште.

Ако тужениот покрај живеалиштето има и престојувалиште во некое друго место, а според околностите може да се претпостави дека тука подолго време ќе престојуваче, општо месно надлежен е и судот на престојувалиштето на тужениот.

Член 42

За судење во споровите против федерацијата, против народна република, автономна единица, општина или општина, општо месно надлежен е судот на чие подрачје се наоѓа седиштето на одговорниот претставнички орган.

За судење во споровите против стопанските организации и нивните здруженија, против задружничките организации, општествените организации и установите што имаат својство на правно лице, како и во споровите против приватни правни лица, општо ме-

сно надлежен е судот на чие подрачје се наоѓа нивното седиште. Во случај на сомневање, како седиште ќе се смета местото каде што се наоѓаат нивните органи на управувањето.

Член 43

За судење во споровите против југословенски државјанин што постојано живее во странство каде што е упатен на служба или на работа од страна на државен орган, установа или стопанска организација, општо месно надлежен е судот на неговото последно живеалиште во Југославија.

Ако вакво лице немало живеалиште во Југославија, или ова не може да се утврди, Сојузниот врховен суд ќе определи кој стварно надлежен суд ќе биде општо месно надлежен.

б) Посебна месна надлежност

Надлежност за сопроцесниците

Член 44

Ако се со една тужба тужени повеќе лица (член 184 став 1 точка 1), а за нив не постои месна надлежност на ист суд, надлежен е судот што е месно надлежен за еден од тужените, а ако меѓу нив има главни и споредни обврзници, судот што е месно надлежен за некој од главните обврзници.

Надлежност во споровите за законска издршка

Член 45

За судење во споровите за законска издршка е надлежен покрај судот на општата месна надлежност и судот на чие подрачје тужителот има свое живеалиште односно престојувалиште.

Надлежност во споровите за надоместување на штета

Член 46

За судење во споровите за надоместување на штета е надлежен покрај судот на општата месна надлежност и судот на чие подрачје е сторена штетата.

Ако штетата настанала поради смрт или тешка телесна повреда предизвикана со кривично дело, надлежен е покрај судот од претходниот став и судот на чие подрачје тужителот има свое живеалиште односно престојувалиште.

Надлежност во брачните спорови

Член 47

За судење во споровите заради утврдување на постоење или непостоење на брак, заради поништување на брак или развод на брак (брачни спорови), надлежен е покрај судот на општата месна надлежност и судот на чие подрачје брачните другари имале свое последно заедничко живеалиште.

Ако брачните другари немале последно заедничко живеалиште во Југославија и ако еден од брачните другари е југословенски државјанин, а тужениот нема живеалиште односно престојувалиште во Југославија но го има тужителот, надлежен е судот на чие подрачје тужителот има живеалиште односно престојувалиште. Ако ниту тужителот нема живеалиште односно престојувалиште во Југославија, Сојузниот врховен суд ќе определи кој југословенски суд ќе биде месно надлежен.

Член 48

За судење во брачните спорови, ако е тужениот југословенски државјанин и има живеалиште односно престојувалиште во Југославија, исклучиво е надлежен југословенски суд.

Ако ниенден брачен другар не е југословенски државјанин, за судење во брачните спорови е надлежен југословенски суд само ако националниот закон на двата брачни другари ја дозволува оваа надлежност, и ако брачните другари имале на територијата на Југославија свое последно заедничко

живеалиште, или ако тужениот има живеалиште во Југославија. Ако националниот закон на брачните другари не дозволува надлежност на југословенски суд, овој суд може да биде надлежен за судење само ако двата брачни другари имаат живеалиште во Југославија и ако се согласуваат да им суди југословенски суд.

Надлежност во споровите за утврдување или оспорување на татковството

Член 49

Во споровите заради утврдување или оспорување на татковството, малолетно дете може да подаде тужба било пред судот на општата месна надлежност било пред судот на чие подрачје тоа има живеалиште односно престојувалиште. Пред судот на своето живеалиште односно престојувалиште детето може да подаде ваква тужба и по полнолетството, но само ако тужениот нема живеалиште односно престојувалиште во Југославија.

Ако е тужбата податена против дете што е југословенски државјанин и што има живеалиште односно престојувалиште во Југославија, исклучиво е надлежен југословенски суд, и тоа судот на неговото живеалиште односно престојувалиште. Ако детето нема живеалиште односно престојувалиште во Југославија, но го има тужителот, надлежен е судот на чие подрачје тужителот има живеалиште односно престојувалиште.

Ако ни една странка нема живеалиште односно престојувалиште во Југославија, а една од странките е југословенски државјанин, Сојузниот врховен суд ќе определи кој југословенски суд ќе биде месно надлежен.

Надлежност во споровите за недвижности или поради смеќавање на поседот

Член 50

За судење во споровите за стварни права или поради смеќавање на поседот на недвижности, како и во споровите од закупните или наемните односи на недвижностите или од договорите за користење на стан или работни простории, исклучиво е надлежен судот на чие подрачје се наоѓа недвижноста.

Ако недвижноста лежи на подрачјето на повеќе судови, надлежен е секој од тие судови.

За споровите поради смеќавање на поседот на движни предмети е надлежен покрај судот на општата месна надлежност и судот на чие подрачје се случило смеќавањето.

Член 51

За судење во споровите за стварните права врз помошките или речните пловни објекти или во споровите од закупни или наемни односи на тие објекти, исклучиво е надлежен судот на чие подрачје се води регистарот во кој е пловниот објект запишан.

За судење во споровите поради смеќавање на поседот на тие објекти е надлежен покрај судот од претходниот став и судот на чие подрачје се случило смеќавањето.

Надлежност за лицата што немаат општа месна надлежност во Југославија

Член 52

Тужба за имотноправни барања против лице што нема општа месна надлежност во Југославија може да се подаде до секој југословенски суд на чие подрачје се наоѓа некаков имот на тоа лице или предмет што се бара со тужбата.

Во споровите против лице што во Југославија нема општа месна надлежност тужба може да се подаде до судот на чие подрачје имало тоа лице свое последно живеалиште или престојувалиште, ако тужбеното барање се однесува на обврските настани за време на неговиот престој во Југославија или на обврските што треба да ги изврши во Југославија.

Надлежност според местото на работната или погонската единица или на застапништвото**Член 53**

За судење во споровите против правно лице што има погонска или работна единица надвор од своето седиште, ако спорот произлегува од правен однос на таа единица, покрај судот на општата месна надлежност надлежен е и судот на чие подрачје се наоѓа погонската или работната единица.

Член 54

Во споровите против физичко или правно лице што има седиште во странство во поглед на обврските што се засновани во Југославија или тука треба да се исполнат, тужба може да се подаде до југословенскиот суд на чие подрачје се наоѓа неговото постојано застапништво за Југославија или седиштето на органот на кој му е доверено да ги врши неговите работи.

Надлежност за споровите од односите со воени единици**Член 55**

Во споровите против федерацијата од односите со воени единици е исклучиво надлежен судот на чие подрачје се наоѓа седиштето на командата на воената единица.

Надлежност во споровите од наследноправните односи**Член 56**

Додека расправањето на заоставината не е правосилно завршено, за судење во споровите од наследноправните односи, како и во споровите за побарувањата на доверителите спрема оставителот, покрај судот на општата месна надлежност, месно надлежен е и оставинскиот суд односно окружниот суд на чие подрачје се наоѓа оставинскиот суд.

Надлежност за споровите во извршната постапка**Член 57**

За судење во споровите што ќе настанат во текот и по повод на судската извршна постапка исклучиво е надлежен околинскиот суд што го спроведува извршувањето односно окружниот суд на чие подрачје се наоѓа извршниот суд.

За судење во споровите што ќе настанат во текот и по повод на административната извршна постапка исклучиво е надлежен судот на чие подрачје се спроведува извршувањето.

Надлежност според местото на плаќањето**Член 58**

За судење во споровите на имател на меница или чек против потписникот е надлежен, покрај судот на општата месна надлежност, и судот на местото на плаќањето.

Надлежност во споровите од трудовите односи**Член 59**

За судење во споровите од трудовите односи е надлежен, покрај судот на општата месна надлежност, и судот на чие подрачје се вршела работата или треба да се врши, како и судот на чие подрачје е склучен договорот за работа.

Взаемна надлежност за тужбите против странски државјани**Член 60**

Ако во странска држава југословенски државјанин може да биде тужен пред суд кој според одредбите на овој закон не би бил месно надлежен за судење во таа граѓанскоправна работа, истата надлежност ќе важи и за судење на државјанин од таа странска држава пред југословенски суд.

в) Определување на месната надлежност од страна на повисок суд**Член 61**

Ако надлежниот суд поради исклучување на судија не може да постапува, тој ќе го извести за тоа непосредно повисокиот суд, кој ќе определи во тој предмет да постапува друг стварно надлежен суд од неговото подрачје.

Член 62

Републичкиот врховен суд и Врховниот суд на Автономната Покрајина Војводина можат, по предлог од странката или од надлежниот суд, да општеделат во одделен предмет да постапува друг стварно надлежен суд од низното подрачје, ако е очигледно дека така полесно ќе се спроведе постапката или ако постојат други важни причини.

Член 63

Ако според одредбите од овој закон не може да се утврди кој југословенски суд е месно надлежен, Сојузниот врховен суд, по предлог од странката, ќе определи кој стварно надлежен суд ќе биде месно надлежен.

г) Спогодба за месната надлежност**Член 64**

Странките можат да се спогодат во прв степен да им суди суд што не е месно надлежен, под услов тој суд да е стварно надлежен.

Оваа спогодба важи само ако е составена писмено и ако се однесува на определен спор или на повеќе спорови што сите произлегуваат од определен правен однос.

Исправата за спогодбата тужителот мора да ја приложи кон тужбата.

Странките можат да се спогодат да им суди странски суд ако едната странка е странско физичко или правно лице, а не е во прашање спор за кој е надлежен југословенски суд врз основа на одредбите од овој закон за исклучивата месна надлежност.

Глава трета**ИСКЛУЧУВАЊЕ****Член 65**

Судија или судија поротник не може да врши судиска должност:

1) ако е самиот странка, законски застапник или полномошник на странката, ако е со странката во однос на соопластеник, сообврзник или регресен обврзник, или ако е во истиот предмет сослушан како сведок или вештак;

2) ако му е странката или законскиот застапник или полномошникот на странката роднина по крв во права линија до кој и да е степен, а во странична линија до четвртиот степен, или му е брачен другар или роднина по сватовство до вториот степен, без оглед на тоа дали бракот престанал или не;

3) ако е старател, посвоител или посвоенник на странката, на нејзиниот законски застапник или на полномошникот;

4) ако во истиот предмет учествувал во донесувањето на одлука од понизок суд или од избран суд;

5) ако постојат други околности што ја доведуваат во сомневање неговата објективност.

Судијата поротник не може да врши судиска должност и во случај кога е постојано или привремено на работа во стопанската или општествената организација како и во установата што е странка во постапката.

Член 66

Судија или судија поротник штом ќе дознае дека постои некоја од причините за исклучување од членот 65 став 1 точ. 1 до 4 и став 2 од овој закон е должен да запре секоја работа на тој пред-

мет и за тоа да го извести претседателот на судот, кој ќе му определи заменик. Ако е во прашање исклучување на претседателот на судот, тој ќе си определи заменик од редот на судините од тој суд, а ако не е можно тоа, ќе постапи според членот 61 од овој закон.

Ако судијата или судијата поротник смета дека постојат други околности што ја доведуваат во сомневање неговата објективност (член 65 точка 5), тој ќе го извести за тоа претседателот на судот кој ќе реши за исклучувањето. До донесувањето на решението од претседателот на судот, судијата може да ги презема само оние дејствија за кои постои опасност од одлагањето.

Член 67

Исклучување можат да бараат и странките.

Странката е должна да поднесе барање за исклучување на судија односно на судија поротник штом ќе дознае дека постои причина за исклучување, а најдоцна до завршетокот на расправата пред првостепениот суд, а ако немало расправање до донесувањето на одлука.

Барање за исклучување на судија на повисок суд странката може да стави во жалбата односно во ревизијата или во одговорот на жалбата односно на ревизијата, а ако пред повисокиот суд се одржува расправа тогаш до завршетокот на расправата.

Странката е должна во барањето да ги наведе околностите врз кои го засновува своето барање за исклучување.

Член 68

По барањето на странката за исклучување решава претседателот на судот.

Ако странката бара исклучување на претседателот на судот, решение за исклучувањето донесува претседателот на непосредно повисокиот суд.

Пред да се донесе решението за исклучување ќе се земе изјава од судијата, од судијата поротник или од претседателот на судот чие исклучување се бара, а по потреба ќе се извршат и други извиди.

Против решението со кое се усвојува барањето за исклучување не е дозволена жалба, а против решението со кое се одбива барањето не е дозволена посебна жалба.

Член 69

Кога судијата или судијата поротник ќе дознае дека е ставено барање за неговото исклучување, тој е должен да запре веднаш секоја работа по односниот предмет, а ако е во прашање исклучување од членот 65 точка 5 на овој закон, тој може до донесувањето на решение за барањето да ги презема само оние дејствија за кои постои опасност од одлагањето.

Член 70

Одредбите за исклучување на судии и судии поротници ќе се применуваат согласно и на записничарите.

За исклучувањето на записничарите решава претседателот на советот односно советот.

Глава четврта

СТРАНКИ И НИВНИ ЗАСТАПНИЦИ

Член 71

Странка во постапката може да биде секое физичко и правно лице.

Со посебни прописи се определува кој може да биде странка во постапката освен физичките и правните лица.

Член 72

Странката што е потполно работно способна може сама да ги врши дејствијата во постапката (процесна способност).

Полнолетното лице на кое деломично му е одземена работната способност е процесно способно во границите на својата работна способност.

Малолетникот што според постојните прописи не се здобил со потполна работна способност нема процесна способност.

Член 73

Странката што нема процесна способност ја застапува нејзиниот законски застапник.

Законскиот застапник се определува со закон или со акт од надлежниот државен орган донесен врз основа на закон.

Законскиот застапник на правното лице се определува со правилата на тоа правно лице, ако не е определен со закон или со акт на надлежен државен орган.

Член 74

Законскиот застапник може од името на странката да ги преземе сите дејствија во постапката, но ако е за подигање или за повлекување на тужба, за признавање односно за одрекување од тужбеното барање, за склучување на порамнување или за преземање на други дејствија во постапката во посебните прописи определено застапникот да мора да има посебно овластување, тој може да ги преземе тие дејствија само ако има такво овластување.

Лицето што се појавува како законски застапник е должно по барање од судот да докаже дека е законски застапник. Кога е за преземање на определени дејствија во постапката потребно посебно овластување, законскиот застапник е должен да докаже дека има такво овластување.

Кога судот ќе установи дека законскиот застапник на лицето под старателство не покажува потребно внимание во застапувањето, ќе го извести за тоа органот на старателството. Ако поради пропуштањето на застапникот би можело да настане штета за лицето под старателство, судот ќе застане со постапката и ќе предложи да се спрети друг законски застапник.

Член 75

Во текот на целата постапка судот по службена должност ќе внимава дали лицето што се појавува како странка може да биде странка во постапката и дали е процесно способна, дали процесно неспособната странка ја застапува нејзиниот законски застапник и дали законскиот застапник има посебно овластување кога е тоа потребно.

Член 76

Кога судот ќе утврди дека лицето што се појавува како странка не може да биде странка во постапката, а тој недостаток може да се отстрани, ќе го повика тужителот да изврши потребни исправки во тужбата или ќе преземе други мерки за да може постапката да се продолжи со лицето што може да биде странка во постапката.

Исто така, кога судот ќе утврди дека странката нема законски застапник или дека законскиот застапник нема посебно овластување кога е тоа потребно, ќе побара надлежниот орган на старателството да му постави старател на процесно неспособното лице односно ќе го повика законскиот застапник да прибави посебно овластување или ќе преземе други мерки што се потребни за да биде процесно неспособната странка правилно застапувана.

Судот може да ѝ определи на странката срок за отстранување на недостатоците од претходните ставови.

Додека не се отстранат овие недостатоци, во постапката можат да се преземаат само оние дејствија поради чие одложување би можеле да настанат штетни последици за странката.

Ако наведените недостатоци не можат да се отстранат или ако определениот срок безуспешно

измине, судот со решение ќе ги укине дејствијата спроведени во постапката, доколку се зафатени со овие недостатоци, и ќе ја отфрли тужбата ако се недостатоците од таква природа да го спречуваат натамошното водење на процесот.

Против решението со кое се наредуваат мерките за отстранување на недостатоците не е дозволена жалба.

Член 77

Ако во текот на постапката пред првостепениот суд се покаже дека редовната постапка околу поставувањето на законски застапник на тужениот би траела долго, така што поради тоа за едната или за двете странки би можеле да настанат штетни последици, судот на тужениот ќе му постави привремен застапник.

Под условот од претходниот став судот ќе му постави на тужениот привремен застапник особено во овие случаи:

1) ако тужениот не е процесно способен, а нема законски застапник;

2) ако постојат спротивни интереси на тужениот и на неговиот законски застапник;

3) ако двете странки имаат ист законски застапник;

4) ако е престојувалиштето на тужениот непознато, а тужениот нема полномошник;

5) ако тужениот или неговиот законски застапник, кои немаат полномошник во Југославија, се наоѓаат во странство, а доставувањето не можело да се изврши.

За поставувањето на привремен застапник судот без одлагање ќе го извести органот на старателството, како и странките кога е тоа можно.

Член 78

Привремениот застапник ги има во постапката за која е поставен сите права и должности на законски застапник.

Овие права и должности привремениот застапник ги врши сè додека тужениот или неговиот полномошник не се јави пред судот, односно додека органот на старателството не го извести судот дека поставил старател.

Член 79

Ако му е привремениот застапник поставен на тужениот од причините наведени во членот 77 став 2 точ. 4 и 5 од овој закон, судот ќе издаде оглас што ќе се објави во републичкиот службен весник и преку огласната табла на судот, а по потреба и на друг погоден начин.

Огласот треба да содржи: означувањето на судот што го поставил привремениот застапник, законскиот основ, името на тужениот на кој му се поставува застапник, предметот на спорот, името на застапникот и неговото занимање и престојувалиште, како и предупредување дека застапникот ќе го застапува тужениот во постапката сè додека тужениот или неговиот полномошник не се јави пред судот, односно додека органот на старателството не го извести судот дека поставил старател.

Член 80

Застапувањето на федерацијата, на народната република, на автономната единица, на околицата и на општината, како и на низшите установи и фондови што имаат својство на правно лице, се уредува со посебен закон.

Член 81

Процесната способност на странските државјани пред југословенски суд се цени според нивниот национален закон.

Странски државјанин што не е процесно способен според законот на својата држава, а процесно е способен според југословенскиот закон, може сам да презема дејствија во постапката. Законскиот застапник на таков странски државјанин може да

презема дејствија во постапката само додека странскиот државјанин не изјави дека самиот го презема водењето на процесот.

Глава петта ПОЛНОМОШНИЦИ

Член 82

Странките можат да преземаат дејствија во постапката лично или преку полномошник, но судот може да ја позвика странката што има полномошник пред судот лично да се изјасни за фактите што е потребно да се утврдат во процесот.

Странката што ја застапува полномошник може секогаш да дојде пред судот и да дава изјави покрај својот полномошник.

Член 83

Полномошник може да биде секое лице што е потполно работно способно, освен лицата што се занимаваат со надриписарство.

Ако како полномошник се јави лице што се занимава со надриписарство, судот на таквото лице ќе му го забрани натамошното застапување и за тоа веднаш ќе ја извести странката.

Жалбата против решението за забранување на застапувањето не го задржува извршувањето на решението.

Ако утврди дека полномошникот што не е адвокат не е способен да ја врши оваа должност, судот ќе ѝ укаже на странката на штетните последици што можат да настанат поради неправилното застапување.

Член 84

Ако во процесите за имотнoprавните барања вредноста на предметот на спорот надминува 1,000.000 динари, полномошници на стопанските организации и нивните здруженија и на задружните организации, како и полномошници на уставните и фондовите, можат да бидат само лица што имаат положен судиски или адвокатски испит.

Член 85

Дејствијата во постапката што ги презема полномошникот во границите на полномошното имаат исто правно дејство како да ги презема самата странка.

Член 86

Странката може да ја измени или отповика изјавата на својот полномошник на срочиштето на кое е дадена таа изјава.

Ако полномошникот признал некој факт на срочиште на кое странката не присуствувала или некој факт признал во поднесокот, а странката тој факт подопна го измени или го отповика, судот ќе ги цени двете изјави во смисла на членот 210 став 2 од овој закон.

Член 87

Обемот на полномошното го определува странката.

Странката може да го овласти полномошникот да презема само определени дејствија или да ги презема сите дејствија во постапката.

Член 88

Ако странката му издала на адвокат полномошничко за водење на процесот, а не ги определила поблиску овластувањата во полномошното, адвокатот е овластен врз основа на ваквото полномошничко:

1) да ги врши сите дејствија во постапката, а особено да поднесе тужба, да ја повлече, да ја признае тужбеното барање или да се одрече од тужбеното барање, да склучи порамнување, да подаде платен лек и да се одрече или да се откаже од него, како и да бара издавање на привремени мерки за обезбедување;

2) да става барање за извршување или обезбедување и да презема потребни дејствија во постапката по повод на таквото барање;

3) од противната странка да ги прими досудените трошоци;

4) полномошното да го пренесе на друг адвокат или да овласти друг адвокат на преземање само одделни дејствија во постапката.

За поднесување на предлог за повторување на постапката на адвокатот му е потребно посебно полномошно, ако од правосилноста на одлуката изминало повеќе од шест месеци.

Адвокатот може да го заменува адвокатскиот приправник што работи кај него, и тоа само пред околинскиот или окружниот (редовен или стопански) суд.

Член 89

Ако странката не ги определила поблиску во полномошното овластувањата на полномошникот, полномошникот што не е адвокат врз основа на вако полномошно може да ги врши сите дејствија во постапката, но секогаш му е потребно изречно овластување за повлекување на тужбата, за признавање или за одрекување од тужбеното барање, за склучување на порамнување, за одрекување или откажување од правниот лек и за пренесување на полномошното врз друго лице, како и за поднесување на предлог за повторување на постапката.

Член 90

Странката го издава полномошното писмено или усно на записник кај судот.

Странката што не е писмена или не е во состојба да се потпише, наместо потпис на писменото полномошно ќе стави отпечаток од показалецот. Ако во овој случај полномошното му се издава на лице што не е адвокат, потребно е и присуство на двајца сведоци што ќе се потпишат на полномошното.

Ако посомнева во вистинитоста на писменото полномошно, судот може со решение да определи да се поднесе заверено полномошно. Против ова решение не е дозволена жалба.

Член 91

Пономошникот е должен при првото дејствие во постапката да го поднесе полномошното.

Судот може да дозволи дејствија во постапката за странката привремено да изврши лице што не поднесло полномошно, но едновременно ќе му нареди на тоа лице дополнително во определен срок да поднесе полномошно или одобрение од странката за извршување на процесното дејствие.

Додека не измине рокот за поднесување на полномошното, судот ќе го одложи донесувањето на одлука. Ако тој рок безуспешно измине, судот ќе ја продолжи постапката, не земајќи ги предвид дејствијата што ги извршило лицето без полномошно.

Судот е должен во текот на целата постапка да внимава дали е лицето што се појавува како полномошник овластено за застапување. Ако судот утврди дека лицето што се појавува како полномошник не е овластено за застапување, ќе ги укине процесните дејствија што ги презело тоа лице, ако овие дејствија не ги одобрила странката дополнително.

Член 92

Странката може да го отповика полномошното во секое време, а полномошникот може во секое време да го откаже.

Отповикувањето односно отказот на полномошното мора да му се соопшти на судот пред кој се води постапката, писмено или усно на записник.

Отповикувањето односно отказот на полномошното важи за противната странка од моментот кога ѝ е соопштен.

По отказот на полномошното полномошникот е должен уште еден месец да врши дејствија за лицето што му го издало полномошното, ако е потребно од него да отстрани некаква штета што би можела да настане во тоа време.

Член 93

Ако на полномошникот му е дадено овластување да може да ги врши сите дејствија во постапката, а странката односно нејзиниот законски застапник умре или стане работно неспособен, или ако законскиот застапник биде разрешен од должноста, полномошникот е овластен и натаму да презема дејствија во постапката, но наследникот односно новиот законски застапник може да го отповика полномошното.

Во случаите наведени во претходниот став, на полномошникот што не е адвокат секогаш му престануваат овластувањата што мораат во полномошното изречно да се наведат (член 89).

Член 94

Со престанокот на правното лице престанува и полномошното што го издало тоа.

Во случај на присилна ликвидација на стопанска организација полномошното што го издала оваа организација престанува кога според постојните прописи ќе настанат правните последици од отворањето на присилната ликвидација.

По исклучок од одредбите на претходните ставови, полномошникот е должен уште еден месец да ги врши дејствијата во постапката ако е потребно од странката да отстрани штета.

Глава шеста

ПОДНЕСОЦИ

Член 95

Тужбата, одговорот на тужбата, правните лекови и другите изјави, предлози и соопштенија што се даваат надвор од расправата се поднесуваат писмено (поднесоци).

Поднесоците мораат да бидат разбирливи и мораат да го содржат сето она што е потребно за да се постапи по нив. Тие особено треба да го содржат: означувањето на судот, името, занимањето и живеалиштето односно престојувалиштето на странките, на нивните законски застапници и на полномошниците — ако имаат такви, предметот на спорот, содржината на изјавата и потписот на подносителот.

Ако изјавата содржи некакво барање, странката во поднесокот треба да ги наведе фактите врз кои го засновува барањето, како и доказите кога е тоа потребно.

Изјавата што се дава со поднесок може, наместо со поднесок, да се даде усно на записник кај процесниот суд.

Член 96

Поднесоците што треба да и' се достават на противната странка му се предаваат на судот во достаточен број примероци за судот и за противната странка. Вака треба да се постапи и кога со поднесокот се поднесуваат прилози.

Ако на противната страна се повеќе лица што имаат заеднички законски застапник или полномошник, за сите тие лица можат поднесоците и прилозите да се предаваат во еден примерок.

Член 97

Исправите што се приложуваат кон поднесокот се поднесуваат во оригинал или препис.

Ако странката приложи исправа во оригинал, судот таквата исправа ќе ја задржи, а на противната странка ќе и' дозволи да ја разгледа. Кога ќе престане потребата таквата исправа да се држи во судот, таа ќе му се врати на подносителот на негово барање, но судот може да бара од подносителот кон списите да приложи препис од исправата.

Ако е исправата приложена во препис, судот по барање од противната странка ќе го повика подносителот да му ја поднесе на судот исправата во оригинал, а на противната странка ќе и' дозволи да ја прегледа. Кога е тоа потребно, судот ќе определи

срок во кој треба исправата да се предаде односно да се прегледа.

Против овие решенија не е дозволена жалба.

Член 98

Ако е поднесокот неразбирлив или не го содржи сето она што е потребно за да може по него да се постапува, судот ќе го поучи подносителот и ќе му помогне да го исправи поднесокот односно да го дополни, и за таа цел може да го повика в суд или да му го врати поднесокот заради исправка.

Кога ќе му го врати судот поднесокот на подносителот заради исправка или дополнување, тој ќе определи срок за повторно поднесување на поднесокот.

Ако поднесокот врзан за срок биде исправен односно дополнет и предаден на судот во рокот определен за дополнување или исправка, ќе се смета дека му е поднесен на судот оној ден кога првпат бил поднесен.

Ќе се смета дека поднесокот е повлечен ако не му биде вратен на судот во определените рок, а ако биде вратен без исправка односно дополнување, ќе се отфрли.

Ако поднесоките или прилозите не се поднесени во достаточен број примероци, судот ќе го повика подносителот да ги поднесе во определен рок. Ако подносителот не постапи по овој налог, судот ќе го отфрли поднесокот. По исклучок, судот може да определи поднесоките и прилозите да се препишат за сметка на странката.

Член 99

Процесниот суд ќе го казни парично до 10.000 динари лицето што во поднесокот го изредува судот, странката или вториот учесник во постапката. Изречената казна според претходниот став не влијае врз изрекувањето на казна за кризичното дело.

Ако лицето што е парично казнето не може да ја плати оваа казна, таа ќе му се замени со затвор, чие траење го одмерува судот сразмерно со височината на изречената казна, но кое не може да биде подолго од десет дена.

Одредбата од претходниот став ќе се примени во сите случаи кога судот изрекува парична казна (чл. 237, 244, 305 и 307).

Глава седма

СРОКОВИ И СРОЧИШТА

Срокови

Член 100

Ако сроковите не се определени со закон, ги определува судот со оглед на околностите на случајот.

Срокот што ќе го определи судот може да се продолжи по предлог од заинтересираното лице, ако постојат оправдани причини за тоа.

Предлогот мора да се поднесе пред истекот на рокот чие продолжување се бара.

Против решението за продолжување на рокот не е дозволена жалба.

Член 101

Сроковите се сметаат на денови, месеци и години.

Ако е рокот определен на денови, во рокот не се засметува денот кога е доставувањето или соопштувањето извршено, односно денот во кој паѓа настанот од кога треба да се смета траењето на рокот, туку за почеток на рокот се зема првиот нареден ден.

Сроковите определени на месеци односно на години се завршуваат со истекот на оној ден на последниот месец односно година кој по својот број му одговара на денот кога отпочнал рокот. Ако го нема тој ден во последниот месец, рокот се завршува последниот ден на тој месец.

Ако последниот ден на рокот паѓа во државен празник, или во недела, или во некој друг ден кога судот не работи, рокот истекува со истекот на првиот нареден работен ден.

Член 102

Кога е поднесокот врзан за срок, се смета дека е даден во рокот ако пред да истече рокот му е предаден на надлежниот суд.

Ако е поднесокот упатен по пошта со препорачана пратка или по телеграфски пат, денот на предавањето на поштата се смета како ден на предавање на судот на кој му е упатен.

Ако е поднесокот упатен по телеграфски пат, а не го содржи сето она што е потребно за да може по него да се постапи, ќе се смета дека е даден во рокот ако уреди поднесок дополнително му биде предаден на судот или му биде упатен на судот со препорачана пратка во рок од три дена од денот на предавањето на телеграмата на поштата.

За лицата што се наоѓаат во воена единица, во места каде што нема редовна пошта, денот на предавањето на поднесокот на воената единица се смета како ден на предавање на судот.

За лицата лишени од слобода денот на предавањето на поднесокот на управата на затворот, на казнино-поправната установа или на воспитно-поправниот дом, се смета како ден на предавање на судот.

Ако поднесокот што е врзан за срок му е предаден или упатен на надлежен суд пред истекот на рокот, а му стаса на надлежниот суд по истекот на рокот, ќе се земе дека е на време поднесен ако неговото поднесување на ненадлежниот суд може да му се припише на незнаење или на очигледен пропуст на подносителот.

Одредбите од претходните ставови се применуваат и на рокот во кој според посебни прописи мора да се подаде тужбата, како и на рокот за застареноста на побарувањата или на некое друго право.

Срочишта

Член 103

Срочиштето го определува судот кога е тоа со закон пропишано или кога го бараат тоа потребите на постапката. Против решението за определување на срочиштето не е дозволена жалба.

Судот на срочиштето ќе ги позвика благовремено странките и другите лица чие присуство смета дека е потребно. Кон поканата на странката ќе и се достави поднесокот што дал повод за определување на срочиштето, а во поканата ќе се назначи местото, просторијата и времето на одржувањето на срочиштето. Ако кон поканата не се доставува поднесок, во поканата ќе се наведат странките, предметот на спорот како и дејствијата што ќе се извршат на срочиштето.

Судот во поканата особено ќе предупреди на законските последици поради изостанок од срочиштето.

Член 104

Срочиштето, по правило, се одржува во судската зграда.

Судот може да рени срочиштето да се одржи надвор од судската зграда кога ќе најде дека е тоа нужно или дека на тој начин ќе се заштеди во времето или во трошоците на постапката. Против ова решение не е дозволена жалба.

Член 105

Судот може да го одложи срочиштето кога е тоа потребно заради изведување на докази или кога за тоа постојат други оправдани причини.

Кога ќе се одложи срочиштето, судот по можност ќе им го соопшти следниот час на присутните местото и времето на новото срочиште.

Против решението за одлагање на срочиштето не е дозволена жалба.

Враќање во поранешната состојба**Член 106**

Ако странката го пропушти срочиштето или рокот за преземање на некое дејствие во постапката и поради тоа го загуби правото на преземање на тоа дејствие, судот на таа странка на нејзин предлог ќе и дозволи дополнително да го изврши тоа дејствие (враќање во поранешната состојба), ако оцени дека постојат оправдани причини за пропуштањето.

Кога ќе се дозволи враќање во поранешната состојба, процесот се враќа во онга состојба во која се наоѓал пред пропуштањето, и се укинуваат сите одлуки што ги донесол судот поради пропуштањето.

Член 107

Предлогот за враќање во поранешната состојба му се поднесува на судот кај кој требало да се изврши пропуштеното дејствие.

Предлогот мора да се поднесе во рок од петнаесет дена, сметајќи од денот кога престанала причината што го предизвикала пропуштањето, а ако странката дури подоцна дознала за пропуштањето, од денот кога дознала за тоа.

По истекот на три месеци од денот на пропуштањето не може да се бара враќање во поранешната состојба.

Ако враќање во поранешната состојба се предлага поради пропуштање на рокот, предлагачот е должен едновременно со поднесувањето на предлогот да го изврши и пропуштеното дејствие.

Член 108

Нема да се дозволи враќање во поранешната состојба ако е пропуштен рокот за поднесување на предлог да се дозволи враќање во поранешната состојба, или ако е пропуштено срочиштето определено по повод на предлогот за враќање во поранешната состојба.

Член 109

Предлогот за враќање во поранешната состојба, по правило, не влијае врз текот на процесот, но судот може да реши постапката да се прекине до правосилноста на решението за предлогот.

Ако судот донесол одлука постапката да се прекине, а пред повисок суд е во тек постапка по повод на жалба односно ревизија, ќе се извести повисокиот суд за таа одлука.

Член 110

Неблаговремените и недозволените предлози за враќање во поранешната состојба претседателот на советот ќе ги отфрли со решение.

По предлогот за враќање во поранешната состојба судот ќе закаже срочиште, освен ако фактите врз кои се засновува предлогот се општопознати.

Член 111

Против решението со кое се усвојува предлогот за враќање во поранешната состојба не е дозволена жалба, освен ако е усвоен предлогот противно на членот 108 од овој закон или предлог што е неблагоприятно поднесен.

**Глава осма
ЗАПИСНИЦИ****Член 112**

Записник се составува за дејствијата преземени на срочиштето.

Записник се составува и за поважните изјави или соопштенија што странките или другите учесници ги даваат надвор од срочиштето. За помалку важните изјави или соопштенија нема да се составува записник, туку ќе се стави само службена белешка врз списот.

Записникот го пишува записничарот.

Член 113

Во записникот се внесува: називот и составот на судот, местото каде што се врши дејствието, де-

нот и часот кога се врши дејствието, назначување на предметот на спорот и имињата на присутните странки или на третите лица и на нивните законски застапници или полномошници.

Записникот треба да содржи битни податоци за содржината на преземеното дејствие. Во записникот за главната расправа особено ќе се внесе: дали расправата била јавна или јавноста била исклучена, содржината на изјавите на странките, нивните предлози, доказите што ги предложиле тие, доказите што се изведени, со наведување на содржината на исказите на сведоците и вещтаците, како и одлуките на судот донесени на срочиштето.

Член 114

Записникот мора да се води уредно, во него не смеа ништо да се избрише, да се додаде или да се менува. Препратите места мораат да останат читливи.

Член 115

Записникот се составува на тој начин што претседателот на советот му кажува гласно на записничарот што ќе внесе во записникот.

Странките имаат право да го прочитаат записникот или да бараат да им се прочита, како и да стават свои приговори на содржината на записникот.

Ова право го имаат и другите лица чија изјава е внесена во записникот, но само во поглед на оној дел од записникот што ја содржи нивната изјава.

Исправките или додатоците во поглед на содржината на записникот, што треба да се извршат по повод на приговорите од странките или од другите лица или по службена должност, ќе се внесат на крајот на записникот. По барање од сите лица ќе се внесат и приговорите што не се усвоени.

Член 116

Записникот го потпишуваат претседателот на советот, записничарот, странките односно нивните законски застапници или полномошници, како и толкувачот.

Сведокот и вещтакот го потпишуваат својот исказ на записникот кога нивното сослудување се врши пред замолен судија или пред претседателот на советот.

Неписменото лице или лицето што не може да се потпише ќе стави на записникот отпечаток од покасалецот, а записничарот под отпечатокот ќе го запише неговото фамилијарно и родно име.

Ако некоја од странките, нејзиниот законски застапник или полномошникот, сведокот или вещтакот си отиде пред потпишувањето на записникот или не сака да го потпише записникот, тоа ќе се забележи во записникот и ќе се наведе причината што е изнесена.

Член 117

За советувањето и гласањето се составува посебен записник. Ако е кај повисокиот суд во постапката по правниот лек одлуката донесена едногласно, нема да се состави записник туку врз оригиналот од одлуката ќе се стави белешка за советувањето и гласањето.

Записникот за советувањето и гласањето го содржи текот на гласањето и одлуката што е донесена.

Издвоените мислења се приклучуваат кон записникот за советувањето и гласањето ако не се внесени во самиот записник.

Записникот односно белешката за гласањето ја потпишуваат сите членови на советот и записничарот.

Записникот за советувањето и гласањето ќе се затвори во посебен плик. Овој записник може да го разгледа само повисокиот суд кога решава за правниот лек, и во тој случај записникот повторно ќе се затвори во посебен плик и на пликот ќе се назначи дека е разгледан записникот.

Глава деветта ДОНЕСУВАЊЕ НА ОДЛУКА

Член 118

Судот донесува одлуки во форма на пресуда или на решение.

За тужбеното барање судот решава со пресуда, а во постапката поради смеќавање на поседот со решение.

Во случаите кога не решава со пресуда, судот решава со решение.

Во постапката за издавање на платен налог решението со кое се усвојува тужбеното барање се донесува во форма на платен налог.

Одлуката за трошоците во пресудата се смета за решение.

Член 119

Одлуките на советот се донесуваат по советување и гласање.

Во просторијата во која се врши советување и гласање можат да бидат присутни само членовите на советот и записничарот.

Кога треба да донесе одлука за попусти прашања, советот може да ја донесе одлуката и на самото заседание.

Член 120

Претседателот на советот раководи со советувањето и гласањето и гласа последен. Тој се грижи сите прашања сестрано и полно да се разгледаат.

За секоја одлука на советот е потребно мнозинство на гласовите.

Членовите на советот не можат да одбијат да гласаат за прашањата што ќе ги постави претседателот на советот. Членот на советот што при гласањето за некое поранешно прашање останал во малцинство не може да се воздржи од гласање за прашање за кое ќе треба подоцна да се реши.

Ако во поглед на одделни прашања за кои се решава се поделат гласовите на повеќе различни мислења, така што ниедно од нив да нема мнозинство, ќе се разделат прашањата и гласањето ќе се повторува сè додека не се постигне мнозинство. Ако во поглед на височината на паричниот износ или во поглед на количината се поделат гласовите на повеќе од две мислења, повторно ќе се претресат разлогите за секое мислење, и ако ни по тоа не може да се постигне мнозинство, гласовите дадени за најголемиот паричен износ или количина ќе им се додадат на гласовите дадени за најблискиот помал паричен износ или количина додека не се постигне мнозинство.

Член 121

Пред решавањето за главната работа судот решава дали е потребно да се дополни постапката, како и за другите претходни прашања.

Ако при решавањето за главната работа треба да се реши за повеќе барања, ќе се гласа за секое барање одделно.

Глава десетта ДОСТАВУВАЊЕ НА ПИСМЕНОТО И РАЗГЛЕДУВАЊЕ НА СПИСИТЕ

Начин на доставување

Член 122

Писмената се доставуваат, по правило, по пошта, а можат да се доставуваат преку судски службеник, преку народниот одбор на општината, или непосредно во судот.

Член 123

Доставувањето на државните органи, на стопанските организации и нивните здруженија, на задружните организации, на општествените организации и на установите што имаат својство на правно лице како и на приватните правни лица се врши со предавање на писменото на лицето овластено за примање на писмена или на службеникот што ќе се затекне во канцеларијата односно работната историја.

Кога писменото треба да му се достави на јавното обвинителство или на јавното правобранителство, доставувањето се врши со предавање на писменото на неговата писарница. Како ден на доставувањето се смета денот на предавањето на писменото на писарницата.

Член 124

На воените лица, на припадниците на Народната милиција и на сообраќајниот персонал на сувоземниот, речниот, поморскиот и воздушниот сообраќај доставувањето на покана им се врши преку нивната команда односно непосредниот старешина, а то треба може на тој начин да им се врши и доставување на други писмена.

Член 125

Кога доставување треба да се изврши на лица или установи во странство или на страници што уживаат право на имунитет, доставувањето ќе се изврши по дипломатски пат, ако во меѓународен договор или во овој закон (член 135) не е определено нешто друго.

Ако доставувањето на писмено треба да им се изврши на наши државјани во странство, доставувањето може да се изврши преку нашиот надлежен конзуларен претставник или дипломатски претставник што врши конзуларни работи во односната странска држава. Ваквото доставување е полноважно само ако лицето на кое му се доставува писменото се согласи да го прими.

Член 126

На лицата лишени од слобода доставување им се врши преку управата на затворот, на казнено-поправната установа или на воспитно-поправниот дом.

Член 127

Кога странката има законски застапник или полномошник, доставување му се врши на застапникот или на полномошникот, ако во овој закон не е нешто друго определено.

Ако странката има повеќе застапници или полномошници, достаточо е да му се изврши доставување на еден од нив.

Член 128

Доставување на адвокат како на полномошник може да му се изврши и со предавање на писменото на неговиот наместник во адвокатската канцеларија.

Член 129

Доставување се врши во работен ден, и тоа ден, во станот или на работното место на лицето на кое треба да му се изврши доставување, или во судот кога ќе се затекне тоа лице таму.

Доставување може да се изврши и во друго време и на друго место, по согласност од лицето на кое треба да му се изврши доставување или врз основа на посебна одлука од судот што е должен доставувачот на барање да ја покаже.

Одредбата доставувањето да се врши само во работен ден не важи за доставувањето по пошта.

Член 130

Ако лицето на кое треба да му се достави писмено не се затекне во овојот стан, доставувањето се врши со предавање на писменото на некој од неговите возрасни членови на домаќинството кој е должен да го прими писменото. Ако тие не се затекнат во станот писменото ќе му се предаде на настојникот или на соседот ако се согласат тие за тоа.

Ако доставување се врши на работното место на лицето на кое писменото треба да му се достави, а тоа лице не се затекне тука, доставување може да му се изврши на лицето што работи на истото место ако се согласи тоа да го прими писменото.

Предавање на писмено на друго лице не е дозволено ако тоа учествува во процесот како противник на лицето на кое треба да му се изврши доставување.

Член 131

Тужбата, платниот излог или предлогот за повторување на постапката, пресудата како и судските одлуки против кои е дозволена посебна жалба или ревизија ќе и' се достават лично на странката односно на нејзиниот законски застапник односно на полномошникот. Другите писмена ќе се достават лично кога е тоа со овој закон изречно определено, или кога судот смета дека е поради приложениите исправи во спротивниот или поради некоја друга причина потребна поголема претпазливост.

Ако лицето на кое писменото мора да му се достави лично не се застане таму каде што треба да се изврши доставувањето, доставувачот ќе се информира кога и на кое место би можел да го најде тоа лице и ќе му остави кај едно од лицата наведени во членот 130 ст. 1 и 2 од овој закон писмено известување заради примање на писменото да биде во определен ден и час во својот стан односно на своето работно место. Ако и по ова доставувачот ќе го застане лицето на кое треба да му го достави писменото, ќе се постапи според одредбите од членот 130 на овој закон и со тоа се смета дека е извршено доставување.

Ако писмената од ставот 1 на овој член треба да им се достават на државни органи, на стопански организации и нивни здруженија, на задружни организации, на општествени организации и установи што имаат својство на правно лице како и на приватни правни лица, доставување се врши според одредбите од членот 123 на овој закон.

Член 132

Ако се утврди дека лицето на кое треба да му се достави писменото е отсутно и дека лицата наведени во членот 130 ст. 1 и 2 од овој закон не можат писменото на време да му го предадат, ќе му се врати писменото на судот со означување каде се наоѓа отсутниот.

Одбивање на приемот**Член 133**

Кога лицето на кое му е упатено писменото односно возрасниот член на неговото домаќинство односно овластеното лице или службеникот на државниот орган, на стопанските организации или на нивните здруженија, на задружни организации, на општествените организации или на установите што имаат својство на правно лице како и на приватното правно лице, без законска причина одбие да го прими писменото, доставувачот ќе го остави тоа во станот или во просториите каде што работи односно лице или ќе го откачи писменото на вратата од станот или просторијата. На доставницата ќе се забележи денот, часот и причината за одбивањето на приемот, како и местото каде што е оставено писменото, и со тоа се смета дека е извршено доставување.

Менување на станот**Член 134**

Кога странката или нејзиниот законски застапник во текот на процесот го менат своето живеалиште или станот, тие се должни за тоа веднаш да го известат судот.

Ако тие не го сторат тоа, а доставувачот не може да дознае каде се отселиле, судот ќе спредели сите натамошни доставувања во процесот за таа странка да се вршат со закачување на писменото на огласната табла на судот.

Доставувањето се смета за извршено по истекот на осум дена од денот на закачувањето на писменото на огласната табла на судот.

Кога полномошникот односно полномошникот за примање на писмена во текот на процесот го мени своето живеалиште или станот, а не го известува за тоа судот, доставување ќе се изврши како полномошник да нема ни полномошник.

Пономошник за примање на писмена**Член 135**

Странката или нејзиниот законски застапник што се наоѓа во странство, а немаат полномошник

во Југославија, ќе ги повика судот во примерен срок да постават полномошник за примање на писмена во Југославија. Ако странката или нејзиниот законски застапник не постават полномошник, судот на странката ќе и' постави привремен застапник на нејзин трошок и за тоа ќе ја извести странката односно нејзиниот застапник.

Член 136

Ако повеќе лица заеднички тужат, а немаат заеднички законски застапник односно полномошник, судот може да ги повика во определен срок да именуват заеднички полномошник за примање на писмена. Истовремено судот ќе го извести тужителот кого од нив ќе го смета за заеднички полномошник за примање на писмена ако тие самите не именуват такъв полномошник.

Одредбата од претходниот став ќе се применува и кога повеќе лица се тужени како единствени сопроцесници.

Утврдување на адресата**Член 137**

Ако странката не е сама во можност да ја дознае адресата на лицето на кое треба да му се достави писменото, судот ќе настојува од надлежниот народен одбор или на друг начин да добие потребни податоци.

Доставница**Член 138**

Потврдата за извршеното доставување (доставницата) ја потпишуваат примателот и доставувачот. Примателот на доставницата со букви самиот ќе го напише денот на приемот.

Ако е примателот неписмен или не е во состојба да се потпише, доставувачот ќе го напише неговото име и со букви денот на приемот, и ќе стави забелешка зошто примателот не го ставил својот потпис.

Ако примателот одбие да ја потпише доставницата, доставувачот ќе го забележи тоа на доставницата и ќе го напише со букви денот на предавањето, и со тоа се смета дека е доставувањето извршено.

Ако е доставувањето извршено според одредбата од членот 131 став 2 на овој закон, на доставницата покрај потврдата за приемот на писменото ќе се назначи дека претходно писмено известување.

Кога според одредбите од овој закон писменото му е предадено на друго лице а не на она на кое требало да му се достави писменото, на доставницата доставувачот ќе го назначи односот на тие две лице.

Ако е на доставницата неточно назначен датумот на доставувањето, ќе се смета дека доставувањето е извршено оној ден кога е писменото предадено.

Ако доставницата исчезнала, доставувањето може да се докажува и на друг начин.

Разгледување и препишување на списите**Член 139**

Странките имаат право да ги разгледуваат и препишуваат списите од процесот во кој учествуваат.

На другите лица што имаат оправдан интерес може да им се дозволи разгледување и препишување на одделни списи. Кога е постапката во тек доставната ја дава процесот, а кога е постапката завршена претседателот на судот односно службеникот што ќе го определи тој.

Глава единаесетта**ТРОШОЦИ НА ПОСТАПКАТА****Процесни трошоци****Член 140**

Процесните трошоци ги сочинуваат издатоците сторени во текот или по повод на постапката.

Процесните трошоци ја опфаќаат и наградата за работата на адвокатот и на другите лица на кои законот им признава право на награда.

Член 141

Секоја странка претходно самата ги поднесува трошоците што ги предизвикала со своите дејствија.

Член 142

Кога странката ќе предложи изведување на докази, таа е должна по налог од судот однапред да го внесе износот потребен за намиравање на трошоците што ќе настанат по повод на изведувањето на докази.

Кога изведувањето на докази ќе го предложат двете странки, или кога судот ќе го определи по службена должност, судот ќе определи износот потребен за намиравање на трошоците да го внесат двете странки во еднакви делови. Ако судот определи изведување на докази по службена должност, тој може да определи износот да го положи само една странка.

Судот ќе се откаже од изведувањето на докази ако износот потребен за намиравање на трошоците не биде внесен во рокот што ќе го определи судот.

По исклучок од одредбата од претходниот став ако судот по службена должност определи изведување на докази заради утврдување на факти, во врска со примената на членот 3 став 3 од овој закон, а странките не го внесат определениот износ, трошоците за изведување на докази ќе се исплатат од претсметковните средства на судот.

Член 143

Странката што во целост ќе го загуби процесот е должна на противната странка и на нејзиниот интервениент да им ги надомести трошоците.

Ако странката деломично успее во процесот, судот може со оглед на постигнатиот успех да определи секоја странка да си ги поднесува своите трошоци или едната странка да и' го надомести на другата и на интервениентот сразмерниот дел од трошоците.

Судот може да реши едната странка да ги надомести сите трошоци што противната странка и нејзиниот интервениент ги имале ако противната странка на успеала само во сразмерно незначителен дел од своето барање, а поради тој дел не настанале посебни трошоци.

Според резултатот од докажувањето судот ќе реши дали трошоците од членот 142 став 4 на овој закон ќе ги поднесе едната или двете странки или тие трошоци ќе паднат на товар на претсметковните средства.

Член 144

При решавањето кои трошоци на странката ќе и' се надоместат, судот ќе ги земе предвид само сите трошоци што биле потребни заради водењето на процесот. За тоа кои трошоци биле потребни, како и за височината на трошоците, судот решава оценувајќи ги грижливо сите околности.

Ако е провизирана тарифа за наградите на адвокатите или за други трошоци, ваквите трошоци ќе се одмерат според таа тарифа.

Член 145

Странката е должна независно од исходот на процесот да и' ги надомести на противната странка трошоците што ги предизвикала со своја вина или со случка што и' се случила.

Судот може да реши законскиот застапник или полномошникот на странката да и' ги надомести на противната странка трошоците што тој ги предизвикал со своја вина.

Член 146

Ако тужениот не дал повод за тужбата и ако во одговорот на тужбата односно на подготвителното срочиште, а ако не се одржува подготвително срочиште тогаш на главната расправа пред да се впуштил во расправање за главната работа, тој го признал тужбеното барање, тужителот ќе му ги надомести на тужениот процесните трошоци.

Член 147

Тужителот што ќе ја повлече тужбата е должен да и' ги надомести процесните трошоци на противната странка, освен ако повлекувањето на тужбата уследило веднаш по исполнувањето на барањето од страна на тужениот.

Странката што ќе се откаже од жалба, ревизија, предлог за повторување на постапката или од приговор против платен налог, е должна на противната странка да и' ги надомести трошоците настанати по повод на правниот лек односно приговорот.

Член 148

Секоја странка си ги поднесува своите трошоци, ако е процесот завршен со судско порамнување, а во порамнувањето не е поинаку договорено.

Трошоците на порамнувањето за кое се направил обид (член 313) но тој не успеал влегуваат во процесните трошоци.

Член 149

Ако во излачниот процес биде усвоено тужбеното барање за излачување на предмети, а судот утврди дека тужениот како барател на извршувањето во извршната постапка имал оправдани причини да смета дека не постојат права на трети лица врз овие предмети, тој ќе определи секоја странка да си ги поднесува своите трошоци.

Член 150

Сопроцесниците ги поднесуваат трошоците на еднакви делови.

Ако постои значителна разлика во поглед на нивниот удел во предметот на спорот, судот спрема сразмерата на тој удел ќе определи колкав дел од трошоците ќе надомести секој од сопроцесниците.

Сопроцесниците што се солидарно одговорни во главната работа, одговараат солидарно и за трошоците досудени на противната странка.

За трошоците предизвикани со посебни процесни дејствија на одделни сопроцесници не одговараат другите сопроцесници.

Член 151

Кога јавниот обвинител учествува во постапката како странка, тој има право на надоместок на трошоците според одредбите од овој закон, но не и право на награда.

Трошоците што според одредбите од овој закон би требало да ги поднесува јавниот обвинител ќе се исплатат од претсметковните средства.

Секоја странка ги поднесува своите трошоци што настанале со учеството на јавниот обвинител во постапката (член 193).

Трошоците што јавниот обвинител ги имал по повод на своето учество во постапката (член 193) паѓаат на товар на претсметковните средства на јавното обвинителство.

Член 152

Одредбите за трошоците се применуваат и на странките што ги застапува јавното правобранителство. Во овој случај трошоците на постапката го опфаќаат и износот што на странката би и' се признал на име награда на адвокатот.

Член 153

За надоместокот на трошоците решава судот по определено барање од странката, без расправање.

Странката е должна во барањето определено да ги наведе трошоците за кои бара надоместок.

Барањето за надоместок на трошоците странката е должна да го постави најдоцна до завршетокот на расправањето што му претходи на решавањето за трошоците, а ако е во прашање донесување на одлука без претходно расправање, странката е должна барањето за надоместок на трошоците да го стави во предлогот за кој треба да реши судот.

За барањето за надоместок на трошоците судот ќе реши во пресудата или во решението со кое се завршува постапката пред тој суд.

Во случај на усно објавување на пресудата, или на решението со кое се наложува надоместок на трошоците, судот може да реши дека износот на трошоците ќе го одмери во писмено изработената

пресуда односно решение ако решението треба да им се достави на странките.

Во текот на постапката судот со посебно решение ќе реши за надоместокот на трошоците само кога правото на надоместок на трошоците не зависи од одлуката за главната работа.

Во случајот од членот 147 н. овој закон, ако повлекувањето на тужбата или откажувањето од правниот лек или од приговорот не е извршено на расправата, барањето за надоместок на трошоците може да се гостави во рок од петнаесет дена по приемот на известувањето за откажување.

Член 154

Во деломичната пресуда или во меѓупресудата судот може да изрекне дека одлуката за трошоците се остава за подоцнежната пресуда.

Член 155

Кога повисокиот суд по повод на жалбата односно ревизијата ќе ја потврди побиваната одлука, тој ќе реши и за трошоците настанати во постапката по тој правен лек.

Ако повисокиот суд ја преправи одлуката на понискиот суд или ја укине пресудата на понискиот суд и ја отфрли тужбата, ќе реши за трошоците на целата постапка.

Кога повисокиот суд ќе ја укине одлуката на понискиот суд и го врати предметот на повторно судење, тој ќе остави за трошоците на постапката пред повисокиот суд да се реши во одлуката за главната работа.

Повисокиот суд може според одредбата од претходниот став да постапи и во случај кога одлуката на првостепениот суд деломично ја укинал.

Член 156

Одлуката за трошоците содржана во пресудата може да се напаѓа само со жалбата против решението, ако едновременно не се напаѓа и одлуката за главната работа.

Ако едната странка ја напаѓа пресудата само во поглед на трошоците, а другата во поглед на главната работа, повисокиот суд со една одлука ќе реши за двата правни лека.

Трошоци во постапката за обезбедување на доказите

Член 157

Трошоците на постапката за обезбедување на доказите ги поднесува странката што ставила предлог за обезбедување на доказите. Таа е должна да ѝ ги надомести и трошоците на противната странка односно на поставениот привремен застапник.

Овие трошоци странката може дополнително да ги остварува како дел на процесните трошоци, според успехот во процесот.

Обезбедување на процесните трошоци

Член 158

Кога странски државјанин или лице без државјанство тужи во Југославија, тој е должен на тужениот по негово барање да му ги обезбеди процесните трошоци.

Тужениот е должен ова барање да го стави најдоцна на подготвителното срсчиште, а ако тоа не е одржано, тогаш на првото срсчиште за главната расправа пред да се впушти во расправањето за главната работа, односно штом дознал дека постојат претпоставки за барање на обезбедување.

Обезбедување се дава во готови пари, но судот може да одобри давање на обезбедување и во друга форма.

Член 159

Тужениот нема право на обезбедување на процесните трошоци:

1) ако во државата на која ѝ припаѓа тужителот југословенските државјани не се должни да даваат обезбедување;

2) ако тужителот ужива во Југославија право на азил;

3) ако тужбеното барање се однесува на побарување на тужителот од неговиот работен однос во Југославија;

4) ако се води спор за постоење или непостоење на брак, за поништување на бракот или за развод на бракот, или спор за утврдување или оспорување на татковството;

5) ако е во прашање менична или чековна тужба, противтужба или издавање на платен налог.

Во случај на сомневање за тоа дали југословенските државјани се должни да даваат обезбедување во државата на која ѝ припаѓа тужителот, објасненија дава Секретаријатот за правосудни работи на Сојузниот извршен совет.

Член 160

Судот во решението со кое се усвојува барањето за обезбедување на процесните трошоци ќе го определи износот на обезбедувањето и рокот во кој мора да се даде обезбедувањето, а ќе го предупреди тужителот на последиците што ги предвидува законот ако не биде докажано дека е обезбедувањето дадено во определениот рок.

Ако тужителот во определениот рок не докаже дека дал обезбедување за процесните трошоци, ќе се смета дека е тужбата повлечена, односно дека тужителот се откажал од жалбата или од ревизијата ако е барањето за обезбедување поставено дури во постапката по повод на правниот лек.

Тужениот што благовоменено подал барање за да му ги обезбеди тужителот трошоците не е должен да ја продолжи постапката во главната работа сè додека правосилно не се реши за неговото барање, а ако ова биде усвоено додека тужителот не го внесе обезбедувањето. Но ако судот го одбие барањето за обезбедување, тој може да реши да се продолжи постапката и пред да стане правосилно решението за одбивање.

Ослободување од плаќањето на трошоците на постапката

Член 161

Судот ќе ја ослободи од плаќање на трошоците на постапката странката што според својата општа имотна состојба не е во можност да ги поднесува овие трошоци без штета по нужната издршка за себеси и на своето семејство.

Ослободувањето од плаќањето на трошоците на постапката го опфаќа ослободувањето од плаќањето на такси и ослободувањето од влезувањето на адмс за трошоците на сведоците, на вештачите, на умотот и судските огласи.

Судот може да ја ослободи странката само од плаќањето на такси ако со плаќањето на таксите би биле значително намалени средствата од кои се издржува таа и членовите на нејзиното семејство.

При донесувањето на одлуката за ослободување од плаќањето на трошоците на постапката судот грижливо ќе ги сцени сите околности, а особено ќе ги земе предвид вредноста на предметот на спорот, бројот на лицата што ги издржува странката и приходите што ги имаат странката и членовите на нејзиното семејство.

Член 162

Одлука за ослободување од плаќањето на трошоците на постапката донесува првостепениот суд по предлог од странката.

Странката е должна кон предлогот да поднесе уверение од надлежниот народен одбор на општината за имотната состојба.

Во уверението за имотната состојба мора да се назначи износот на данокот што го плаќа домаќинството и одделните членови на домаќинството, како и другите извори на нивните приходи и вкупното имотната состојба на странката на која ѝ се издава уверението.

Поблиски прописи за издавање на уверение за имотната состојба донесува сојузниот Државен секретаријат за работи на финансите.

Кога е тоа потребно, и самиот суд може по службена должност да прибави потребни податоци и известувања за имотната состојба на странката што бара ослободување, а за тоа може да ја сретнува и противната странка.

Против решението на судот со кое се усвојува предлогот на странката не е дозволена жалба.

Член 163

Кога е странката ослободена од плаќање на трошоците (член 161 став 2), првостепениот суд на нејзино барање ќе определи да ја застапува полномошник, ако е тоа нужно заради заштита на правата на странката.

Странката на која ѝ е поставен полномошник се ослободува од плаќањето на фактичните издатоци и наградите на поставениот полномошник.

За полномошник се поставува адвокат, но ако во седиштето на судот нема достаточни адвокати за полномошник може да се постави и друго лице со правна спрема, способно да ја даде потребната правна помош.

Полномошникот од редот на адвокатите го поставува претседателот на судот, а за околиските судови во седиштето на окружниот суд адвокатот го определува претседателот на окружниот суд.

Поставениот полномошник може поради оправдани причини да бара да биде разрешен. За ова надвор од главната расправа бара претседателот на советот, а на расправата советот. Против одлуката на судот со која се разрешува полномошникот не е дозволена жалба.

Против решението на судот со кое се усвојува барањето на странката за поставување на полномошник не е дозволена жалба.

Член 164

Кога е странката ослободена од плаќањето на трошоците на постапката, од претсметковните средства на судот ќе се исплати аванс на трошоците на сведоците, на вештаците, на увидот и за издавање на судскиот оглас, како и фактичните издатоци на поставениот полномошник.

Член 165

Решението за ослободување од плаќањето на трошоците и за поставување на полномошник првостепениот суд може во текот на постапката да го укине ако утврди дека е странката во состојба да ги поднесе трошоците на постапката. При тоа судот ќе реши дали странката потполно или деломично ќе ги надомести и оние трошоци и такси од кои порано била ослободена, како и фактичните издатоци и наградата на поставениот полномошник.

Првенствено ќе се надоместат износите исплатени од претсметковните средства на судот.

Член 166

Таксите и трошоците исплатени од претсметковните средства на судот, како и фактичните издатоци и наградата на поставениот полномошник, се дел на процесните трошоци.

За надоместокот на овие трошоци од страна на противникот на странката што е ослободена од трошоците судот ќе реши според одредбите за надоместок на трошоците.

Таксите и трошоците исплатени од претсметковните средства на судот ги наплатува по службена должност првостепениот суд од странката што е должна да ги надомести.

Ако е противникот на странката што е ослободена од трошоците осуден да ги надомести процесните трошоци, а се утврди дека тој не е во состојба да ги плати овие трошоци, судот може дополнително да определи трошоците од ставот 1 на овој член да ги плати во целост или деломично странката што е ослободена од трошоците од имотот што ѝ е досуден. Со тоа не се засегнува во правото на оваа странка за она што платила да бара надоместок од противникот.

Член 167

Странските државјани ќе се ослободат од плаќањето на трошоците само под услов на реципроцитет.

Во случај на сомневање за постоењето на реципроцитет, објасненија дава Секретаријатот за правосудни работи на Сојузниот извршен совет.

Глава дванаесетта

ПРАВНА ПОМОШ

Член 163

Судовите се должни еден со друг да си укажуваат правна помош во процесната постапка.

Ако замолените суд не е надлежен да го изврши дејствието за кое е замолен, тој ќе му ја отпрати молбата на надлежниот суд односно на другиот државен орган и за тоа ќе го извести судот од кој ја примил молбата, а ако надлежниот суд односно државниот орган не му е познат, ќе ја врати молбата.

Ако во едно место постојат повеќе околиски судови, републичкиот државен секретаријат за правосудна управа ќе определи еден од тие судови за укажување на правна помош.

Член 169

Судовите ќе им укажуваат правна помош на странските судови во случаите предвидени со меѓународен договор, како и кога постои реципроцитет во укажувањето на правна помош. Во случај на сомневање за постоењето на реципроцитетот, објасненија дава Секретаријатот за правосудни работи на Сојузниот извршен совет.

Судот ќе одбие да му укаже правна помош на странски суд ако се бара извршување на дејствие што му е противно на јавниот поредок на Југославија. Во вакъв случај околискиот суд по службена должност ќе му го остави предметот на архивниот суд на народната република односно на Автономната Покраина Војводина заради донесување на конечна одлука.

Одредбите од членот 168 ст. 2 и 3 на овој закон важат и за постапување со молбата на странскиот суд.

Член 170

Судовите им укажуваат правна помош на странските судови на начинот предвиден во домашниот закон. Дејствието што е предмет на молбата на странскиот суд може да се изврши и на начинот што го бара странскиот суд, ако таквата постапка не му е противна на јавниот поредок на Југославија.

Член 171

Ако со меѓународен договор не е нешто друго определено, судовите ќе ги земаат во постапка молбите за правна помош на странските судови само ако се доставени по дипломатски пат и ако молбата и прилозите се составени на еден од јазиците на народите на Југославија или ако е приложен заверен превод на тој јазик.

Член 172

Ако со меѓународен договор не е нешто друго определено, молбите на домашните судови за правна помош им се доставуваат на странските судови по дипломатски пат. Молбите и прилозите мораат да бидат составени на јазикот на замолената држава или мора да биде приложен нивни заверен превод на тој јазик.

ДЕЛ ВТОР

ТЕК НА ПОСТАПКАТА

А. ПОСТАПКА ПРЕД ПРВОСТЕПЕН СУД

Глава тринаесетта

ТУЖБА

Член 173

Процесната постапка се започнува со тужба.

Содржина на тужбата

Член 174

Тужбата треба да содржи определено барање во поглед на главната работа и на споредните барања, факти на кои тужителот го засножува барањето, докати со кои се утврдуваат сите факти, како и други податоци што мора да ги има секој подзасок (член 95).

Кога надлежноста или составот на судот зависи од вредноста на предметот на спорот, а предметот

на тужбеното барање не е паричен износ, тужителот е должен во тужбата да ја назначи вредноста на предметот на спорот.

Судот ќе постапува по тужбата и кога тужителот не го навед правниот основ на тужбеното барање, а ако тужителот го навед правниот основ судот не е врзан за него.

Тужба за утврдување

Член 175

Тужителот може во тужбата да бара судот само да го утврди постоењето односно непостоењето на некое право или правен однос или вистинитоста односно невистинитоста на некоја исправа.

Ваква тужба може да се подигне кога е тоа со посебни прописи предвидено, кога тужителот има правен интерес судот да го утврди постоењето односно непостоењето на некое право или правен однос, или вистинитоста односно невистинитоста на некоја исправа, пред стасаноста на барањето за извршување на некое дејствие од истиот однос, или кога тужителот има некој друг правен интерес за подигање на ваква тужба.

Ако одлуката за спорот зависи од прашањето дали постои или не постои еден правен однос што во текот на процесот станал спорен, тужителот покрај постојното барање може да истакне и тужбено барање судот да утврди дека таков однос постои односно не постои, ако е судот пред кој тече процесот надлежен за такво барање.

Истакнувањето на барањето во смисла на претходниот став нема да се смета како преправање на тужбата.

Истакнување на повеќе тужбени барања во една тужба

Член 176

Во една тужба тужителот може да истакне повеќе барања против ист тужен кога сите барања се поврзани со ист фактичен и правен основ. Ако барањата не се поврзани со ист фактичен и правен основ, тие можат да се истакнат во една тужба против ист тужен само кога истиот суд е стварно надлежен за сè од овие барања и кога за сите барања е определен ист вид постапка.

Тужителот може две или повеќе тужбени барања во меѓусебна врска да ги истакне во една тужба и така судот да го усвои следното од тие барања ако најде дека она што е пред него истакнато не е основано.

Барањата според претходниот став можат да се истакнат во една тужба само ако е судот стварно надлежен за сè од истакнатите барања и ако за сите барања е определен ист вид на постапка.

Ако за некои од барањата истакнати во истата тужба треба да суди совет на околискиот суд, а за други судија поединец на истиот суд, за сите барања ќе суди совет.

Противтужба

Член 177

Тужениот може до заклучувањето на главната расправа пред судот да подаде кај истиот суд противтужба ако е барањето на противтужбата во врска со тужбеното барање, или ако тие барања можат да се истокнат, или ако со противтужбата се бара утврдување на некој правен однос или право од чие постоење или непостоење зависи во целост или деломично одлуката за тужбеното барање.

Противтужба не може да се подаде ако е за барањето од противтужбата стварно надлежен повисок суд.

Противтужба може да се подаде и кога за барањето од противтужбата треба да суди истиот суд во друг состав.

Преправање на тужбата

Член 178

Тужителот може до заклучувањето на главната расправа да ја преправи тужбата.

По доставувањето на тужбата на тужениот, за преправање на тужбата е потребна согласност на тужениот, но и кога тужениот се противи судот може да дозволи преправање ако смета дека би било тоа целесообразно за конечното решение на односите меѓу странките.

Ќе се смета дека постои согласност на тужениот за преправање на тужбата ако се впушти тој во расправање по преправената тужба а пред тоа не му се противел на ш преправањето.

Ако процесниот суд за преправената тужба е стварно ненадлежен, тој ќе му го достави предметот на надлежниот суд кој, ако тужениот се противи на преправањето, ќе реши дали е преправањето дозволено.

На начинот предвиден во претходниот став ќе се постапи и во случај кога по преправената тужба треба да суди истиот суд во друг состав (член 17).

Кога судот ќе дозволи преправање на тужбата, тој е должен да му остави на тужениот потребно време да може да се подготви за расправање по преправената тужба, ако за тоа немал достаточна време. На ист начин судот ќе постапи ако тужениот кој не се противи на преправањето побара да му се остави потребно време заради подготвување.

Ако е тужбата преправена на срочиштето на кое тужениот не е присутен, судот ќе го одложи срочиштето и ќе му достави на тужениот препис од записникот од тоа срочиште.

Против решението со кое се усвојува преправањето на тужбата не е дозволена посебна жалба.

Член 179

Преправање на тужбата е измена на истовестноста на барањето, зголемување на постојното или истакнување на друго барање кон постојното.

Ако тужителот ја преправа тужбата така што, поради околностите што настапиле по подавањето на тужбата, бара од истиот основ друг предмет или паричен износ, тужениот на таквот преправање не може да се противи.

Тужбата не е преправена ако тужителот го изменил правниот основ на тужбеното барање, ако го намалил тужбеното барање, или ако изменил, дополнително или исправил одделни наводи, така што поради тоа тужбеното барање да не е изменето.

Член 180

Тужителот може сè до заклучувањето на главната расправа својата тужба да ја преправи и така што наместо првобитно тужениот ќе тужи друго лице.

За преправање на тужбата во смисла на претходниот став е потребна согласност од лицето што треба да стапи во процесот на местото на тужениот, а ако тужениот веќе се впуштил во расправање за главната работа потребна е и согласност на тужениот.

Лицето што стапува во процесот на местото на тужениот мора да го прими процесот во онаа состојба во каква се наоѓа тој во моментот кога стапува во него.

Повлекување на тужбата

Член 181

Тужителот може да ја повлече тужбата без согласност од тужениот пред да се впушти тужениот во расправање за главната работа. Тужбата може да се повлече и подоцна, сè до заклучувањето на главната расправа, ако се согласи со тоа тужениот.

Повлечената тужба се смета како да не е ни подadena и може повторно да се подаде.

Тужителот може да се одрече од тужбеното барање до заклучувањето на главната расправа и во тој случај се смета тужбата како повлечена.

За одрекување од тужбеното барање не е потребна согласност од тужениот.

Тужителот што се одрекол од тужбеното барање не може за иста работа повторно да подаде тужба.

На одрекување од тужбеното барање судот по службена должност внимава во текот на целата постапка.

Настоење на процес

Член 182

Процесот почнува да тече со доставувањето на лужбата на тужениот.

Во поглед на барањето што го поставила странката во текот на постапката, процесот почнува да тече од часот кога за тоа барање е известена противната странка.

Додека процесот тече, во поглед на истото барање не може да се поведе нов процес меѓу истите странки, а ако таков процес биде поведен судот ќе ја стврдне тужбата.

Судот во текот на целата постапка по службена должност ќе внимава дали веќе тече друг процес за истото барање меѓу истите странки.

Член 183

Ако некоја од странките отуѓи предмет или право за кое тече процесот, тоа не спречува процесот меѓу истите странки да се доврши.

Лицето што го прибавило предметот или правото за кое тече процесот може да стапи во процесот на местото на тужителот односно на тужениот само ако се согласат со тоа двете странки.

Глава четиринаесетта СОПРОЦЕСНИЦИ

Член 184

Повеќе лица можат со една тужба да тужат односно да бидат тужени (сопроцесници):

1) ако се во поглед на предметот на спорот во правна заедница или ако нивните права односно обврски произлегуваат од ист фактичен и правен основ,

2) ако се предмет на спорот барања односно обврски од ист вид, што се осниваат врз битно истоветен фактичен и правен основ, и ако постои стварна и месна надлежност на ист суд за секое барање и за секој тужен,

3) ако е тоа со друг закон определено.

До заклучувањето на главната расправа може, под условите од претходниот став, покрај тужителот да пристапи нов тужител, или тужбата може да биде проширена на нов тужен со негова согласност.

Лицето што пристапува кон тужбата одедно на кое се проширува тужбата мора да го прими процесот во онаа состојба во која се наоѓа кога тоа стапува во неа.

Член 185

Тужителот може со една тужба да опфати двајца или повеќе тужени и така што ќе бара тужбеното барање да биде усвоено спрема следниот тужен за случај да не биде усвоено спрема оној што е во тужбата наведен пред него.

На начинот предвиден во претходниот став тужителот може со тужбата да опфати двајца или повеќе тужени само ако спрема секој од нив поставува исто барање или ако спрема одделни од нив истакнува различни барања што се во меѓусебна врска, и ако е истиот суд стварно и месно надлежен за секое од барањата.

Член 186

Лицето што во целост или деломично бара предмет или право за кое помеѓу други лица веќе тече процес може пред судот пред кој тече тој процес да ги тужи двете странки со една тужба, сè дури постапката правосилно не се заврши.

Член 187

Главниот должник и гарантот можат да бидат заеднички тужени ако тоа не е во противност со задржаната на договорот за гаранција.

Член 188

Секој сопроцесник е во процесот самостојна странка и неговите дејствија или пропуштања не им користат ниту штетат на другите сопроцесници.

Член 189

Ако според законот или според природата на правниот однос спорот може да се реши само на еднаков начин спрема сите сопроцесници (единствени сопроцесници), тие се сметаат како една процесна странка, така што во случај ако одделни сопроцесници пропуштат некое процесно дејствие дејството на процесните дејствија што ги извршиле другите сопроцесници се протегат и на оние што тие дејствија не ги презеле.

Член 190

Ако сроковите за извршување на определено процесно дејствие за оделни единствени сопроцесници истекуваат во разни времиња, тоа процесно дејствие може да го преземе секој сопроцесник сè додека макар и за еден од нив уште тече срокот за преземање на дејствието.

Член 191

Секој сопроцесник има право самостојно да поднесува предлози што се однесуваат на текот на процесот.

Глава петнаесетта УЧЕСТВО НА ТРЕТИ ЛИЦА ВО ПРОЦЕСОТ

Учество на јавниот обвинител

Член 192

Јавниот обвинител може во процесната постапка да ги презема дејствијата потребни за остварување на неговите овластувања определени во посебни прописи.

Член 193

Ако постои сомневање дека едната или двете странки ги користат своите права во постапката за да ја оневозможат примената на присилните прописи за управувањето и располагањето со општествениот имот или за да ги одбегнат финансиските обврски спрема заедницата, или за да ја оневозможат примената на одредбите од меѓународен договор, јавниот обвинител има право да учествува во таква постапка и надвор од случаите предвидени во претходниот член.

Учеството во постапката јавниот обвинител му го пријавува со поднесок на судот пред кој се води постапката.

Ако смета дека постојат услови од ставот 1 на овој член и дека учеството на јавниот обвинител во постапката е потребно, судот по своја иницијатива веднаш ќе го извести за тоа надлежниот јавен обвинител и ќе му го определи срокот во кој може да го пријави своето учество. Додека не истече овој срок судот ќе застане со постапката, но јавниот обвинител и по истеког на овој срок може да го користи своето право од ставот 1 на овој член.

Надлежноста на јавниот обвинител се определува според судот пред кој јавниот обвинител постапува во кривичните предмети.

Член 194

Јавниот обвинител што учествува во процесната постапка е овластен, во границите на тужбеното барање, да предлага да се утврдат и фактите што странките не ги извеле и за таа цел да предлага потребни докази, како и да изјавува правни лекови.

Судот ќе го појачува јавниот обвинител што учествува во постапката на сите срочишта и ќе му ги доставува сите одлуки против кои е дозволен правен лек.

Учество на интервениентот

Член 195

Лицето што има правен интерес во процесот што тече меѓу други лица една од странките да успее, може да се придружи на оваа странка.

Интервениентот може да стапи во процесот во текот на целата постапка, сè до правосилноста на одлуката за тужбеното барање.

Изјавата за стапување во процесот интервениентот може да ја даче на срочиштето или со писмен поднесок.

Поднесокот на интервениентот им се доставува на двете процесни странки, а ако е изјавата на интервениентот дадена на срсчиште, преписот на односниот дел од записникот ќе и' се достави само на онаа странка што не дошла на срсчиштето.

Член 196

Секоја странка може на интервениентот да му го оспори првото да учествува во постапката и да предложи да се одбие интервениентот, а судот може и без изјаснување на странките да го одбие учеството на интервениентот ако утврди дека не постои правен интерес на интервениентот.

До правосилноста на решението со кое се одбива учеството на интервениентот, интервениентот може да учествува во постапката, и неговите процесни дејствија не можат да се исклучат.

Против одлуката на судот со која се прифаќа учеството на интервениентот не е дозволена посебна жалба.

Член 197

Интервениентот мора да го прими процесот во онаа состојба во каква се наоѓа во моментот кога ќе интервенира во процесот. Во натамошниот тек на процесот тој е овластен да става предлози и да ги презема сите други процесни дејствија.

Процесните дејствија на интервениентот имаат за странката на која и' се придружил правно дејство ако не се во спротивност со дејствијата на таа странка.

По согласност на двете процесни странки интервениентот може да стапи во процесот како странка наместо странката на која се придружил.

Член 198

Ако правното дејство на пресудата треба да се однесува и на интервениентот, тој има положба на единствен сопросесник (член 189).

Именување на претходник

Член 199

Лицето што е тужено како држател на некој предмет или како корисник на некое право, а тврди дека предметот го држи или правото го врши од името на трето лице, може најдоцна на подготвителното срсчиште, а ако оба не е одржано тогаш на главната расправа пред да се впушти во расправане за главната работа, да го повика преку судот тоа трето лице (претходникот) да стапи наместо него како странка во процесот.

Согласност на тужителот, наместо тужениот во процесот да стапи претходникот е потребна само ако тужителот против тужениот истакнува и такви барања што не зависат од тоа дали тужениот од името на претходникот го држи предметот или го врши правото.

Ако претходникот што е уредно повикан не дојде на срсчиштето или одбие да стапи во процесот, тужениот не може да се противи да се впушти во процесот.

Известување на трето лице за процесот

Член 200

Ако тужителот или тужениот треба иксе трето лице да го известат за започнатиот процес, за да се заснова со тоа извесно граѓанскоправно дејство, тие можат, сè дури процесот не се заврши правосилно, да го сторат тоа со поднесок преку процесниот суд, во кој ќе ја наведат причината на известувањето и во каква состојба се наоѓа процесот.

Странката што го известила третото лице за процесот не може поради тоа да бара прекин на започнатиот процес, продолжување на сроковите или одлагање на срсчиштето.

Глава шеснаесетта

ПРЕКИН И МИРУВАЊЕ НА ПОСТАПКАТА

Член 201

Судот секогаш ќе ја прекине постапката:

1) кога странката ќе умре или ќе ја загуби процесната способност, а нема полномошник во тој процес;

2) кога законскиот застапник на странката ќе умре или ќе престане неговото овластување за застапување, а странката нема полномошник во тој процес;

3) кога странката што е правно лице ќе престане да постои односно кога надлежниот орган правосилно ќе реши за забрана на работата, а за стопанската организација и кога според постојните прописи ќе настапат правни последици од отворањето на присилна ликвидација;

4) кога поради војна или други причини ќе престане работата во судот;

5) кога е тоа со друг закон определено.

Член 202

Освен случаите посебно предвидени во овој закон, прекин на постапката судот може да определи:

1) ако решил самиот да не решава за претходното прашање (член 11);

2) ако одлуката за тужбеното барање зависи од тоа дали е сторен стопански престап или дали е сторено кривично дело за кое се гони по службена должност, кој е сторителот и дали е тој одговорен, а особено кога ќе се појави сомневање дека сведокот или вештакот дал лажен исказ или дека е исправата употребена како доказ лажна;

3) ако странката се наоѓа на подрачје кое поради вонредни настани (поплава и сл.) е отсечено од судот.

Член 203

Прекинон на постапката има за последица да престануваат да течат сите срокови определени за вршење на процесните дејствија.

За време траењето на прекинон на постапката судот не може да презема никакви дејствија во постапката, но ако прекинонот настапил по заклучувањето на главната расправа судот може врз основа на таа расправа да донесе одлука.

Процесните дејствија што ги презела едната странка за времето додека трае прекинон на постапката немаат спрема другата странка никакво правно дејство. Нивното дејство започнува дури откако постапката ќе биде продолжена.

Член 204

Постапката што е прекината од причините наведени во членот 201 точ. 1—3 од овој закон се продолжува кога наследникот или старателот на заоставината, новиот законски застапник, ликвидаторите или правните следбеници на правното лице ќе ја преземат постапката или кога судот по предлог од противната странка ќе ги повика да го сторат тоа.

Ако постапката била прекината од причините наведени во членот 202 точ. 1 и 2 од овој закон, таа ќе се продолжи кога правосилно ќе се заврши постапката пред судот или државниот орган, или кога судот ќе најде дека повеќе не постојат причини да се чека на нејзиниот завршеток.

Во сите други случаи прекинатата постапка се продолжува по предлог од странката штом ќе престанат причините за прекинон.

Сроковите што левад прекинонот на постапката престанале да течат, започнуваат за заинтересираната странка да течат во целост одново од денот кога судот ќе и го постази решението за продолжување на постапката.

На странката што не поставила предлог за продолжување на постапката и се доставува решението за продолжување на постапката според одредбите од членот 121 на овој закон.

Член 205

Мирувањето на постапката настапува ако двете странки пред заклучувањето на главната расправа се спогодат за тоа, или кога двете странки не дојдат на подготвителното срсчиште или на срсчиштето за главната расправа, односно кога присутните странки на срсчиштето не сакаат да расправаат, како и кога едната странка што е уредно повикана не ќе дојде а другата ќе предложи мирување, или

кога на срачиштето ќе дојде само тужителот, а не предложи донесување на пресуда поради изостанок.

Кога странките се спогодиле да мирува постапката, тоа мирување настапува од денот кога странките го известиле за тоа судот.

Нема да настапи мирување на постапката ако двете странки не дојдат на срачиштето за изведување на докази пред претседателот на советот или замоленит судија. Во тој случај, ако се странките уредно повикани, срачиштето ќе се одржи.

Член 206

Во случај на мирување на постапката настапуваат истите правни последици како и при прекилот на постапката, освен што сроковите определени со закон не престануваат да течат.

Постапката мирува додека едната странка не предложи да се продолжи постапката. Ваков предлог не може да се постави пред да изминат три месеци од денот кога настапило мирувањето на постапката.

Ако ниедна странка во рок од шест месеци од денот кога настапило мирувањето на постапката не постави предлог за продолжување на постапката, се смета дека е тужбата повлечена.

Во решението со кое се тврдува мирувањето на постапката ќе се назначи од кој ден мирува постапката и ќе се предупредат странките на правните последици од претходните ставови на овој член.

Член 207

Жалбата против решението со кое се утврдува или се определува прекин на постапката, како и против решението со кое се утврдува мирувањето на постапката, не го задржува извршувањето на решението.

Ако судот на срачиштето го одбил предлогот за прекин на постапката и решил веднаш да се продолжи постапката, против тоа решение не е дозволена посебна жалба.

Глава седумнаесетта

ДОКАЗИ И ИЗВЕДУВАЊЕ НА ДОКАЗИ

Општи одредби

Член 208

Секоја странка е должна да ги изнесе фактите и да ги предложи доказите на кои го засновува своето барање или со кои ги побива наводите и доказите на противникот.

Член 209

Докажувањето ги опфаќа сите факти што се важни за донесување на одлука.

Кои докази ќе се изведат заради утврдување на решавачките факти решава судот.

Член 210

Не треба да се докажуваат фактите што ги признала странката пред судот во текот на процесот, но судот може да нареди да се докажуваат и ваквите факти ако смета дека странката со нивното признание оди кон тоа да располага со барање со кое не може да располага (член 3 став 3).

Судот, земајќи ги предвид сите околности, по слободно уверение ќе цени дали ќе го земе за признаен или за оспорен фактот што странката прво го признала, а после потполно или деломично го порекнала или го ограничила признание со додавање на други факти.

Фактите чие постоење законот го претпоставува не треба да се докажуваат, но може да се докажува дека овие факти не постојат, ако со закон не е нешто друго определено.

Не треба да се докажуваат факти што се општопознати.

Член 211

Ако на судот не му е познато правото што важи во странската држава ќе побара известување од Секретаријатот за правосудни работи на Сојузниот извршен совет.

Судот може и од странката да побара да поднесе јавна исправа издадена од надлежниот стран-

ски орган со која се потврдува кое право важи во странската држава.

Член 212

Ако се утврди дека на странката ѝ припаѓа право на надоместок на штетата, на паричен износ или на заменливи предмети, но височината на износот односно количината на предметите не може да се утврди или би можела да се утврди само со несоразмерни тешкотии, судот за ова ќе реши по слободна оценка.

Член 213

Доказите на главната расправа се изведуваат пред советот, но советот може од важни причини да реши определени докази да се изведат пред претседателот на советот или пред судија на замоленит суд (замолени судија). Во тој случај записниците за изведените докази ќе се прочитаат на главната расправа.

Кога советот ќе реши некој доказ да се изведе пред замоленит судија, во замоленитата за изведувањето на доказот ќе се опише состојбата на работата според текот на главната расправа и посебно ќе се назначи за кои околности треба особено да се води сметка при изведувањето на доказот.

За срачиштето за изведување на докази пред претседателот на советот или пред замоленит судија ќе се известат и странките, ако не изјавиле дека нема да присуствуваат на срачиштето.

Претседателот на советот или замоленит судија при изведувањето на доказите ги има сите овластувања што ги има советот односно претседателот на советот кога доказите се изведуваат на главната расправа.

Против решението на судот со кое изведувањето на доказите му се доверува на претседателот на советот или на замоленит судија не е дозволена посебна жалба.

Член 214

Претседателот на советот или замоленит судија на кој му е доверено изведувањето на некој доказ е овластен да изведе и други докази ако смета дека е тоа целесообразно.

Член 215

Ако според скелностите може да се претпостави дека некој доказ не ќе може да се изведе или дека не ќе може да се изведе во примерен рок, или ако доказот треба да се изведе во странство, судот во решението за изведувањето на доказот ќе го определи рокот до кој ќе се чека изведувањето на доказот.

Кога ќе измине определениот рок, расправата ќе се спроведе без оглед на тоа што определениот доказ не е изведен.

Увид

Член 216

Увид се презема кога е за утврдување на некој факт или за разјаснување на некоја околност потребно непосредно забележување на судот.

Увид може да се врши и со учествување на вештаци.

Член 217

Советот ќе го овласти претседателот на советот да изврши увид, ако предметот што треба да се разгледа не може да се донесе в суд, или неговото донесување би предизвикало значителни трошоци, а советот смета дека не е нужно непосредно забележување на сите членови на советот.

Член 218

Ако треба да се разгледа предмет што се наоѓа кај една од странките, кај трето лице, кај државен орган или установа или кај пштествена или стопанска организација на која ѝ е доверено вршењето на јавна служба, согласно ќе се применат одредбите од овој закон за прибавување на исправите од овие лица односно установи (чл. 221—223).

Исправи**Член 219**

Исправата што во пропишаната форма ја издал државен орган или установа во границите на својата надлежност, како и исправата што во таква форма ја издала самостојна установа или организација во работите на јавната служба чие вршење ѝ е доверено со закон (јавна исправа), ја докажува вистинитоста на она што се потврдува или определува во неа.

Истата доказна сила ја имаат и другите исправи што со посебни прописи во поглед на доказната сила се изедначени со јавните исправи.

Дозволено е да се докажува дека се во јавната исправа неистинити утврдени фактите или дека исправата е неправилно составена.

Ако судот посомнева во автентичноста на исправата, може да побара за тоа да се изјасни органот од кој би требало да потекнува таа.

Член 220

Ако со меѓународен договор не е нешто друго определено, странските јавни исправи што се прописно заверени имаат, под услов на реципроцитет, иста доказна сила како и домашните јавни исправи.

Член 221

Странката е должна самата да ја поднесе исправата на која се повикува за доказ на своите наводи.

Со исправата составена на странски јазик се поднесува и заверен превод.

Ако исправата се наоѓа кај државен орган, установа, општествена или стопанска организација на која ѝ е доверено вршењето на јавна служба, а самата странка не може да издејствува исправата да се предаде или покаже, судот по службена должност ќе ја прибави оваа исправа.

Член 222

Кога едната странка се повикува на исправа и тврди дека таа се наоѓа кај другата странка, судот оваа странка ќе ја повика да ја поднесе исправата, оставајќи ѝ срок за ова.

Странката не може да го одбие поднесувањето на исправата ако таа во процесот самата се повикала на таа исправа за доказ на своите наводи, или ако е во прашање исправа која според законот е должна да ја предаде или покаже, или ако исправата со оглед на нејзината содржина се смета заедничка за двете странки.

Во поглед на правото на странката да го одбие поднесувањето на други исправи согласно ќе се применуваат одредбите од чл 226 и 227 на овој закон.

Кога странката што е повикана да ја поднесе исправата порекнува дека исправата се наоѓа кај неа, судот заради утврдување на овој факт може да изведува докази.

Судот со оглед на сите околности по слободно уверение ќе цени од какво значење е тоа што странката што ја држи исправата не сака да постави според решението на судот со кое се наложува да ја поднесе исправата или противно на уверението од судот порекнува дека исправата се наоѓа кај неа.

Против одлуката на судот од ставот 1 на овој член не е дозволена посебна жалба.

Член 223

На трето лице судот може да му нареди да поднесе исправа само кога е тоа според законот должно да ја покаже или поднесе, или кога е во прашање исправа која е по својата содржина заедничка за тоа лице и за странката што се повикува на исправата.

Пред да ја донесе одлуката со која на третото лице му наложува да ја поднесе исправата, судот ќе го повика третото лице да се изјасни за тоа.

Кога третото лице ја порекнува својата должност да ја поднесе исправата што се наоѓа кај него процесниот суд ќе реши дали е третото лице должно да ја поднесе исправата.

Кога третото лице порекнува дека исправата се наоѓа кај него, судот може заради утврдување на овој факт да изведува докази.

Правосилното решение за должноста на третото лице да ја поднесе исправата може да се изврши според правилата на извршната постапка.

Третото лице има право на надоместок на трошоците што ги имало во врска со поднесувањето на исправата. Одредбите од членот 238 на овој закон согласно ќе се применуваат и во овој случај.

Сведоци**Член 224**

Секое лице што се повикува како сведок е должно да се одзове на поканата, а ако со овој закон не е определено поинаку, тоа е должно и да сведочи.

Како сведоци можат да се сослушаат само лица што се способни да даваат известување за фактите што се докажуваат.

Член 225

Не може да се сослуша како сведок лице кое со својот исказ би ја повредило должноста на чување службена или воена тајна, додека надлежниот орган не го ослободи од таа должност.

Член 226

Сведокот може да го одбие сведочењето:

1) за она што странката како на свој полномошник му го доверила;

2) за она за што странката или друго лице на сведокот како на верски исповедник му се исповедала;

3) за фактите што сведокот ги дознал како адвокат, лекар или во вршењето на некој друг позив или некоја друга дејност, ако постои обврска како тајна да се чува она што се дознало во вршењето на тој позив или дејност.

Претседателот на советот ќе ги предупреди овие лица дека можат да го одбијат давањето на искази.

Член 227

Сведокот може да одбие одговор на одредени прашања ако за тоа постојат важни причини, а особено ако со својот одговор на тие прашања би се изложил на тежок срам, значителна имотна штета или кривично гонење себеси или своите роднини по крв во права линија до кој и да е степен, а во странична линија до третостепен заклучно, својот брачен другар или роднините по сватовство до вториот степен заклучно и тогаш кога бракот престанал, како и својот старател или стараникот, посвоителот или посвоеникот.

Претседателот на советот ќе го предупреди сведокот дека може да го одбие давањето на одговор на поставеното прашање.

Член 228

Сведокот не може поради опасност од некаква имотна штета да го одбие сведочењето за правните работи при кои бил присутен како повикан сведок, за дејствијата што во поглед на спорниот однос ги презел како правен претходник или застапник на една од странките, за фактите што се однесуваат на имотните односи условени со фамилијарна или брачна врска, за фактите што се однесуваат на раѓање, на склучување на брак или на смрт, како и кога врз основа на посебни прописи е должен да поднесе пријава или да даде изјава.

Член 229

Оправданоста на причините за одбивање на сведочењето или на одговорот на одредени прашања ја оценува судот пред кој треба да сведочи сведокот. Ако е потребно, претходно за тоа ќе се сослушаат странките.

Против решението на судот од претходниот став странките немаат право на посебна жалба, а сведокот може ова решение да го побива во жалбата против решението за паричната казна или за казната затвор изречена поради тоа што

го одбил сведочењето или одговорот на одделно прашање (член 237 став 2).

Член 230

Странката што предлата определено лице да се сослуша како сведок, претходно мора да назначи за што треба да сведочи тоа и да го наведе неговото име, занимањето и престојувалиштето.

Член 231

Повикувањето на сведоци се врши со доставување на писмена покана, во која се наведува фамилијарното и роденото име и занимањето на повиканиот, времето и местото на доаѓањето, предметот по кој се повикува и назначување дека се повикува како сведок. Во поканата сведокот ќе се предупреди на последиците поради неоправдан изостанок (член 237) и на правото на надоместок на трошоците (член 238).

Сведоците што поради старост, болест или телешки телесни мани не можат да се одзоват на поканата ќе се сослушаат во својот стан.

Член 232

Сведоците се сослушуваат поединечно и без присуство на сведокот што ќе се сослуша постојана. Сведокот е должен одговорите да ги дава усно.

Сведокот претходно ќе се опомене дека е должен да ја зборува вистината и дека не смее ништо да премолчи, а потоа ќе се предупреди на последиците од лажното на лажен исказ.

Потоа сведокот ќе се праша за фамилијарното и роденото име, името на таткото, занимањето, престојувалиштето, местото на раѓањето, годините на возраста и за неговиот однос со странките.

Член 233

Потем општите прашања сведокот се повикува да го изнесе сето она што му е познато за фактите за кои треба да сведочи, а потоа можат да му се поставуваат прашања заради проверка, дополнување или разјаснување. Не е дозволено да се поставуваат прашања во кои е веќе содржано како би требало да се одговори.

Сведокот секогаш ќе се праша од каде му е познато она за што сведочи.

Сведоците можат да се соочат ако нивните искази не се слагаат во поглед на важните факти. Соочените за секоја околност за која не се слагаат ќе се сослушаат одделно и нивниот одговор ќе се внесе во записникот.

Член 234

Сведокот што не го знае јазикот на кој се води постапката ќе се сослуша преку толкувач.

Ако е сведокот глув, прашањето ќе му се поставува писмено, а ако е нем, ќе се повика да одговара писмено. Ако сослушувањето не може да се изврши на овој начин, ќе се повика како толкувач лице што може да се разбере со сведокот.

Судот ќе го предупреди толкувачот на должноста на верно пренесување на прашањата што му се упатуваат на сведокот и на изјавите што ќе ги дава сведокот.

Член 235

Судот може да реши сведокот да положи заклетва на исказот што го дал.

Заклетвата се полага усно со изговорување на овие зборови: „Се заколнувам дека за сето што ме прашувал судот сум ја говорел вистината и дека ништо што сум знаел за оваа работа не сум премолчал.“

Судот може да реши сведокот да положи заклетва и пред да биде сослушан.

Немите сведоци што знаат да читаат и пишуваат се заколнуваат на тој начин што го потпишуваат текстот на заклетвата, а глумите сведоци ќе го прочитаат текстот на заклетвата. Ако глумите или немите сведоци не знаат ни да читаат ни да пишуваат, ќе се заколнат преку толкувач.

Ако некој сведок повторно се сослушува, тој нема по вторпат да полага заклетва, туку само ќе се опомене на веќе положената заклетва.

Член 236

Нема да се заколнуваат сведоците што во моментот на сослушувањето не се полнолетни или не можат да го сфатат значењето на заклетвата.

Против одлуката на судот со која на сведокот му се наредува да положи заклетва или се определува сведокот да не се заколнува, странките и сведокот немаат право на жалба.

Член 237

Ако сведокот што е уредно повикан не дојде а не го оправда изостанокот или без одобрение или оправдана причина се оддалечи од местото каде што треба да биде сослушан, судот може да не го присилно да се доведе и да ги поднесе трошоците за доведувањето, а може и парично да го казни до 10.000 динари.

Ако сведокот дојде и откако е предупреден на последиците го одбие сведочењето или одговорот на одделно прашање, а судот оцени дека причините на одбивањето се неоправдани, може да се казни парично до 10.000 динари, а ако и по тоа одбие да сведочи, може да се затвори. Затворот трае сè додека сведокот не се согласи да сведочи, или додека неговото сослушување не стане непотребно, но најдолго еден месец.

Жалбата против решението за паричната казна или за затворот не го задржува извршувањето на решението, освен ако во таа жалба се побива и одлуката на судот со која не се усвоени причините на сведокот за одбивање на сведочењето или одговорот на одделно прашање.

Судот по барање од странката ќе реши дека сведокот е должен да ги надомести трошоците што ги предизвикал со својот неоправдан изостанок односно со неоправданото одбивање да сведочи.

Ако сведокот дополнително го оправда својот изостанок, судот ќе го отповика своето решение за казна, а може сведокот сесема или теломично да го ослободи од надоместокот на трошоците. Судот може да го отповика своето решение за казната и кога сведокот дополнително се согласи да сведочи.

Воените лица и припадниците на Народната милиција не можат да се затворат, но за нивното одбивање да сведочат ќе се известат нивната команда заради казнување. Ако е потребно овие лица заради сведочење присилно да се доведат, судот ќе му се обрне на нивниот старешина кој ќе го нареди нивното приведување в суд.

Член 238

Сведокот има право на надоместок на патните трошоци и на трошоците за исхрана и ноќевалиште, како и на надоместок на загубената заработка.

Сведокот треба да бара надоместок веднаш по сослушувањето, инаку го губи правото на него. Судот е должен за ова да го предупреди сведокот.

Во решението со кое се одмеруваат трошоците на сведокот судот ќе определи определен износ да се исплати од внесениот аванс, а ако аванс не е внесен, ќе ѝ наложи на странката да му плати на сведокот определен износ во срок од осум дена. Жалбата против ова решение не го задржува извршувањето на решението.

Вештаци

Член 239

Судот ќе го изведе доказот со вештачење кога заради утврдување или разјаснување на некој факт е потребно стручно знаење со кое не располага судот.

Член 240

Вештачењето го вршат вештаците што ги определува процесниот суд.

Пред да определи кои лица ќе ги земе за вештаци, судот за тоа ќе ги сослуша странките. Во итни случаи судот може да ги определи вештаците иако претходно не е сослушана странката.

Процесниот суд може да го овласти претседателот на советот или замоленит судија да ги опре-

делат тие вештаците ако на нив им е доверено изведувањето на докази со вештачење.

Наместо определениот вештак судот секогаш може да определи друг вештак.

Член 241

Вештачењето по правило го врши еден вештак, а кога судот ќе оцени дека е вештачењето сложено, тој може да определи двајца или повеќе вештаци.

Вештаците првенствено се определуваат од редот на постојаните судски вештаци за определен вид вештачење.

Вештачењето може да ѝ се довери и на стручна установа (болница, хемиска лабораторија, факултет и сл.).

Ако постојат посебни установи за определени видови вештачења (вештачење на лажни пари, ракописи, дактилоскопско вештачење и сл.), таквите вештачења, а особено посложените, ќе им се доверуваат првенствено на овие установи.

Член 242

Определените вештаци се должни да се одзоват на поканата на судот и да го изнесат својот наод и мислење.

Судот ќе го ослободи вештакот, на негово барање, од должноста за вештачење од причините поради кои сведокот може да го одбие сведочењето или одговорот на одделно прашање.

Судот може да го ослободи вештакот на негово барање од должноста за вештачење и од други оправдани причини. Ослободување од должноста за вештачење може да бара и раководителот на надлештвото, установата или стопанската организација каде што работи вештакот.

Член 243

Вештакот може да биде исклучен од истите причини од кои може да биде исклучен судија или судија исфоткич, но за вештак може да се земе и лице што порано било сослушано како сведок.

Странката е должна да го поднесе барањето за исклучување на вештакот штом ќе дознае дека постои причина за исклучување а најдоцна пред почетокот на изведувањето на доказите со вештачење. Ако судот пред определувањето на вештакот ја сослушал странката за личноста на вештакот странката е должна тогаш да се изјасни за исклучувањето.

Во барањето за исклучување на вештакот странката е должна да ги наведе околностите врз кои го засновува своето барање за исклучување.

За барањето за исклучување решава процесниот суд. Судијата на замолениот суд и претседателот на советот решаваат за исклучувањето ако им е доверено изведувањето на докази со вештачење.

Против решението со кое се усвојува барањето за исклучување не е дозволена жалба, а против решението со кое се одбива барањето не е дозволена посебна жалба.

Ако странката дознала за причината за исклучување по извршеното вештачење и му приговара на вештачењето од таа причина, судот ќе постапи како барањето за исклучување да е поставено пред извршеното вештачење.

Член 244

Судот може да го казни парично до 10.000 динари вештакот што не ќе дојде на сроциште иако е уредно повикан а изостанокот не го оправда, како и вештакот што без оправдана причина ќе одбие да го врши вештачењето.

Решението за казната судот може да го отповика под условите од членот 237 став 5 на овој закон.

По барање од странката судот може со решение да му наложи на вештакот да ги надомести трошоците што ги предизвикал со своето неоправдачо недоаѓање или со неоправданото одбивање да го врши вештачењето.

Член 245

Вештакот има право на надоместок на патните трошоци и на трошоците за исхрана и ноќевалиште, на надоместок на загубената заработка и на трошоците на вештачењето, како и право на награда за извршеното вештачење.

Во поглед на надоместокот на трошоците и на наградите на вештаците согласно ќе се применуваат одредбите од членот 233 ст. 2 и 3 на овој закон.

Член 246

Вештаците се повикуваат со доставување на писмена покана во која се наведува фамилијарното и роденото име и занимањето на повиканиот, времето и местото на доаѓањето, предметот по кој се повикува и назначување дека се повикува како вештак. Во поканата вештакот ќе се предупреди на последиците поради неоправдан изостанок (член 244) и на правото на надоместок на трошоците (член 245).

Член 247

Пред почетокот на вештачењето ќе се повика вештакот предметот на вештачењето да го разгледа внимателно, точно да наведе сè што ќе забележи и најде, и своето мислење да го изнесе совесно и го склад со правилата на науката и вештината а ќе се предупреди и на последиците од давањето на лажан исказ.

Потоа вештакот ќе се праша за фамилијарното и роденото име, името на таткото, занимањето, престојувалиштето, местото на раѓањето, годините на возраста и за неговиот однос со странките.

Член 248

Судот раководи со вештачењето, му го озвучува на вештакот предметот што ќе се разгледа, му поставува прашања и, по потреба, бара објаснение во поглед на дадениот наод и мислење.

На вештакот може да му се даваат разјасненија а може да му се дозволи и разгледување на списите. По барање од вештакот можат да се изведуват и нови докази за да се утврдат сколностите што се од важност за создавање мислењето на вештакот.

Член 249

Судот ќе определи дали вештакот ќе го изнесе својот наод и мислење само усно на расправата или ќе ги поднесе и писмено пред расправата. Судот ќе го определи рокот за писменото поднесување на наодот и мислењето.

Вештакот мора секогаш да го образложи своето мислење.

Судот, по можност, ќе им го достави на странките писмениот наод и мислењето пред сроциштето на кое ќе се расправа за нив.

Член 250

Ако се определени повеќе вештаци тие можат да поднесат заеднички наод и мислење, кога во наодот и мислењето се сложуваат. Ако во наодот и мислењето не се сложуваат, секој вештак посебно го изнесува својот наод и мислење.

Ако податоците на вештаците за нивниот наод се разминуваат битно или ако наодот на еден или на повеќе вештаци е нејасен, непотполн или во противречност самиот со себеси или со изведените околности, а тие недостатоци не можат да се отстранат со повторно сослушување на вештаците, ќе се повтори вештачењето со истите или со други вештаци.

Ако во мислењето на еден или на повеќе вештаци има противречности или недостатоци или се појави основано сомневање во точноста на даденото мислење, а тие недостатоци или сомневања не можат да се отстранат со повторно сослушување на вештаците, ќе се побара мислење од други вештаци.

Член 251

Против решението на судот од чл. 240, 241 и 250 на овој закон не е дозволена жалба.

Член 252

Одредбите од чл. 240, 241 став 2, 242 до 246, 247 став 2 и 251 на овој закон се применуваат согласно и на толкувачите.

Сослушување на странките

Член 253

Спорните факти важни за одлуката судот може да ги утврдува и со сослушување на странките.

Судот може да реши да се изведе доказ со сослушување на странките кога нема други докази или кога и покрај изведените други докази најде дека е тоа потребно за утврдување на важни факти.

Член 254

Ако се уверил дека на странката односно на лицето што треба да се сослуша за странката не му се познати спорните факти, или ако сослушувањето на таа странка не е можно, судот може да реши да се сослуша само другата странка.

Исто така, судот може да реши да се сослуша само едната странка, ако другата странка го одбие давањето на искази или не се одзове на поканата на судот.

Член 255

Изведување на докази со сослушување на странките преку претседателот на советот или судијата на замолениот суд е дозволено само ако странката поради неотстранливи пречки не може лично да дојде или ако нејзиното доаѓање би предизвикало несразмерни трошоци.

Член 256

За странката што нема процесна способност ќе се сослуша нејзиниот законски застапник. Судот може да реши наместо или покрај законскиот застапник да се сослуша самата странка, ако е можно нејзиното сослушување.

За празното лице ќе се сослуша лицето што е со закон или со правилата определено да го застапува.

Ако како странка во спорот учествуваат на една страна повеќе лица, судот ќе реши дали ќе се сослушаат сите овие лица или само некои од нив.

Член 257

Поканата за сродништето на кое ќе се изведува доказ со сослушување на странките ќе им се достави лично на странките односно на лицето што ќе се сослуша за странката.

Во поканата ќе се назначи дека на сродништето ќе се изведува доказ со сослушување на странките и дека странката што ќе дојде на сродништето може да биде сослушана во отсуство на другата странка (член 254 став 2).

Член 258

Не можат да се применат никакви присилни мерки спрема странката што не се одзвала на поканата на судот заради сослушување ниту странката може да се присили на давање исказ.

Судот со оглед на сите околности ќе оцени од какво е значење што странката не дошла на сослушување или што го одбила исказот.

Член 259

Доказот со сослушување на странките се изведува без полагање на заклетва.

Член 260

Одредбите за изведувањето на докази со сведочи ќе се применуваат и при изведувањето на докази со сослушување на странките, ако за сослушувањето на странките не е нешто друго пропишано.

Глава осумнаесетта

ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ДОКАЗИТЕ

Член 261

Ако постои оправдан страв дека некој доказ не ќе може подоцна да се изведе или дека неговото подоцнежнo изведување ќе биде отежнато, мо-

же во текот како и пред поведувањето на процесот да се предложи изведувањето на овој доказ.

Во постапката за обезбедување на доказите не може да се изведе доказ со сослушување на странките.

Член 262

Ако е предлогот за обезбедување на доказите поставен во текот на процесната постапка, за постапување е надлежен судот пред кој е постапката во тек.

Кога се бара обезбедување на доказите пред поведувањето на постапката, како и во итни случаи ако е постапката веќе во тек, надлежен е околинскиот суд на чие подрачје се наоѓаат предметите што треба да се разгледаат односно околинскиот суд на чие подрачје престојува лицето што треба да се сослуша.

За предлогот од ставот 1 на овој член решава претседателот на советот или судијата поединец што ја води постапката, а во сите други случаи судијата поединец на околинскиот суд.

Член 263

Во поднесокот со кој се бара обезбедување на доказите предлагачот е должен да ги наведе фактите што треба да се докажат, доказите што треба да се изведат и причините поради кои смета дека подоцна доказот не ќе може да се изведе или дека неговото изведување ќе биде отежнато. Во поднесокот треба да се наведе и противниковото име, освен ако од околностите произлегува дека тој не е познат.

Член 264

Поднесокот во кој е поставен предлогот за обезбедување на доказите ќе му се достави на противникот, ако е тој познат. Ако постои опасност поради одлагањето, судот ќе реши за предлогот и без претходно изјаснување на противникот.

Во решението со кое се усвојува предлогот судот ќе го определи сродништето за изведување на доказите, ќе ги наведе фактите за кои ќе се изведуваат докази, како и доказите што ќе се изведат, а ако е потребно ќе именува и вещтаци.

Ако на противникот порано не му бил доставен поднесокот во кој е поставен предлогот за обезбедување на доказите, тој ќе му се достави заедно со решението на судот со кое се усвојува предлогот за обезбедување на доказите.

На противникот што е непознат или не се знае неговото престојувалиште судот може заради учествување на сродништето за изведување на доказите да му постави привремен застапник (член 77). За тоа поставање не е потребно да се издаде оглас.

Судот може во итни случаи да определи изведувањето на доказите да започне и пред да му се достави решението со кое се усвојува предлогот за обезбедување на доказите на противникот.

Против решението на судот со кое се усвојува предлогот за обезбедување на доказите, како и против решението со кое се решава изведувањето на доказите да започне пред да му се достави решението на противникот, не е дозволена жалба.

Член 265

Ако доказите се изведени пред да е поведена постапката, записникот за изведувањето на докази ќе се чува кај судот пред кој се изведени доказите.

Ако е постапката во тек, а обезбедувањето на доказите не го извел процесниот суд, записникот ќе му се достави на процесниот суд.

Глава деветнаесетта

ПОДГОТОВУВАЊЕ НА ГЛАВНАТА РАСПРАВА

Член 266

По приемот на тужбата се вршат подготовки за главната расправа.

Овие подготовки опфаќаат претходно испитување на тужбата, застапување тужбата на тужениот за одговор, одржување на подготвително сродниште и закажување на главната расправа.

Со подготвувањето на главната расправа раководи претседателот на советот.

Во текот на подготвувањето на главната расправа странките можат да упатуваат поднесоци во кои ќе ги наведат фактите што имаат намера да ги изнесат на главната расправа, како и доказите чие изведување имат намера да го предложат.

Член 267

Во текот на подготвувањето на главната расправа до срсчиштето за главната расправа, претседателот на советот е овластен да решава: за стапувањето на претходникот во процесот, за учеството на интервениентот, за обезбедувањето на доказите, за исправањето на тужбата, за трошоците на постапката во случај на повлекување на тужбата, за прекинот или мирувањето на постапката, за привремените мерки за обезбедување, за спојувањето на процесите, за разделувањето на постапката, за определувањето на судските срокови или за нивното продолжување, за закажувањето на срсчиштата или за нивното одлагање, за враќањето во поранешната состојба поради пропуштањето на рокот или срсчиштето, за ослободувањето на странката од плаќање на трошоците на постапката, за обезбедувањето на процесните трошоци, за внесувањето на аванс на име трошоци за преземање на одделни дејствија во постапката, за поставувањето на привремен заставник, за доставувањето на судските писмена, за мерките за исправање на поднесоците, за уредноста на полномошното, како и за сите прашања што се однесуваат на управувањето со постапката.

Против одлуките што ги донесува претседателот на советот во текот на подготвувањето на главната расправа, а кои се однесуваат на управувањето со постапката, не е дозволена жалба.

Член 268

Претседателот на советот може во текот на подготвувањето на главната расправа да донесе пресуда врз основа на признание и пресуда поради изостанок и да го прими на записник порамнувањето на странките.

Претходно испитување на тужбата

Член 269

По претходно испитување на тужбата претседателот на советот е овластен да ги донесува решенијата од членот 267 на овој закон, ако не се работи за прашањата за кои според природата на работата или според одредбите од овој закон одлука може да се донесе дури во натамошниот тек на постапката.

Член 270

Кога ќе утврди дека е тужбата неразбирлива или непотполниа, или дека постојат недостатоци што се однесуваат на способноста на тужителот или тужениот да бидат странки во процесот, или недостатоци во поглед на законското застапување на странката, или недостатоците што се однесуваат на овластувањето на застапникот да го поведе процесот кога е такво овластување потребно, претседателот на советот заради отстранување на сите недостатоци ќе ги преземе потребните мерки предвидени во овој закон (чл. 76 и 93).

Член 271

По претходно испитување на тужбата претседателот на советот донесува решение со кое се отфрлува тужбата ако утврди дека решавањето за тужбеното барање не спаѓа во суиска надлежност (член 15) или дека е тужбата полнесена ненавремено, ако е со посебни прописи определен срок за поднесување на тужбата.

Претседателот на советот донесува и решение со кое судот се огласува за ненадлежен (чл. 16 и 19) и предметот му го отстапува на друг редовен суд или на стопански или воен суд.

Член 272

Ако смета дека нема достаточни основи за донесување на одлука за некое прашање што се по-

ставило во текот на претходното испитување на тужбата, претседателот на советот ќе остави за ова прашање да донесе одлука по приемот на одговор на тужбата или на подготвителното срсчиште.

Подготвително срсчиште и одговор на тужбата

Член 273

Ако претседателот на советот смета дека врз основа на тужбата може да постапува натаму, тој ќе закаже, по правило, подготвително срсчиште и ќе нареди примерок од тужбата да му се достави на тужениот.

Подготвителното срсчиште нема да се закажува кога е за судење надлежен судија поединец.

Претседателот на советот може веднаш да го закаже срсчиштето за главната расправа ако смета дека со оглед на наводите во тужбата и на природата на спорот не е потребно одржување на подготвителното срсчиште.

Член 274

Пред закажувањето на подготвителното срсчиште претседателот на советот може да побара од тужениот да поднесе одговор на тужбата, ако поради сложеноста на спорот или поради поголемиот број барања поставени во тужбата би било целесобразно тужениот да се изјасни писмено за наводите во тужбата.

Одговорот на тужбата се поднесува во рокот што ќе го определи претседателот на советот, но тој рок не може да биде поголем од петнаесет дена од доставувањето на тужбата. По исклучок, со оглед на особените околности на случајот, овој рок може да изнесува и до триесет дена.

Ако тужениот поднесе одговор на тужбата, претседателот на советот ќе опиши дали е со оглед на претлозите и наводите на странките потребно да се закаже подготвително срсчиште или може да се закаже веднаш срсчиште за главната расправа.

Ако тужениот во определениот рок не поднесе одговор на тужбата, претседателот на советот ќе закаже подготвително срсчиште или срсчиште за главната расправа.

Тужениот може писмено да одговори на тужбата иако судот не му го наложил тоа.

По приемот на одговорот на тужбата, претседателот на советот може да ги донесе сите решенија што може да ги донесува во текот на претходното испитување на тужбата.

Член 275

Подготвителното срсчиште треба да се определи така што на странките да им остане достаточна време за подготвување, а најмалу осум дена од приемот на поканата.

Во поканата за подготвителното срсчиште ќе им се наложи на странките да ги донесат на срсчиштето сите исправи што им служат за доказ, како и сите предмети што треба да се разгледаат во судот.

Ако е потребно за подготвителното срсчиште да се прибават списи, исправи или предмети што се наоѓаат кај судот или кај некој друг државен орган, установа, општествена или стопанска организација на која ѝ е доверено вршење на јавна служба, претседателот на советот ќе нареди овие предмети односно исправи навремено да се прибават.

Член 276

Подготвителното срсчиште започнува со излагање на тужбата, а потоа тужениот го изнесува својот одговор на тужбата.

Кога е потребно, претседателот на советот ќе побара од странките разјаснување во поглед на нивните наводи или претлози.

Член 277

На подготвителното срсчиште претходно се расправа за прашањата што се однесуваат на пречките за натамошниот тек на постапката, било претседателот на советот по испитувањето на тужбата да го одложил решавањето на овие прашања, било тие да се подигнати во одговорот на тужбата или

на подготвителното сродниште. За овие прашања на подготвителното сродниште можат да се изведуваат докази кога е тоа потребно.

Покрај решението што е овластен да го донесува по претходното испитување на тужбата, на подготвителното сродниште претседателот на советот донесува и решенија за отфрлување на тужбата, ако утврди дека за тужбеното барање веќе тече процес, дека е работата правосилно пресудена, дека е за предметот на спорот склучено судско поамнување, дека тужителот во поранешниот процес се одрекол од тужбеното барање или дека не постои правен интерес на тужителот за поднесување на тужба за утврдување.

Ако претседателот на советот не го усвои приговорот дека постои некоја од пречките за водење на постапката од претходниот став, ќе се продолжи со расправата, а одлука по приговорот ќе донесе советот посебно или заедно со одлуката за главната работа.

На подготвителното сродниште во поглед на управувањето со постапката претседателот на советот ги има сите овластувања што ги имаат претседателот на советот и советот на главната расправа.

Член 278

Кога ќе најде дека не постојат пречки за натамошно водење на постапката, претседателот на советот, според резултатот од расправата на подготвителното сродниште, ќе реши кои сведоци и вештачи ќе се повикаат на главната расправа и кои други докази ќе се прибават. За тоа кои од овие докази ќе се изведат решава советот на главната расправа.

Ако претседателот на советот не ги усвои предлозите од странките за доказите, странките можат своите предлози да ги повторат на главната расправа.

Член 279

Ако претседателот на советот смета дека е потребно некои спорни факти да се утврдат со вештачи, а едната странка не се противи да се изврши вештачењето, претседателот на советот ќе ги именува вештачите, ќе реши за барањата за исклучување на вештачите и ќе ја повика едната или двете страни да го внесат износот потребен за трошоците на вештачите.

Именувањето вештачи судот ќе ги извести за предметот што треба да се разгледа и ќе ги повика до главната расправа да го подготват својот наод и мислење (член 249 став 1).

Ако е потребно, претседателот на советот може, со согласност од странките, да изврши увид надвор од судот. Ако овој увид се врши со учество на вештачите, ќе се применат при тоа одредбите од претходните ставови.

Член 280

Ако на подготвителното сродниште не дојде тужителот или не дојде тужениот а нема услови за донесување на пресуда поради изостанок, претседателот на советот ќе расправа со присутната странка.

Член 281

На подготвителното сродниште претседателот на советот, по правило, им го соопштува на странките денот и часот кога ќе се одржи главната расправа.

Закажување на сродниште за главната расправа

Член 282

Сродништето за главната расправа го закажува претседателот на советот.

Со поканата за главната расправа на тужениот ќе му се достави и тужбата, ако порано веќе не му била доставена.

Претседателот на советот ќе ги повика на сродништето странките, како и сведоците и вештачите за кои на подготвителното сродниште решил да ги повика на главната расправа. Ако подготвително сродниште не е одржано, претседателот на советот ќе реши кои од сведоците што ги предло-

жиле странките ќе ги повика, а странките ќе ги предупреди дека можат на сродништето да доведат и други сведоци.

Одредбите од членот 275 на овој закон ќе се применат и при закажувањето на сродништето за главната расправа.

Глава дваесетта

ГЛАВНА РАСПРАВА

Тек на главната расправа

Член 283

Претседателот на советот ја отвора главната расправа и го објавува предметот на расправата. Потоа утврдува дали дошле сите повикани лица, и ако не дошле, проверува дали се уредно повикани и дали го оправдале својот изостанок.

Член 284

Ако од првото сродниште за главната расправа изостане тужителот, или ако на тоа сродниште не дојде тужениот а нема услови за донесување на пресуда поради изостанок, како и кога од некое подоцнежнo сродниште изостане тужителот или тужениот, расправата може да се одржи.

Член 285

Ако странката или законскиот застапник на странката не е во состојба јасно и определено да се изјасни за предметот за кој се расправа, а нема полномошник, претседателот на советот ќе ѝ укаже на потребата да земз полномошник.

Ако странката не е во можност веднаш да земе полномошник, советот на нејзин предлог ќе го одложи сродништето.

Член 286

Ако претходно не е одржано подготвително сродниште, првото сродниште за главната расправа почнува со излагање на тужбата, а по тоа тужениот одговара на наводите од тужбата.

Ако е пред главната расправа одржано подготвително сродниште, претседателот на советот ќе го запознае советот со текот и со резултатот на ова сродниште. Странките можат да го дополнат излагањето на претседателот на советот.

Во натамошниот тек на расправата ќе се расправа за предлозите на странките и за фактичните наводи со кои странките ги образлагаат своите предлози односно ги побиваат предлозите на противниците, како и за доказите предложени од нивна страна, ќе се изведуваат докази и ќе се претресуваат резултатите од нивното изведување.

Странките можат да ги изнесуваат и своите правни сфаќања што се однесуваат на предметот на спорот.

Кога е во овој закон предвидено странката да може да стави определен приговор или предлог или да се преземе некое друго процесно дејствие додека тужениот на главната расправа не се впушти во расправа за главната работа, таков приговор односно предлог тужителот може да постави односно друго процесно дејствие да преземе додека не го заврши излагањето по тужбата, а тужениот додека не го заврши својот одговор на тужбата.

Член 287

Претседателот на советот со поставување на прашања и на друг целесобразен начин ќе се грижи во текот на расправата да се изнесат сите решавачки факти, да се дополнат непотполните наводи од странките за важните факти, да се означат или дополнат доказните средства што се однесуваат на наводите од странките, и воопште да се дадат сите разјаснувања потребни за да се утврди фактичната состојба важна за одлуката.

Член 288

Секоја странка треба во своите излагања да ги изнесе сите факти потребни за образлагање на своите предлози, да предложи докази потребни за утврдување на своите наводи, како и да се изјасни за наводите и за предложените докази од противната странка.

Странките можат во текот на целата главна расправа да изнесуваат нови факти и да предлагаат нови докази.

Странките можат и во текот на главната расправа да упатуваат поднесоци во кои ќе ги наведат фактите што имаат намера да ги изнесат на срсчиштето, како и доказите чие изведување имаат намера да го предложат.

Член 289

Изведувањето на докази го определува советот со решение, во кое ќе се назначи спорниот факт за кој треба да се изведе доказ и доказното средство.

Предложените докази што не ги смета за важни за одлуката советот ќе ги одбие и во решението ќе ја назначи причината за одбивањето.

Против решението со кое се определува или одбива изведување на докази не е дозволена посебна жалба.

Судот во натамошниот тек на процесот не е врзан за своето поранешно решение за изведување на доказите.

Член 290

Ако странката приговори дека решавањето за тужбеното барање не спаѓа во судска надлежност, дека судот не е стварно или месно надлежен, дека за истото барање веќе тече процес, дека е работата правосилно пресудена, дека е за предметот на спорот склучено судско порамнување, или дека тужителот се откажал пред судот од тужбеното барање, судот ќе реши дали за тие приговори ќе расправа и решава односно од главната работа или заедно со неа.

Ако судот не го усвои приговорот од претходниот став за кој се расправало заедно со главната работа, или ако судот по одвоеното расправање не го усвои овој приговор и реши веднаш да се продолжи главната расправа, решението за приговорот ќе се внесе во одлуката за главната работа.

Против решението со кое се одбиваат приговорите на странките не е дозволена посебна жалба, ако советот решил веднаш да се продолжи расправањето за главната работа.

Одредбите од претходните ставови на овој член ќе се применат и кога судот по службена должност ќе реши одвоено од главната работа да расправа за тоа дали работата спаѓа во судска надлежност, дали е судот стварно надлежен, дали веќе тече процес, дали е работата веќе правосилно пресудена, дали тужителот пред судот се одрекол од тужбеното барање, како и дали е за предметот на спорот склучено судско порамнување.

Член 291

Кога претседателот на советот ќе го заврши сослушувањето на одделен сведок, вештак или странка, членовите на советот можат на ова лице да му поставуваат прашања непосредно.

Странката и нејзиниот застапник или полномошник можат по одобрение од претседателот на советот непосредно да ѝ поставуваат прашања на противната странка, на сведоците и вештаците.

Претседателот на советот ќе ѝ забрани на странката поставување на определено прашање или ќе ѝ забрани одговор на поставено прашање, ако е во прашањето веќе содржано како треба на него да се одговори или ако прашањето не се однесува на предметот.

Ако претседателот на советот го забрани поставувањето на определено прашање или давањето на одговор, странката може да бара за тоа да реши советот.

По барање од странката во записникот ќе се внесе прашањето што го одбил советот како и прашањето на кое е забранет одговорот.

Член 292

Сослушаните сведоци и вештаци остануваат во судницата, ако претседателот на советот, по изјаснувањето на странките, сосема ќе ги отпусти или

не определи привремено да се отстранат од судницата.

Претседателот на советот може да определи сослушаните сведоци подоцна повторно да се повикаат и уште еднаш да се сослушаат во присуство или отсуство на другите сведоци и вештаци.

Член 293

Кога советот смета дека е предметот расправен така што да може да се донесе одлука, претседателот на советот ќе соопшти дека е главната расправа заклучена, и по тоа советот ќе се повлече на советување и гласање заради донесување на одлука.

Советот може да реши главната расправа да ја заклучи и кога останало да се прибават извесни списи што содржат докази потребни за решавање или ако треба да се причека записникот за доказите изведени од замоленост судија, а странките се откажат од расправањето за тие докази или советот смета дека не е потребно тоа расправање.

Член 294

Советот може во текот на советувањето и гласањето да реши заклучената главна расправа повторно да се отвори ако е тоа потребно заради дополнување на постапката или разјаснување на одделни поважни прашања.

Јавност на главната расправа

Член 295

Главната расправа е јавна.

На расправата можат да присуствуваат само полнолетни лица.

Лицата што присуствуваат на расправата не смеат да носат оружје или опасно оружје.

Одредбата од претходниот став не се однесува на пазаците на лицата што учествуваат во постапката.

Член 296

Советот може да ја исклучи јавноста за целата главна расправа или за еден нејзин дел, ако го бараат тоа интересите на чувањето на службена, работна или лична тајна, интересите на јавниот ред или разлосите на моралот.

Советот може да ја исклучи јавноста и во случај кога со мерките за одржување на редот предвидени во свој закон не би можело да се обезбеди несметкавано одржување на расправата.

Член 297

Исклучувањето на јавноста не се однесува на странките, на нивните законски застапници, полномошниците и интервјуентите.

Советот може да дозволи на главната расправа на која е исклучена јавноста да присуствуваат одделни службени лица, како и научни и јавни работници, ако е тоа од интерес за нивната служба односно за научната или јонната дејност.

По барање од странката советот може да дозволи на расправата да присуствуваат најмногу две лица што ќе ги означат таа.

Претседателот на советот ќе ги предупреди лицата што присуствуваат на расправата на која е исклучена јавноста дека се должни како тајна да го чуваат сето она што го дознале на расправата и ќе им укаже на последиците од издавањето на тајната (член 285 од Кривичниот законик).

Член 298

За исклучување на јавноста решава советот со решение, кое мора да биде образложено и јавно објавено.

Против решението за исклучување на јавноста не е дозволена посебна жалба.

Член 299

Одредбите за јавноста на главната расправа согласно ќе се применуваат и на подготвителното срсчиште, на срсчиштето гласање од главната расправа пред претседателот на советот, како и на срсчиштето пред замоленост судија.

Раководење со главната расправа**Член 300**

Претседателот на советот раководи со главната расправа, ги испитува странките, изведува докази, им дава збор на членовите на советот, на странките, на нивните законски застапници и полномошници и ги објавува одлуките на советот.

Должноста е на претседателот на советот да се грижи предметот на спорот сестрано да се претресе но поради тоа постапката да не се отежнува, така што расправата по можност да се заврши на едно срсчиште.

Ако лицето што учествува на расправата се противи на некоја мерка од претседателот на советот која се однесува на раководењето со расправата или на некое прашање што го поставил претседателот на советот, член на советот или друго лице што учествува во постапката, за таквото противење решава советот.

Судот не е врзан за своето решение што се однесува на раководењето со расправата.

Против решенијата што се однесуваат на раководењето со расправата не е дозволена посебна жалба.

Член 301

Надвор од срсчиштето за главната расправа претседателот на советот донесува решение за исправањето на поднесоците, за поставување на привремен застапник, за уредноста на полномошното, за внесувањето на аванс на име трошоци за преземање на одделни дејствија во постапката за ослободувањето од плаќање трошоците на постапката, за обезбедувањето на процесните трошоци, за доставувањето на судските писмена, за обезбедувањето на доказите, за привремените мерки за обезбедување, за прекинот и мирувањето на постапката, за трошоците на постапката во случај на повлекување на тужбата, за закажувањето на срсчиштата и за нивното одлагање, за спојувањето на процесите како и за определувањето на сроковите и за нивното продолжување.

Претседателот на советот исто така е овластен, по приемот на записникот за изведувањето на доказите пред замоленит судија, да определи да се извршат потребни исправки или дополненија.

Надвор од срсчиштето за главната расправа претседателот на советот е овластен по повод на изјавата на тужениот, дадена писмено или на записник кај процесниот суд, да донесе пресуда врз основа на признание, како и да прими на записник судско порамнување.

Член 302

Ако пред истиот суд течат повеќе процеси меѓу исти лица или во кои исто лице е противник на разни тужители или на разни тужени, сите овие процеси со решение на советот можат да се спојат заради заедничко расправање, ако со тоа би се забрзало расправањето или би се намалиле трошоците. За сите споени процеси судот може да донесе заедничка пресуда.

Советот на околинскиот суд може да определи заради заедничко расправање пред него да се спојат повеќе процеси и тогаш кога за некој од нив е надлежен судија поединец на истиот суд.

Советот може да определи одвоено да се расправа за одделни барања во истата тужба и по завршеток на одвоеното расправање може да донесе посебни одлуки по тие барања.

Член 303

Кога советот ќе реши да се одложи срсчиштето за главната расправа, претседателот на советот ќе се грижи за следното срсчиште да се прибават сите докази чие изведување е определено за тоа срсчиште и да се извршат други подготовки за да може расправата да се заврши на тоа срсчиште.

Против решението на судот со кое се одлага срсчиштето или се одбиваат предлозите на странките за одлагање на срсчиштето, не е дозволена жалба.

Член 304

Ако се одложи срсчиштето, новото срсчиште ќе се одржи по можност пред истиот совет.

Ако новото срсчиште се држи пред истиот совет, главната расправа ќе се продолжи и претседателот на советот накусо ќе го изложи текот на поранешните срсчишта, но и по овој случај советот може да реши да почне расправата одново.

Ако срсчиштето се држи пред изменет совет, главната расправа мора да почне одново, но советот може, откако странките ќе се изјаснат за тоа, да реши да не се сослушуваат сведоците и вештаците повторно и да не се ерши нов утид, туку да се прочитаат записниците за изведувањето на овие докази.

Член 305

Судот може во текот на постапката да ја казни со парична казна до 10.000 динари странката, законскиот застапник, полномошникот или интервениентот, кои со своите процесни дејствија потешко ги злоупотребиле правата признани со свој закон.

Одржување ред на главната расправа**Член 306**

Должноста е на претседателот на советот во текот на главната расправа да се грижи за одржувањето на редот во судницата и за достоинството на судот.

Член 307

Ако лицето што учествува во постапката или лицето што како слушател присуствува на расправата го навредува судот или другите учесници во постапката, ја смеќава работата или не им се покорува на наредбите од претседателот на советот за одржување на редот, претседателот на советот ќе го отстрани. Ако странката биде безучесна, советот може отстранетото лице да го отстрани од судницата или да го казни со парична казна до 10.000 динари, а може и да го отстрани и да го казни со парична казна.

Ако странката биде отстранета од судницата, срсчиштето ќе се одржи и без нејзино присуство.

Ако од судницата биде отстранет полномошник, советот по барање од странката ќе го отстрани срсчиштето, а ако странката не присуствувала на срсчиштето, советот секогаш ќе го одложи срсчиштето и ќе ја извести странката дека нејзиниот полномошник е отстранет од срсчиштето поради нарушување на редот.

Кога судот ќе го казни со парична казна или ќе го отстрани од судницата адвокатот или адвокатскиот приправник како полномошник, за тоа ќе ја извести адвокатската комора.

Жалбата против решението за паричната казна или за отстранувањето од судницата не го задржува извршувањето на решението.

Член 308

Ако јавниот обвинител или јавниот правобранител односно лицето што ги заменува го нарушува редот, претседателот на советот ќе го извести за тоа надлежниот јавен обвинител односно јавен правобранител, а советот може да го одложи срсчиштето и од надлежниот јавен обвинител односно јавен правобранител да побара да определи друго лице за учествување во процесот.

Член 309

Овластувањата што за одржување на редот на главната расправа ги имаат претседателот на советот и советот, му припаѓаат на претседателот на советот на подготвителното срсчиште и на срсчиштето надвор од главната расправа како и на замоленит судија.

**Глава дваесет и прва
СУДСКО ПОРАМНУВАЊЕ****Член 310**

Странките можат во текот на целата постапка пред процесниот суд од прв степен да склучат

порамнување за предметот на спорот (судско порамнување).

Порамнувањето може да се однесува на целото тужбено барање или на еден негов дел.

Судот во текот на постапката може да им укаже на странките на можноста за судско порамнување и да им помогне да го склучат порамнувањето.

Пред судот не може да се склучи порамнување во поглед на барањата со кои странките не можат да располагаат (член 3 став 3).

Кога судот ќе донесе решение со кое не дозволува порамнување на странките, ќе се застане со постапката додека ова решение не стане правосилно.

Член 311

Спогодбата на странките за порамнувањето се внесува во записникот.

Порамнувањето е склучено кога странките по прочитаниот записник за порамнувањето ќе го потпишат записникот.

На странките по нивно барање ќе им се издаде заверен препис од записникот во кој е внесено порамнувањето.

Член 312

Судот во текот на целата постапка по службена должност ќе внимава дали се води процес за предмет за кој порано било склучено судско порамнување, и ако утврди дека процесот се води за предмет за кој веќе е склучено судско порамнување ќе ја отфрли тужбата.

Член 313

Лицето што има намера да подигне тужба може преку околинскиот суд на чие подрачје противната страна има живеалиште да се обиде да постигне порамнување.

Судот на кој ваквиот предлог му е упатен ќе ја повика противната страна и ќе ја запознае со предлогот за порамнување.

Трошоците на оваа постапка ги поднесува подносителот на предлогот.

Глава дваесет и втора

ПРЕСУДА

Член 314

Со пресуда судот решава за барањето што се однесува на главната работа и на споредните барања.

Ако постојат повеќе барања, судот за сите тие барања, по правило, ќе реши со една пресуда.

Ако се покрене процес споредно заради заедничко расправање, а за конечна одлука узреал само еден процес, може да се донесе пресуда само во поглед на тој процес.

Член 315

Судот може да му наложи на тужениот да изврши определено дејствие само ако тоа стасало до заклучувањето на главната расправа.

Ако го усвои судот барање о за издршка, тој може да го задолжи тужениот и на дејствија што не стасале.

Пресудата со која тужениот се задолжува да предаде или преземе предмети дадени во наем или закуп може да се донесе и пред престанокот на тие односи.

Член 316

Ако тужителот во тужбата барал да му се додели некој предмет, а едновременно во тужбата или до заклучувањето на главната расправа изјавил дека е согласен наместо предметот да прими определен паричен износ, судот, ако го усвои тужбеното барање, ќе изрекне во пресудата дека тужениот може да се ослободи од давањето на предметот ако го плати тој паричен износ.

Член 317

Кога во пресудата се наложува извршување на некое дејствие, ќе се определи и рокот во кој обврзаното лице е должно да го изврши ова дејствие.

Ако со посебни прописи не е определено поинаку, рокот за извршување на дејствието изнесува петнаесет дена, но за дејствијата што не се состојат во парично давање судот може да определи подолг рок. Во меничните и чековните спорови овој рок изнесува осум дена.

Рокот за извршување на дејствието почнува да тече првиот ден по доставувањето на преписот од пресудата.

Деломична пресуда

Член 318

Ако од повеќе тужбени барања, поради признање или врз основа на расправање, само некои узреале за конечна одлука или ако само дел од едно барање узреал за конечна одлука, судот може во поглед на узреаните барања односно на дел од барањето да ја заклучи расправата и да донесе пресуда (деломична пресуда).

Деломична пресуда судот може да донесе и кога е поднесена противтужба, ако за одлука узреало само барањето на тужбата или барањето на противтужбата.

При оценката на прашањето дали ќе донесе деломична пресуда, судот особено ќе ја земе предвид големината на барањето или на делот од барањето што узреало за одлука.

Во поглед на правните лекови и на извршувањето деломичната пресуда се смета како самостојна пресуда.

Меѓупресуда

Член 319

Ако тужителот го оспорил како основот на тужбеното барање така и износот на тужбеното барање, а во поглед на основот работата узреала за донесување на одлука, судот може од причини на целесобразност да донесе прва пресуда само за основот на тужбеното барање (меѓупресуда).

До правосилноста на меѓупресудата судот ќе застане со расправањето за износот на тужбено барање.

Пресуда врз основа на признање

Член 320

Ако тужениот до заклучувањето на главната расправа го признае тужбеното барање, судот без натамошно расправање ќе донесе пресуда со која го усвојува тужбеното барање (пресуда врз основа на признање).

Судот нема да донесе пресуда врз основа на признање и кога се исполнети потребните услови, ако најде дека е во прашање барање со кое странките не можат да располагаат (член 3 став 3).

Донесувањето на пресуда врз основа на признање ќе се одложи ако е потребно за околностите од претходниот став претходно да се прибават известувања од странките или од државните органи.

Признањето на тужбеното барање, на срочиштето или во писмен поднесок, тужениот може и без согласност од тужителот да го отповика до донесувањето на пресуда.

Пресуда поради изостанок

Член 321

Кога тужениот не дојде на подготвителното срочиште до неговото заклучување или на првото срочиште за главната расправа ако подготвително срочиште не е одржано, или ако дојде на овие срочишта но не сака да се впушти во расправа, или си отиде од срочиштето а не го оспори тужбеното барање, ќе се донесе пресуда со која се усвојува тужбеното барање (пресуда поради изостанок) ако се исполнети следниве услови:

- 1) ако тужениот бил уредно повикан;
- 2) ако тужителот предложил донесување на пресуда поради изостанок;
- 3) ако тужениот со поднесок не го оспорил тужбеното барање;
- 4) ако основаноста на тужбеното барање излегува од фактите наведени во тужбата;

5) ако фактите на кои се засновува тужбеното барање не се во противност со доказите што самиот тужител ги поднесол или со фактите што се општопознати;

6) ако не постојат општопознати околности од кои произлегува дека тужениот го спречиле оправдани причини да дојде на срсчиштето.

Нема да се донесе пресуда поради изостанок и кога се исполнети условите од претходниот став, ако судот најде дека е во прашање барање со кое странките не можат да располагаат (член 3 став 3).

Донесувањето на пресуда поради изостанок ќе се одложи ако е потребно за скопностите од претходниот став потребно да се прибават известувања од странките или од државните органи.

Ако од фактите наведени во тужбата не произлегува основаноста на тужбеното барање а тужбата на срсчиштето не е преправена, судот ќе донесе пресуда со која тужбеното барање се одбива.

Донесувањето на пресуда поради изостанок може да се одложи и во случај ако нема докази дека е тужениот уредно повикан, а несомнено е дека поканата му е упатена. Во тој случај претседателот на советот ќе спредели срок кој не може да биде подолг од триесет дена за доставување во ташава земја, односно подолг од шест месеци за доставување во странство, да се изјави дали е тужениот уредно повикан. Ако во тој срок се утврди дека тужениот бил уредно повикан, претседателот на советот ќе донесе пресуда поради изостанок.

Против одлуката на судот со која се одбива предлогот на тужителот да се донесе пресуда поради изостанок, дозволена е посебна жалба.

Во случаите предвидени во ст. 3 и 5 од овој член, пресуда поради изостанок судот може да донесе без сослушување на странките.

Правосилиеот на пресудата

Член 322

Пресудата што повеќе не може да се побива со жалба или ревизија станува правосилна доколку со неа е решено за барањето на тужбата или на противтужбата.

Судот во текот на целата постапка по службена должност внимава дали е работата правосилно пресудена, и ако утврди дека е процесот погледен за барање за кое е веќе правосилно решено, ќе ја отфрли тужбата.

Ако е во пресудата решено за побарување што го истакнал тужениот со приговор со цел за истекнување, одлуката за постоење или непостоење на ова побарување станува правосилна.

Член 323

Судот е врзан за својата пресуда штом е објавена, а ако пресудата не е објавена штом е исправена.

Спрема странките пресудата има дејство дури од денот кога им е доставена.

Донесување и објавување на пресудата

Член 324

Пресудата се донесува и објавува од името на народот.

Кога главната расправа се одржува пред совет, пресудата ја донесува претседателот на советот и членовите на советот што учествувале на срсчиштето на кое е заклучена главната расправа.

Веднеш по заклучувањето на главната расправа, судот ја донесува пресудата, што ја објавува претседателот на советот.

Во посложените предмети судот може да го одложи донесувањето на пресуда за осум дена од денот на заклучувањето на главната расправа. Во таков случај пресудата нема да се објави, туку судот ќе им достави препис од пресудата на странките.

Во случајот од членот 293 ст. 2 на овој закон, пресудата ќе се донесе најдоцна во срок од осум дена од денот на приемот на списите односно на записикот. Оваа пресуда нема да се објавува.

Член 325

Кога пресудата се објавува, претседателот на советот јавно ќе го прочита диспозитивот и ќе ги соспшти накксо разлосите на пресудата.

При објавувањето на пресудата може да се соспшти дека судот решил за одмерување на трошоците дополнително да се реши. Во таков случај одмерувањето на трошоците го врши претседателот на советот, а одлуката се внесува во писмениот состав на пресудата.

Ако јавноста на главната расправа била исклучена, диспозитивот на пресудата секогаш ќе се прочита јавно, а судот ќе реши дали и доколку ќе се исклучи јавноста при објавувањето на разлосите на пресудата.

Сите присутни ќе го сослушаат читањето на диспозитивот на пресудата стојќи.

Писмена изработка и доставување на пресудата

Член 326

Пресудата мора писмено да се изработи во срк од осум дена од донесувањето.

Оригиналст на пресудата го потпишува претседателот на советот.

На странките им се доставува заверен препис од пресудата со упатство за правото на изјавување правен лек против пресудата.

Член 327

Писмено изработената пресуда мора да има увод, диспозитив и образложение.

Уводот на пресудата содржи: назначување дека пресудата се изрекува во името на народот, назив на судот, фамилијарно и родено име на претседателот и на членовите на советот, фамилијарно и родено име, занимање и житеалините односно престојувалиште на странките, на чиевните застапници и полномошници, кусо означување на предметот на спорот, ден на заклучувањето на главната расправа, назначување на странките, нивните застапници и полномошници што присуствувале на таа расправа, како и ден кога е донесена пресудата.

Диспозитивот на пресудата содржи одлука на судот за усвојување или одбивање на одделни барања што се однесуваат на главната работа и на споредните барања и одлука за постоењето или непостоењето на побарувањето истакнато заради истекнување (член 322).

Во образложението судот ќе ги изложи: барањата на странките и нивните наводи за фактите на кои се засновуваат тие барања, доказите, како и прописите и правните правила на кои ја засновал судот пресудата.

Во образложението на пресудата поради изостанок или на пресудата воз основа на признание ќе се изнесат само разлосите што го оправдуваат донесувањето на ваквите пресуди.

Дополнителна пресуда

Член 328

Ако судот пропуштил да реши за сите барања за кои мора да се реши со пресудата, или пропуштил да реши за дел од барање, странката може во срок од петнаесет дена од приемот на пресудата да му предложи на пренесениот суд да се изврши дополнење на пресудата.

Ненавремениот или неоснованиот предлог за дополнење на пресудата ќе го отфрли односно одбие претседателот на советот без одржување на срсчиштето.

Член 329

Кога претседателот на советот најде дека е предлогот за дополнење на пресудата основан, ќе закаже главна расправа пред совет заради донесување на пресуда по барањето што не е решено (дополнителна пресуда).

Дополнителна пресуда може да се донесе и без повторно отворање на главна расправа ако оваа пресуда ја донесува истиот совет што ја донесол

и првобитната пресуда, а барањето во поглед на кое се бара дополнително е достаточено расправено.

Ако советот најде дека е предлогот за донесување на дополнителна пресуда ненавремен или неоснван, ќе го одбие предлогот со решение.

Ако предлогот за дополнително на пресудата се однесува само на трошоците на постапката, одлуката за предлогот ја донесува претседателот на советот без одржување на сроциите.

Член 330

Ако покрај предлогот за дополнително на пресудата е поднесена и жалба против пресудата, првостепениот суд ќе застане со доставувањето на оваа жалба на второстепениот суд додека не се донесе одлука по предлогот за дополнително на пресудата и додека не истече рокот за жалба против оваа одлука.

Ако против одлуката за дополнително на пресудата биде изјавена жалба, оваа жалба заедно со жалбата против првобитната пресуда ќе му се достави на второстепениот суд.

Ако првостепената пресуда се побива со жалба само поради тоа што првостепениот суд со пресудата не решил за сите барања на странката што се предмет на процесот, жалбата ќе се смета како предлог на странката да се донесе дополнителна пресуда.

Исправане на пресудата

Член 331

Грешките во имињата и броевите, како и други омиједни грешки во пишувањето и сметањето, недостатоците во формата и несогласноста на преписите од пресудата со оригиналот, ќе ги поправи претседателот на советот во секое време.

Исправането ќе се изврши со посебно решение и ќе се внесе на крајот од оригиналот, а на странките ќе им се достави препис од решението.

Ако помеѓу оригиналот и преписите од пресудата постои несогласност во поглед на некоја одлука содржана во диспозитивот на пресудата, на странките ќе им се достави исправен препис од пресудата со назначување дека со овој препис од пресудата се заменува поранешниот препис на пресудата. Во таков случај рокот за изјавување на правен лек во поглед на исправениот дел од пресудата тече од денот на доставувањето на исправениот препис од пресудата.

За исправањето на пресудата судот може да реши без сослушување на странките.

Глава дваесет и трета

РЕШЕНИЕ

Член 332

Сите решенија што се донесуваат на сроциите ги објавува претседателот на советот.

Решението што е објавено на сроциите ќе им се достави на странките во заверен препис само ако е против тоа решение дозволена посебна жалба, или ако врз основа на решението може веднаш да се бара извршување, или ако го бара тоа управувањето со процесот.

Судот е врзан за своите решенија доколку тие не се однесуваат на управувањето со процесот или ако со овој закон не е нешто друго определено.

Кога решението не се доставува писмено, тоа спрема странките има дејство што е објавено.

Член 333

Решенијата што ги донесува судот надвор од сроциите им се соопштуваат на странките со доставување на заверен препис од решението.

Ако со решение се одбива предлогот на едната странка без претходно сослушување на противната странка, на таа странка нема да ѝ се достави решението.

Член 334

Решението мора да биде образложено ако со него се одбива предлогот на странката или ако со него се решава за предлозите на странките што

се еден со друг спротивни, а може да биде образложено и во други случаи кога е тоа потребно.

Писмениот состав на решението секогаш треба да содржи увод и диспозитив, а образложение само ако според претходниот став решението мора да биде образложено.

Член 335

Правосилните решенија за казни изречени според одредбите на овој закон се извршуваат по службена должност.

Член 336

Одредбите од чл. 317, 323 став 2, 324 став 2, 325 став 2 и чл. 326 до 331 од овој закон согласно ќе се применуваат и на решенијата.

Б. ПОСТАПКА ПО ПРАВНИТЕ ЛЕКОВИ

Глава дваесет и четврта

РЕДОВНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

1. Жалба против пресудата

Право на жалба

Член 337

Против пресудата донесена во прв степен странките можат да изјават жалба во рок од петнаесет дена од денот на доставувањето на преписот од пресудата, ако во овој закон не е определен друг рок. Во меничните и чековните спорови овој рок изнесува осум дена.

Наврмено изјавената жалба спречува да стане пресудата правосилна во делот што се побива со жалбата.

Член 338

Странката може да се одрекне од правото на жалба од моментот кога е објавена пресудата, а ако пресудата не е објавена, тогаш од моментот кога и е доставен препис од пресудата.

До донесувањето на одлука од второстепениот суд странката може да се откаже од веќе изјавената жалба.

Одрекувањето или откажувањето од жалбата не може да се отповика.

Содржина на жалбата

Член 339

Жалбата треба да содржи:

- 1) означување на пресудата против која се изјавува жалбата;
- 2) разлогот на жалбата;
- 3) изјава дека пресудата се побива во целост или во определен дел;
- 4) потпис на подносителот на жалбата.

Член 340

Ако врз основа на податоците од жалбата не може да се утврди која пресуда се побива или ако жалбата не е потпишана, првостепениот суд со решение, против кое не е дозволена жалба, ќе го повика жалителот во определен рок да ја дополни или исправи жалбата со поднесок или на записник кај тој суд.

Ако жалителот во определениот рок не постапи по барањето на судот, првостепениот суд со решение ќе ја отфрли жалбата.

Ако во жалбата не се наведени разлозите или ако не се гледа во кој дел се побива пресудата со жалбата, судот ќе го повика жалителот да ја дополни жалбата, но жалбата ќе му ја достави на повисокиот суд иако жалителот во определениот рок не ја дополни жалбата.

Член 341

Во жалбата можат да се изнесуваат нови факти и да се предлагаат нови докази. Повикувајќи се на новите факти, жалителот е должен да наведе докази со кои ќе се утврдат тие факти, а предложувајќи нови докази, тој е должен да ги наведе фактите што со помош на тие докази треба да се утврдат.

Пригвор за истокмување што не е изнесен пред првостепениот суд не може да се изнесува во жалбата.

Ако поради изнесувањето на нови факти и предлагањето на нови докази се предизвикуваат трошоци во постапката по повод на жалбата, овие трошоци независно од исходот на спорот ќе ги поднесува онаа странка што изнесла нови факти односно предложила нови докази.

Причини поради кои може да се побива пресудата

Член 342

Пресудата може да се побива:

- 1) поради битна повреда на одредбите на процесната постапка;
- 2) поради погрешно или непотполно утврдена фактична состојба;
- 3) поради погрешната примена на материјалното право

Пресудата поради изостанок не може да се побива поради погрешно или непотполно утврдена фактична состојба.

Пресудата врз основа на признание може да се побива поради битна повреда на одредбите на процесната постапка или поради тоа што е изјавата за признаието дадена во заблуда, или под влијание на присилба или измама.

Член 343

Битна повреда на одредбите на процесната постапка постои ако судот во текот на постапката не применил или неправилно применил некоја одредба од овој закон, а тоа било или можело да биде од влијание на донесувањето на законит и правилна пресуда.

Битна повреда на одредбите на процесната постапка секогаш постои:

- 1) ако судот бил непрописно составен или ако во донесувањето на пресудата учествувал судија или судија поротник што не учествувал на главната расправа;
- 2) ако во донесувањето на пресудата учествувал судија или судија поротник што според законот мора да се исклучи (член 65 став 1 тач. 1 до 4 и став 2) односно кој бил со решение на судот исклучен;
- 3) ако е решено за барање во спор што не спаѓа во судска надлежност (член 15);
- 4) ако судот решил за тужбено барање за кое е stvarно надлежен повисок суд или за кое е надлежен стопански или воен суд (член 16), или ако по повод на приговорот од странките во одлуката што е внесена во пресудата неправилно решил дека е месно надлежен а странката поради тоа се жалела;
- 5) ако противно на одредбите од овој закон судот донесол пресуда поради изостанок или пресуда врз основа на признание;
- 6) ако на некоја странка со незаконито постапување, а особено со пропуштање на доставување, не ѝ е дадена можност да спроведе пред судот;
- 7) ако судот донесол пресуда без главна расправа, а бил должен да одржи главна расправа;
- 8) ако во постапката како тужител или тужен учествувало лице што не може да биде странка во постапката или ако процесно неспособната странка не ја застапувал законски застапник или ако законскиот застапник немал потребно овластување за водење на процесот или за одделни дејствија во постапката, доколку не било тоа дополнително одобрено;
- 9) ако е решено за барање за кое веќе тече процес, или за кое е уште порано правосилно пресудено, или за кое е веќе склучено судско порамнување;
- 10) ако противно на законот била исклучена јавноста на главната расправа;
- 11) ако пресудата има недостатоци поради кои не може да се испита, а особено ако е диспозитивот на пресудата неразбирлив, противречен на самиот себеси или на разлосите на пресудата, или ако пресудата има објектни разлози или во неа

не се наведени разлозите за решавачките факти, или се тие разлози нејасни или противречни, или ако за решавачките факти постои противречност помеѓу она што во разлозите на пресудата се наведува за содржината на исправите или на записникот за изказите дадени во постапката и самите тие исправи или записникот.

Член 344

Погрешно или непотполно утврдена фактична состојба постои кога судот некој решавачки факт погрешно го утврдил односно кога не го утврдил.

Непотполно утврдена фактична состојба постои и кога на тоа укажуваат нови факти или нови докази.

Член 345

Погрешна примена на материјалното право постои кога судот не ја применил одредбата на материјалното право што требало да ја примени или кога таквата одредба не ја применил правилно.

Постапка по жалбата

Член 346

Жалбата се подава до судот што ја изрекол првостепената пресуда, во достаточен број примероци за судот и за противната странка.

Ненавремениа (член 255 став 1) или недозволената (член 255 став 2) жалба ќе ја отфрли со решение претседателот на советот на првостепениот суд без одржување на сличните.

Член 347

Примерок од навремената и дозволената жалба првостепениот суд ќе ѝ достави на противната странка, која може во рок од осум дена од приемот да му подаде на тој суд одговор на жалбата.

Примерок од одговорот на жалбата првостепениот суд ќе му достави на жалителот.

Ненавремено поданиот одговор на жалбата нема да се отфрли, туку ќе му се достави на второстепениот суд, кој ќе го земе предвид ако е тоа уште можно.

Член 348

По приемот на одговорот на жалбата или по истекот на рокот за одговорот на жалбата претседателот на советот ќе му ја достави жалбата и одговорот на жалбата, ако е подан, со сите списи на второстепениот суд.

Ако жалителот тврди дека во првостепената постапка се повредени одредби на процесната постапка, претседателот на советот на првостепениот суд ќе даде, по потреба, објаснение по повод на наводите од жалбата што се однесуваат на тие повреди, а може да спроведе и извиди за да ја утврди точноста на наводите наводите во жалбата.

Член 349

Кога списите во врска со жалбата ќе му пристигнат на второстепениот суд, претседателот на жалбениот совет определува судија известител.

Судијата известител може, по потреба, од првостепениот суд да прибави извештај за повредите на одредбите на постапката и да побара да се спроведат извиди заради утврдување точноста на наводите за повредите на постапката.

Член 350

Второстепениот суд решава по жалбата, по правило, без расправа.

Кога советот на второстепениот суд ќе најде дека е заради правилно утврдување на фактичната состојба потребно глед второстепениот суд да се изведат нови докази или да се повторат веќе изведените докази, ќе закаже расправа пред второстепениот суд.

Член 351

На расправата се повикуваат странките односно нивните законски застапници или полномошници, како и оние сведоци и вещтаци за кои судот ќе реши да се сослушаат.

Ако на расправата не дојде едната или двете странки, судот ќе расправа по жалбата и ќе донесе

одлука земајќи го предвид особено она што е изнесено во жалбата и во одговорот на жалбата.

Расправата пред второстепениот суд почнува со извештај од известителот, кој ја изложува состојбата на работата не давајќи своје мислење за основаноста на жалбата.

Потом тоа ќе се прочита пресудата или дел од пресудата на кој се однесува жалбата, а по потреба и записникот за главната расправа пред првостепениот суд, потоа жалителот ќе ја образложи својата жалба, а противната странка одговорот на жалбата.

Странката може на расправата да изнесува факти и да предлага докази што не ги изнесла односно предложила во жалбата но не може да истакнува приговор за истокмување што не е истакнат пред првостепениот суд.

Член 352

Ако во претходните членови не е нешто друго определено, одредбите за главната расправа пред првостепениот суд согласно се применуваат и за расправата пред второстепениот суд.

Граници на испитувањето на првостепената пресуда

Член 353

Второстепениот суд ја испитува првостепената пресуда во оној дел во кој се побива со жалбата, а ако од жалбата не се гледа во кој дел се побива пресудата, второстепениот суд ќе земе дека пресудата се побива во делот во кој странката не успеала во спорот.

Второстепениот суд ја испитува првостепената пресуда во границите на разлосите наведени во жалбата внимавајќи по службена должност на битните повреди на одредбите на процесната постапка од членот 343 став 2 на овој закон.

Кога во жалбата не се наведени разлоси, второстепениот суд ја испитува првостепената пресуда во поглед на битните повреди на одредбите од процесната постапка од членот 343 став 2 на овој закон и во поглед на правилната примена на материјалното право.

Во делот во кој пресудата не се побива, второстепениот суд, по повод на жалбата, внимава само дали постои битна повреда на одредбите на процесната постапка од членот 343 став 2 точ. 3 и 8 на овој закон.

Одлуки на второстепениот суд по жалбата

Член 354

Второстепениот суд во седница на советот или врз основа на одржана расправа може да ја отфрли жалбата како ненавремена или како недозволена, да ја одбие жалбата како неоснована и да ја потврди првостепената пресуда, да ја укине оваа пресуда и предметот да му го упати на првостепениот суд на повторно судење, да ја укине првостепената пресуда и да ја отфрли тужбата, или да ја преправи првостепената пресуда.

Второстепениот суд може да ја укине пресудата и кога странката бара нејзино преправање, а може да ја преправи пресудата иако странката бара да се укине таа.

Член 355

Жалбата ќе се отфрли со решение како ненавремена ако се утврди дека е поднесена по законскиот срок.

Жалбата ќе се отфрли со решение како недозволена ако се утврди дека жалбата ја изјавило лице што не е овластено за поднесување на жалбата или лице што се одрекнало или се откажало од жалбата.

Член 356

Второстепениот суд со пресуда ќе ја одбие жалбата како неоснована и ќе ја потврди првостепената пресуда кога ќе најде дека не постојат причини поради кои може да се побива пресудата, како ниту причини на кои внимава по службена должност.

Член 357

Второстепениот суд со решение ќе ја укине првостепената пресуда ако утврди дека постои битна повреда на одредбите од процесната постапка, (член

343) и ќе му го врати предметот на истиот првостепен суд или ќе му го отстапи на надлежниот првостепен суд заради одржување на нова главна расправа. Во ова решение второстепениот суд ќе реши и кои спроведени дејствија, зафатени со битна повреда на одредбите од процесната постапка, се укинуваат.

Ако пред првостепениот суд се сторени повреди на одредбите од членот 343 став 2 точ. 3 и 9 на овој закон, второстепениот суд ќе ја укине првостепената пресуда и ќе ја отфрли тужбата.

Ако пред првостепениот суд е сторена повреда на одредбите од членот 343 став 2 точка 8 на овој закон, второстепениот суд, со оглед на природата на повредата, ќе ја укине првостепената пресуда и ќе му го врати предметот на надлежниот првостепен суд или ќе ја укине првостепената пресуда и ќе ја отфрли тужбата.

Член 358

Второстепениот суд со решение ќе ја укине пресудата на првостепениот суд и ќе му го врати предметот на тој суд на повторно судење ако смета дека заради правилно утврдување на фактичната состојба треба да се одржи нова главна расправа пред првостепениот суд, освен ако решил самиот да одржи расправа.

Бака ќе постапи второстепениот суд и кога странката не ја побивала пресудата поради погрешно или непотполно утврдена фактична состојба, ако при решавањето по жалбата се појави оправдано сомневање за вистинитоста на фактите на кои е заснована првостепената пресуда.

Член 359

Кога второстепениот суд ќе ја укине пресудата на првостепениот суд и ќе му го врати предметот на истиот суд на повторно судење, може да нареди новата главна расправа да се одржи пред друг совет.

Член 360

Второстепениот суд со пресуда ќе ја преправи првостепената пресуда:

1) ако врз основа на расправа утврдил поинаква фактична состојба отколку што е таа во првостепената пресуда;

2) ако смета дека фактичната состојба во првостепената пресуда е правилно утврдена, но дека првостепениот суд погрешно го применил материјалното право;

3) ако првостепениот суд погрешно ги оценил исправите или посредно изведените докази, а одлуката на првостепениот суд е заснована исклучително на тие докази;

4) ако првостепениот суд од фактите што ги утврдил извел неточен заклучок за постоењето на други факти, а на тие факти е заснована пресудата;

5) ако првостепениот суд го пречекорил тужбеното барање.

Второстепениот суд не може да ја преправи пресудата на штета на странката што се жалела, доколку само таа изјавила жалба.

Член 361

Во образложението на пресудата односно на решението второстепениот суд треба да ги оцени жалбените наводи што се од решавачко значење и да ги означи разлосите што ги зел предвид по службената должност.

Кога првостепената пресуда се укинува поради битни повреди на одредбите на процесната постапка, во образложението треба да се наведе кои одредби се повредени и во што се состојат повредите.

Ако првостепената пресуда се укинува и предметот му се враќа на првостепениот суд на повторно судење заради правилно утврдување на фактичната состојба, ќе се наведе во што се состојат недостатоците во утврдувањето на фактичната состојба, односно зошто новите факти и докази се важни и од влијание за донесување на правилна одлука.

Член 362

Второстепениот суд ќе му ги врати сите списи на судот од прв степен со достаточен број на заб-

рени преписи од својата одлука, заради предавање на странките и на другите заинтересирани лица.

Член 363

Првостепениот суд е должен да ги изведе сите процесни дејствија и да ги расправи сите спорни прашања на кои укажал второстепениот суд во своето решение.

На новата главна расправа странките можат да изнесуваат нови факти и да предлагаат нови докази.

Ако пресудата биде укината поради тоа што пресудата ја донесол ненадлежен суд, новата расправа пред првостепениот суд ќе се одржи, според одредбите што важат за одржувањето на главна расправа во случај кога ќе се измени советот (член 304 став 3).

2. Жалба против решението

Член 364

Против решението на првостепениот суд е дозволена жалба, ако во овој закон не е определено дека жалба не е дозволена.

Ако овој закон изречно определува дека не е дозволена посебна жалба, решението на првостепениот суд може да се побива само во жалбата против одлуката за главната работа.

Член 365

Навремено подадената жалба го задржува извршувањето на решението, ако со свој закон не е пропишано поинаку.

Решението против кое не е дозволена посебна жалба може веднаш да се изврши.

Член 366

Решавајќи за жалбата второстепениот суд може:

- 1) да ја отфрли жалбата како ненавремена или недозволена;
- 2) да ја одбие жалбата како неоснована и да го потврди решението на првостепениот суд;
- 3) да ја уважи жалбата и решението да го преправи или да го укине, и по потреба предметот да го врати на повторна постапка.

Член 367

Во постапката по жалбата против решението согласно ќе се применуваат одредбите што важат за жалбата против пресудата, освен одредбите за одговорот на жалбата и за одржувањето на расправа пред второстепениот суд.

3. Ревизија

Член 368

Против пресудата на републичкиот врховен суд или на Врховниот суд на Автономната Покраина Војводина донесена во втор степен странките можат да изјават ревизија, освен ако е во пресудата правната оценка на работата заснована исклучително врз примената на републички закон.

Против пресудата на окружниот суд донесена во втор степен странките можат да изјават ревизија во следниве случаи:

- 1) ако е со второстепената пресуда решено за спор од членот 25 ст. 1 и 2 точ. 4 и 5, а вредноста на предметот на спорот го надминува износот од 50.000 динари;
- 2) ако е со второстепената пресуда решено за спор од членот 23 став 2 точ. 1 и 2;
- 3) ако второстепениот суд ја изменил фактичната состојба утврдена во првостепената пресуда (член 360 точ. 1, 3 и 4).

Член 369

За ревизијата решава:

- Сојузниот врховен суд ако второстепената пресуда ја донесол републички врховен суд или Врховниот суд на Автономната Покраина Војводина;
- републичкиот врховен суд односно Врховниот суд на Автономната Покраина Војводина ако второстепената пресуда ја донесол окружен суд.

Член 370

Ревизија може да се изјави:

- 1) поради битна погреша на одредбите на процесната постапка, освен ако погрешата се однесува на месната надлежност (член 343 став 2 точка 4);
- 2) поради погрешна примена на материјалното право.

Член 371

Врховниот суд ја испитува второстепената пресуда само во оној дел во кој се побива таа со ревизијата и во границите на разлозите наведени во ревизијата.

Во поглед на побиваниот дел од пресудата, врховниот суд мора по службена должност да внимава дали постои битна погреша на одредбите на процесната постапка од членот 343 став 2 на овој закон.

Член 372

Странките можат во ревизијата да изнесуваат нови факти и да предлагаат нови докази само ако тие се однесуваат на битни повреди на одредбите на процесната постапка.

Член 373

Ненавремената или недозволена ревизија ќе ја отфрли со решение претседателот на советот на првостепениот суд, без одржување на срсчиште.

Член 374

По приемот на одговорот на ревизијата или по истекот на рокот за одговорот на ревизијата претседателот на советот на првостепениот суд ќе му ја достави ревизијата и одговорот на ревизијата, ако е подаден, со сите списи на ревизијскиот суд преку второстепениот суд.

Член 375

Врховниот суд ќе ја укине со решение второстепената, а по потреба и првостепената пресуда, и ќе му ја врати работата на истиот или на друг совет на второстепениот односно првостепениот суд односно на друг надлежен суд, ако утврди дека постои битна погреша на процесната постапка, а потребно е работата да се врати на повторно судење.

Член 376

Ако при решавањето за ревизијата се појави оправдано сомневање за вистинитоста на фактите на кои е заснована пресудата, врховниот суд ќе ја укине со пресуда таа одлука и ќе нареди да се одржи нова главна расправа пред истиот или друг совет на надлежниот првостепен суд.

Член 377

Кога ќе ја одбие ревизијата, врховниот суд може наместо посебно образложение да се позика, во диспозитивот на пресудата, на разлозите од првостепената или второстепената пресуда.

Врховниот суд не мора да ја образложи својата одлука ако ја одбие ревизијата поради тоа што смета дека не постојат повреди на одредбите на процесната постапка што ги истакнува жалителот.

Член 378

Одлуката на врховниот суд за ревизијата му се доставува на првостепениот суд преку второстепениот суд.

Член 379

Во постапката по повод на ревизија против пресуда согласно ќе се применуваат одредбите што важат за жалбата против пресудата, освен одредбите за одржувањето на расправа пред второстепениот суд.

Член 380

Странката може да изјави ревизија и против решението на второстепениот суд:

- 1) ако второстепениот суд решил дека се укинува првостепената пресуда и се отфрла тужбата;
- 2) ако второстепениот суд ја укинал пресудата, предметот го вратил на повторно судење и решил постапката пред првостепениот суд да се продолжи дури откако ќе стане правосилно ова решение;
- 3) ако жалбата против пресудата се отфрли како ненавремена или недозволена.

Во случаите од точ. 1 и 3 ревизијата е дозволена само под условите од членот 368 на овој закон.

Глава дваесет и петта ВОНПРЕДНИ ПРАВНИ ЛЕКОВИ

1. Повторување на постапката

Член 381

Постапката што е со одлука на судот правосилно завршена може по предлог од странката да се повтори:

1) ако при донесувањето на одлуката учествувал судија односно судија поротник кој според законот морал да биде исклучен (член 65 став 1 точ. 1 до 4 и став 2) односно кој со решение на судот бил исклучен;

2) ако на некоја странка со незаконито постапување, а особено со пропуштање на доставување, не ѝ била дадена можност да расправа пред судот;

3) ако странката не ја застапувал законски застапник, кога тоа било потребно, или ако законскиот застапник немал потребно овластување за водење на процесот или за одделни дејствија во постапката, доколку водењето на процесот односно вршењето на одделни дејствија во постапката не било дополнително одобрено;

4) ако одлуката на судот се засновува на лажен исказ на сведок или вештак;

5) ако одлуката на судот се засновува на исправа што е фалсификувана или во која е заверена неистинита содржина;

6) ако до одлуката на судот дошло поради кривично дело на судијата односно судијата поротник, застапникот или полномошникот на странката, на противната странка и на некое трето лице;

7) ако странката се здобие со можност да ја употреби правосилната одлука на судот што е порано могу истите странки донесена за истото барање;

8) ако одлуката на судот се засновува на пресуда донесена во кривичната постапка, а таа пресуда е правосилно укината;

9) ако странката дознае за нови факти или најде или се здобие со можност да употреби нови докази врз основа на кои за странката можела да биде донесена поповолна одлука да биде тие факти или докази употребени во поранешната постапка.

Член 382

Од причините наведени во членот 381 точ. 1 до 3 на овој закон не може да се бара повторување на постапката ако таа причина била без успех изнесена во поранешната постапка.

Поради околностите наведени во членот 381 точ. 1, 7, 8 и 9 на овој закон повторување на постапката може да се дозволи само ако странката без своја вина не можела тие околности да ги изнесе пред да е завршена поранешната постапка со правосилна судска одлука.

Член 383

Предлогот за повторување на постапката се поднесува во срок од триесет дена, и тоа:

1) во случајот од членот 381 точ. 1 на овој закон, од денот кога странката дознала за оваа причина;

2) во случајот од членот 381 точ. 2 на овој закон, од денот кога одлуката ѝ е доставена на странката;

3) во случајот од членот 381 точ. 3 на овој закон, ако странката не ја застапувал законски застапник, кога било тоа потребно, од денот кога одлуката ѝ е доставена на странката односно на којзиниот законски застапник, а ако законскиот застапник немал потребно овластување за водење на процесот или за одделни дејствија во постапката, од денот кога странката дознала за оваа причина;

4) во случаите од членот 381 точ. 4 до 6 на овој закон, од денот кога странката дознала за правосилната пресуда во кривичната постапка, а ако кривична постапка не може да се спроведе, тогаш од денот кога дознала за запирањето на таа постап-

ка или за околностите поради кои не може да се поведе постапка;

5) во случаите од членот 381 точ. 7 и 8 на овој закон, од денот кога странката можела да ја употреби правосилната одлука на судот што е причина за повторување на постапката;

6) во случајот од членот 381 точ. 9 на овој закон, од денот кога странката можела да му ги изнесе на судот новите факти односно новите доказни средства.

Ако рокот определен во ставот 1 на овој член почнал да тече пред да станала одлуката правосилна, тој рок ќе се смета од правосилноста на одлуката ако против неа не бил изјавен правен лек, односно од доставувањето на правосилната одлука на повисокиот суд изречена во последен степен.

По истекот на рокот од пет години од денот кога одлуката станала правосилна предлог за повторување на постапката не може да се поднесе, освен ако повторувањето се бара поради причината наведена во членот 381 точка 3 на овој закон.

Член 384

Предлогот за повторување на постапката му се поднесува секогаш на судот што ја донесол одлуката во прв степен.

Во предлогот особено мораат да се наведат: законскиот основ врз основа на кој се бара повторувањето, околностите од кои произлегува дека е предлогот поднесен во законскиот срок и доказите со кои се поткрепуваат наводите на предлагачот.

Член 385

Ненавремените или недозволените предлози за повторување на постапката ги стврла со решението претседателот на советот, без одржување на срсчиштето.

Ако претседателот на советот не го стврла предлогот, примерск од предлогот ќе ѝ достави на противната странка според одредбите од членот 131 на овој закон, која има право во срок од петнаесет дена да одговори на предлогот. Кога на судот ќе му пристигне одговорот на предлогот или кога ќе измине рокот за давање на одговор, претседателот на советот ќе определи срсчиштето за расправање за предлогот.

Ако повторувањето на постапката се бара поради причина наведена во членот 381 точка 9 на овој закон, претседателот на советот може расправањето за предлогот за повторување на постапката да го спои со расправањето за главната работа.

Член 386

Срсчиштето за расправање за предлогот за повторување на постапката се држи пред претседателот на советот на првостепениот суд, освен ако расправањето за предлогот не е споео со расправањето за главната работа.

Член 387

По одржаното срсчиште за расправање за предлогот претседателот на советот на првостепениот суд донесува одлука за предлогот, освен ако причината за повторување на постапката се однесува исклучително на постапката пред повисокиот суд (член 389).

Во решението со кое се дозволува повторување на постапката ќе се изрече дека се укинува одлуката донесена во поранешната постапка.

Претседателот на советот ќе ја определи главната расправа дури по правосилноста на решението со кое се дозволува повторување на постапката, но во тоа решение може да реши веднаш да се започне со расправање за главната работа. На новата главна расправа странките можат да внесуваат нови факти и да предлагат нови докази.

Против решението со кое се дозволува повторување на постапката не е дозволена посебна жалба, ако претседателот на советот решил веднаш да се започне расправање за главната работа.

Ако претседателот на советот дозволил повторување на постапката и решил веднаш да се расправа за главната работа, или ако за предлогот за повторување на постапката се расправало заедно со главната работа, решението со кое се дозволува повторувањето на постапката и се укинува одлуката донесена во поранешната постапка се внесува во одлуката за главната работа.

Член 383

Ако причината за повторување на постапката се однесува исклучиво на постапката пред повисокиот суд, претседателот на советот на првостепениот суд по одржаното срочиште за расправавање за предлогот за повторување на постапката ќе му го достави предметот на тој повисок суд заради донесување на одлука.

Кога предметот ќе му пристигне на повисокиот суд, претседателот на советот ќе постапи според одредбите од членот 349 на овој закон.

За предлогот за повторување на постапката повисокиот суд решава без расправа.

Против решението за предлогот за повторување на постапката е дозволена жалба и кога решението го донесол републичкиот врховен суд односно Врховниот суд на Автономната Покраина Војводина во прв степен. Во овој случај за жалбата решава Сојузниот врховен суд.

Кога повисокиот суд ќе најде дека е оправдан предлогот за повторување на постапката и дека не е потребно да се држи нова главна расправа, ќе ја укине својата одлука, како и одлуката на повисокиот суд ако таква постои, и ќе донесе нова одлука за главната работа.

2. Барање за заштита на законитоста

Член 389

Ако е со правосилна судска одлука повреден закон или меѓународен договор, надлежниот јавен обвинител може да подигне барање за заштита на законитоста против таква одлука во случаите кога то бара тоа јавниот интерес.

Член 390

Ако е повреден сојузен закон или меѓународен договор, за барањето за заштита на законитоста решава Сојузниот врховен суд.

Ако е повреден републички закон, за барањето за заштита на законитоста решава републичкиот врховен суд односно Врховниот суд на Автономната Покраина Војводина.

Член 391

Барањето за заштита на законитоста за кое решава Сојузниот врховен суд го подига сојузниот јавен обвинител.

Барањето за заштита на законитоста за кое решава републичкиот врховен суд односно Врховниот суд на Автономната Покраина Војводина го подига републичкиот јавен обвинител односно јавниот обвинител на Автономната Покраина Војводина.

Член 392

Барањето за заштита на законитоста во случај на повреда на меѓународен договор може да се подигне најдоцна во рок од две години од денот кога одлуката станала правосилна.

Во другите случаи барањето за заштита на законитоста може да се подигне најдоцна во рок од шест месеци од денот кога одлуката станала правосилна.

Член 393

Врховниот суд решава во седница на советот за барањето за заштита на законитоста. Во општа седница решава врховниот суд кога решава за барање за заштита на законитоста против одлуките што ги донесол советот на истиот суд.

Пред да биде предметот изнесен на решавање судијата определен за известител може, по потреба, да прибави известување за повредите поради кои е вложено барањето.

За седницата секогаш ќе се извести јавниот обвинител.

Член 394

При решавањето за барањето за заштита на законитоста врхсениот суд ќе се ограничи само на испитувањето на повредите што ги истакнува јавниот обвинител во своето барање.

Член 395

Врховниот суд со решение ќе го отфрли барањето за заштита на законитоста ако е ненавремено или ако најде дека не постои јавен интерес за вложување на барање за заштита на законитоста.

Врховниот суд со пресуда ќе го одбие барањето за заштита на законитоста како неосновано ако утврди дека не постои повреда на законот односно на меѓународниот договор на кој се повикува јавниот обвинител во своето барање.

Член 396

Кога врховниот суд ќе утврди дека е барањето за заштита на законитоста основано, ќе донесе пресуда со која, според природата на повредата, или ќе ја преправи правосилната одлука, или ќе ги укине во целост или деломично одлуките на првостепениот и на повисокиот суд или само одлуката на повисокиот суд и предметот ќе му го врати на повторно судење на првостепениот или на повисокиот суд.

Одредбата од членот 376 на овој закон се применува и при решавањето за барањето за заштита на законитоста.

Член 397

Ако е правосилната одлука укината и предметот вратен на повторно судење, судот е должен да ги изведе сите процесни дејствија и да ги расправи прашањата на кои укажал врховниот суд.

Во новата постапка странките можат да изнесуваат нови факти и да предлагаат нови докази.

Ако освен одлуката на понискиот суд е укината и одлуката на повисокиот суд, предметот му се доставува на понискиот суд преку повисокиот суд.

ДЕЛ ТРЕТ

ПОСЕБНИ ПОСТАПКИ

Глава дваесет и шеста ПОСТАПКА ВО БРАЧНИТЕ СПОРОВИ

Член 398

Ако во оваа глава не постојат посебни одредби, во постапката во брачните спорови ќе се применуваат останатите одредби од овој закон.

Член 399

Кога е во законот определено дека развод на бракот можат да бараат спогодбено двајца брачни другари, процесната постапка се поведува со спогодбен предлог на брачните другари. За овој предлог судот решава со пресуда.

Член 400

Ако тужбата за развод на бракот ја подава полномошникот на странката, во полномошното мора изречно да се наведе од која причина се подава оваа тужба.

Член 401

Во постапката во брачните спорови е исклучена јавноста.

Член 402

По приемот на тужбата за развод на бракот претседателот на советот ќе закаже, пред доставувањето на тужбата на тужениот, посебно срочиште на кое ќе се направи обид за миреење на брачните другари. Ова срочиште може да се одржи само пред претседателот на советот на процесниот суд.

Срочиште за обид на миреење ќе се закаже и во случај кога е постапката поведена со спогодбен предлог на брачните другари.

Нема да се определи срочиште за обид на миреење:

- 1) ако е едниот од брачните другари душевно болен или неспособен за расудување;
- 2) ако едниот или двајцата брачни другари живеат во странство;

3) ако развод на бракот се бара поради исчезнување на брачниот другар.

Член 403

На срочиштето за обид на миреење се повикуваат двајцата брачни другари да пристапат лично. Полномошниците не можат на срочиштето за обид на миреење да ги застапуваат брачните другари ниту можат да присуствуваат на срочиштето.

Ако едниот или двајцата брачни другари, иако се уредно повикани, изостанат од срочиштето за обид на миреење, ќе се смета дека не успеало миреењето.

Член 404

Ако на срочиштето за обид на миреење не дојде до миреење на брачните другари, но има изгледи дека до миреење би можело да дојде, претседателот на советот може да определи ново срочиште за обид на миреење.

Член 405

Во текот на постапката во брачните спорови судот може со решение да определи привремени мерки заради давање издршка на заедничките малолетни деца, како и за нивното сместување.

Привремените мерки од претходниот став судот може да ги определи и во корист на брачниот другар по негов предлог.

Жалбата против решението од ст. 1 и 2 на овој член не го задржува извршувањето на решението.

Член 406

Фактите на кои странката го засновува своето барање во брачниот спор судот може да ги утврдува и кога тие факти меѓу странките не се спорни.

Во брачните спорови не е дозволено изрекување на пресуда поради изостанок или на пресуда врз основа на признање.

Член 407

По барање од странката судот во диспозитивот на пресудата со која се разведува бракот, ќе наведе по чија вина е разведен бракот.

Во диспозитивот на пресудата со која бракот се огласува за непостоен или се поништува, судот ќе утврди дали некоја странка знаела за недостатокот што го прави бракот непостоен, односно за недостатокот поради кој бракот се поништува.

Член 408

Со пресудата со која бракот се огласува за непостоен, или се поништува, или се изрекува развод на бракот, судот ќе реши и за чувањето, воспитувањето и издршката на заедничките деца.

Член 409

За трошоците на постапката судот ќе реши по слободно уверение.

Ако се донесува пресуда со која се разведува бракот, судот при решавањето за трошоците посебно ќе води сметка и за вината за разводот на бракот. Вака ќе се постапи и кога се донесува пресуда со која се огласува бракот за непостоен или се поништува.

Член 410

Во процесите за развод на бракот тужителот може да ја повлече тужбата до заклучувањето на главната расправа без согласност на тужениот, а со согласност на тужениот додека постапката не е правосилно завршена.

Спогодбенгиот предлог за развод на бракот сопружниците можат да го повлечат додека постапката не е правосилно завршена.

Во процесите за развод на бракот откажувањето од тужбеното барање има исто дејство како и кога тужителот само ќе ја повлече тужбата.

Член 411

Ако е со правосилна пресуда бракот огласен за непостоен или е поништен или е разведен, не може по повод на преломот за повторување на постапката или барањето за заштита на законитоста да се измени слуката за престанок на бракот односно за непостоене на бракот, без оглед на тоа дали некоја од странките склучила нов брак.

Член 412

Одредбите од чл. 401, 405, 406 и 409 став 1 и членот 410 став 3 се применуваат и во споровите за утврдување или оспорување на татковството.

Глава дваесет и седма

ПОСТАПКА ВО ПРОЦЕСИТЕ ОД ТРУДОВИТЕ ОДНОСИ

Член 413

Ако во оваа глава не постојат посебни одредби, во процесите од трудовите односи ќе се применуваат останатите одредби од овај закон.

Член 414

Во постапката во процесите од трудовите односи, а особено при определувањето на срсковите и срочиштата, судот секогаш ќе обрнува особено внимание на потребата од итно решавање на трудовите спорови.

Член 415

Во текот на постапката судот може и по службена должност да определи привремени мерки што се применуваат во извршната постапка заради спречување на насилно постапување или заради отстранување на ненадместлива штета. Против ова решение не е дозволена посебна жалба.

Член 416

Судот во пресудата со која налага извршување на некое дејствие ќе определи срок од осум дена за неговото извршување.

Член 417

За подавање на жалба и ревизија рокот изнесува осум дена.

Глава дваесет и осма

ПОСТАПКА ВО ПРОЦЕСИТЕ ПОРАДИ СМЕКАВАЊЕ НА ПОСЕДОТ

Член 418

Ако во оваа глава не постојат посебни одредби, во процесите поради смекавање на поседот ќе се применуваат останатите одредби од овој закон.

Член 419

Тужбата со која се бара заштита или враќање на последната состојба на поседот на предмет или право (тужба поради смекавање на поседот) мора да се подаде во рок од триесет дена од денот кога тужителот дознал за смекавањето и за сторителот. По истекот на една година од денот кога смекавањето настигнало оваа тужба не може да се подаде.

Член 420

При определувањето на срсковите и срочиштата по тужбите поради смекавање на поседот судот секогаш ќе обрнува особено внимание на потребата од итно решавање според природата на секој одделен случај.

Член 421

Расправањето за тужбата поради смекавање на поседот ќе се ограничи само на претресување и докажување на фактите на последната состојба на поседот и на настанатото смекавање. Исклучено е претресување за правото на посед, за правниот основ, за совесноста или несовесноста на поседот или за барањата за надоместок на штетата.

По исклучок од одредбата од претходниот став судот ќе расправа за приговорот на тужениот дека тужителот му го одзел поседот со сила, скришно или со измама само ако од денот кога тужениот дознал дека тужителот му го одзел поседот па до денот кога си го повратил поседот не изминало повеќе од триесет дена.

Ако од денот кога на тужителот му е одземен поседот изминало повеќе од една година, не може да се расправа за овој приговор.

Во постапката поради смекавање на поседот не е дозволена изведување на докази со сослушување на странките.

Член 422

Во текот на постапката судот може по службена должност и без сослушување на противната странка

да определи привремени мерки што се применуваат во извршната постапка заради отстранување на итна опасност од противправно оштетување или заради спречување на насилба или отстранување на ненадоместлива штета. Против ова решение не е дозволена посебна жалба.

Член 423

Решението со кое се уредува фактичната состојба на поседот не го спречува подоцнежното оставање на правото на посед и на барањата што од ова право зависат.

Срокот за исполнување на должностите што им се наложени на странките судот ќе го спредели според околностите на одделниот случај.

Срокот за поднесување на жалба изнесува осум дена.

Од важни причини судот може да реши жалбата да не го задржува извршувањето на решението.

Член 424

Тужителот го губи правото да бара присилно извршување на решението со кое на тужениот по тужбата поради смекавање на поседот му се наложува извршување на определено дејствие, ако не барал присилно извршување во рок од триесет дена по истекот на рокот што е со решение определен за извршување на тоа дејствие.

Член 425

Повторување на правосилно завршената постапка поради смекавање на поседот е дозволено само поради причините предвидени во членот 381 точ. 2 и 3 на овој закон и тоа само во рок од триесет дена од правосилноста на решението за смекавање на поседот.

Глава дваесет и деветта ИЗДАВАЊЕ НА ПЛАТЕН НАЛОГ

Член 426

Кога тужбеното барање се однесува на стасано побарување во пари, а тоа побарување се докажува со веродостојна исправа приложена кон тужбата во оригинал или во заверен препис, судот ќе му издаде налог на тужениот да го исполни тужбеното барање (платен налог).

Како веродостојни исправи се сметаат особено:

- 1) јавните исправи;
- 2) приватните исправи на кои потписот на обврзникот го заверил органот надлежен за заверување;
- 3) мениците или чековите со протест и со повратни сметки, ако се тие потребни за засновување на барањето;
- 4) изводите од заверените деловни книги;
- 5) фактурите;
- 6) исправите што според посебни прописи имаат значење на јавни исправи.

Платен налог ќе издаде судот иако тужителот во тужбата не предложил издавање на платен налог, а се исполнети сите услови за издавање на платен налог.

Член 427

Кога тужбеното барање се однесува на стасано побарување во пари што не го надминува износот од 10.000 динари, судот по првобитен од тужителот ќе издаде платен налог против тужениот иако кон тужбата не се приложени веродостојни исправи, но во тужбата е изнесен основот и височината на долгувањето и се назначени доказите врз основа на кои може да се утврди вистинитоста на тужбените наводи.

Платниот налог од претходниот став може да се издаде само против главниот должник.

Член 428

Платниот налог го издава претседателот на советот, без одржување на сроциште.

Во платни налог судот ќе изрече дека тужениот е должен во рок од осум дена, а во меничните и чековните спорови во рок од три дена, по приемот на платниот налог да го исполни барањето од тужбата заедно со трошоците што ги одмерил судот, или во истиот рок а поднесе приговори против

платниот налог. Во платниот налог судот ќе го предупреди тужениот дека ќе ги отфрли ненавремено поднесените приговори.

Платниот налог им се доставува на двете странки.

На тужениот кон платниот налог му се доставува и примерок од тужбата со прилозите.

Член 429

Ако судот не го усвои предлогот за издавање на платен налог, ќе ја продолжи постапката по тужбата.

Против решението на судот со кое не се усвојува предлогот за издавање на платен налог не е дозволена жалба.

Член 430

Платниот налог тужениот може да го побива само со приговор. Ако платниот налог се побива единствено во поглед на одлуката за трошоците, оваа одлука може да се побива само со жалбата против решението.

Во делот во кој не е нападат со приговорот платниот налог станува правосилен.

Член 431

Ненавремените или недозволените приговори ќе ги отфрли претседателот на советот, без одржување на сроциште.

Ако приговорите се поднесени навремено, претседателот на советот ќе оцени дали е потребно да закаже подготвително сроциште или може веднаш да определи сроциште за главната расправа.

Во текот на подготвителното сроциште и главната расправа странките можат да изнесуваат нови факти и да предлагаат нови докази, а тужениот може да истакнува и нови приговори во поглед на побиваниот дел од платниот налог.

Во одлуката за главната работа судот ќе реши дали платниот налог во целост или деломично се одржува во сила или се укинува.

Член 432

Ако тужениот приговори дека не постоеле законски услови за издавање на платниот налог (чл. 426 и 427), или дека постојат пречки за натамошниот тек на постапката, судот прво ќе реши за тој приговор. Ако најде дека е таквиот приговор основан, со решение ќе го укине платниот налог и по правосилноста на решението ќе започне расправање за главната работа, кога за такво расправање има место.

Ако судот не го усвои овој приговор, ќе премине на расправање за главната работа, а решението на судот ќе се внесе во одлуката за главната работа.

Ако по повод на приговорот за нестасаност судот најде дека барањето на тужбата стасало по издавањето на платниот налог, но пред заклучувањето на главната расправа, судот со пресуда ќе го укине платниот налог и ќе реши за тужбеното барање (член 315 став 1).

Член 433

Судот може по службена должност да се огласи за месно ненадлежен најдоцна до издавањето на платниот налог.

Тужениот може да истакне приговор за месна ненадлежност само во приговорот против платниот налог.

Член 434

Ако судот по издавањето на платниот налог се огласи за стварно ненадлежен, ќе го укине платниот налог и по правосилноста на решението за ненадлежност ќе му го отстапи предметот на надлежниот суд.

Ако по издавањето на платниот налог судот утврди дека е месно ненадлежен, нема да го укине платниот налог, туку по правосилноста на решението со кое се огласил за ненадлежен ќе му го отстапи предметот на надлежниот суд.

Член 435

Кога судот во случаите предвидени со овој закон ќе донесе решение со кое се отфрла тужбата, ќе го укине и платниот налог,

Член 436

Тужителот може да ја повлече тужбата без согласност на тужениот само до поднесувањето на приговорот. Ако тужбата се повлече, судот со решение ќе го укине платниот налог.

Ако тужениот до заклучувањето на главната расправа се откаже од сите поднесени приговори, платниот налог останува во сила.

Глава триесетта

ПОСТАПКА ПРЕД ИЗБРАНИТЕ СУДОВИ

Член 437

За споровите во кои странките можат да се по-рамнат, освен за споровите за кои е надлежен југословенски суд врз основа на одредбите од овој закон за исклучивата месна надлежност, може да се договара надлежност на избраниот суд само ако макар едната од странките е странско физичко или правно лице.

Ваков договор може да се склучи како во поглед на определен спор така и во поглед на идни спорови што можат да произлезат од определен правен однос.

Надлежност на избраните судови и во други случаи може да се предвиди само со закон.

Член 438

Судиите на редовните, стопанските и воените судови можат да бидат избирани само за претседатели на избраните судови.

Член 439

Договорот за избраниот суд е полноважен само ако е склучен во писмена форма и ако бројот на судиите што е определен со него е непарен.

Ако во договорот за избраниот суд не е определен бројот на судиите, секоја странка поставува по еден судија на избраниот суд, а тие избираат претседател.

Член 440

Странката што според договорот за избраниот суд треба да постави судија на избраниот суд може да ја повика противната странка во рок од петнаесет дена да го изврши ова поставување и да ја извести за тоа.

Поканата во смисла на претходниот став е полноважна само ако странката што ја упатува поставила свој избран судија и ја известила за тоа противната странка.

Кога според договорот за избраниот суд поставувањето на судија треба да го изврши трето лице, секоја странка може да му ја упати поканата од претходниот став на тоа лице.

Лицето што е повикано да постави судија на избраниот суд е врзано за поставувањето што го извршило штом тоа поставување му е соопшчено на противникот, односно на една од странките.

Член 441

Ако судија на избраниот суд не биде на време поставен, а од договорот не произлегува нешто друго, судијата по предлог од странката ќе го постави судот.

Ако избраните судии не можат да се сложат за изборот на претседателот, а од договорот не произлегува нешто друго, претседателот по предлог на секој судија или странка ќе го постави судот.

За поставувањето на судијата односно на претседателот на избраниот суд е надлежен редовниот односно стопанскиот суд што би бил за спорот надлежен во прв степен да не е склучен договорот за избраниот суд.

Против решението на судот не е дозволена жалба.

Странката што не сака да се користи со овластувањето од ставот 1 или ставот 2 на овој член може со тужба да бара судот надлежен за поставување да го прогласи престанокот на важноста на договорот за избраниот суд.

Член 442

Освен случаите од претходниот член, секоја странка може со тужба да бара судот да го прогласи престанокот на важноста на договорот за избраниот суд:

1) ако странките не можат да се сложат за изборот на судиите што тие заеднички треба да ги постават;

2) ако лицето што во самиот договор за избраниот суд е поставено за судија на избраниот суд не сака или не може да ја врши оваа должност.

За барањето решава судот предвиден во членот 441 став 3 на овој закон.

На сročиштето за расправање за барањето судот ќе ги повика странките, но судот може да ја донесе одлуката и во случај кога странките што се уредно повикани не дојде.

Член 443

Судијата на избраниот суд е должен да се исклучи кога постојат причините за исклучување од членот 65 на овој закон. Од истите причини можат странките да бараат исклучување на судија на избраниот суд.

Странката што самата или заедно со противната странка поставила избран судија може да го бара неговото исклучување само ако причината за исклучување настанала или странката за неа дознала откако е избраниот судија поставен.

Ако странките не се спогодиле поинаку, за исклучувањето решава судот предвиден во членот 441 став 3 на овој закон.

Член 444

Ако странките не се спогодиле поинаку, избраните судии ќе ја определат постапката пред избраниот суд.

Член 445

Сослушувањето на сведоци пред избраниот суд се врши без полагање на заклетва.

Спрема сведоците, странките и другите лица што учествуваат во постапката избраниот суд не може да употреби присилни средства ниту да изрекува казни.

Избраниот суд може да побара од редовниот суд да изведе одделни докази што самиот не е во можност да ги изведе. На постапката за изведување на докази ќе се применат одредбите од овој закон за изведување на докази пред замолен судија.

Член 446

Кога избраниот суд се состои од повеќе од еден судија, пресудата се донесува со мнозинство гласови, ако во договорот за избраниот суд не е определено поинаку.

Ако не може да се постигне потребното мнозинство гласови, избраниот суд е должен за тоа да ги извести странките.

Ако за случајот од претходниот став странките не се спогодиле поинаку, секоја од нив може со тужба да бара судот предвиден во членот 441 став 3 на овој закон да изрече престанок на важноста на договорот за избраниот суд.

Член 447

Пресудата на избраниот суд мора да биде образложена, ако странките не договориле нешто друго.

Оригиналот на пресудата и сите преписи ги потпишуваат сите избрани судии. Пресудата важи и кога некој судија одбие да ја потпише, ако пресудата ја потпишало мнозинство од судиите и на пресудата го утврдilo ова одбивање на потписот.

На странките им се доставуваат преписите од пресудата преку судот предвиден во членот 441 став 3 на овој закон. Постојаните избрани судови сами го вршат доставувањето на своите пресуди.

Член 448

Оригиналот на пресудата како и потврдите за извршената достава се чуваат кај судот предвиден во членот 441 став 3 на овој закон, а ако пресудата ја донесол постојан избран суд тогаш кај тој суд.

Член 449

Пресудата на избраниот суд има спрема странките сила на правосилна пресуда, ако со договорот не е предвидена можност за побивање на пресудата пред изоран суд од повисок степен.

По барање од странката, судот предвиден во членот 441 став 3 на овој закон ќе стави на преписот од пресудата потврда за правосилноста и извршноста. Постојаните избрани судови сами ставаат на своите пресуди потврда за правосилноста и извршноста.

Член 450

Пресудата на избраниот суд може да се поништи по тужба од странката.

За решавање по тужбата е надлежен судот предвиден во членот 441 став 3 на овој закон.

Член 451

Поништување на пресудата на избраниот суд може да се бара:

1) ако воопшто не е склучен договор за избраниот суд или ако тој договор не бил полноважен (чл. 437 до 439);

2) ако во поглед на составот на избраниот суд или во поглед на решавањето е повредена некоја одредба од овој закон или од договорот на избраниот суд;

3) ако пресудата не е образложена во смисла на членот 447 став 1 на овој закон, или ако оригиналот и преписите на пресудата не се потпишани на начинот определен во членот 447 став 2 на овој закон;

4) ако избраниот суд ја пречекорил границата на својата задача;

5) ако е диспозитивот на пресудата неразбирлив или противречен на себеси;

6) ако избраниот суд ја осудил странката на такво дејствие кое според законот не е дозволено или е воопшто забрањето;

7) ако постои некоја од причините за повторување на постапката од членот 381 на овој закон.

Член 452

Тужба за поништување на пресудата на избраниот суд може да му се подаде на надлежниот суд во рок од триесет дена. Ако поништувањето се бара од причините наведени во членот 451 точ. 1 до 6 на овој закон, овој рок се смета од денот кога пресудата ѝ е доставена на странката, а ако странката за причината дознала подоцна, тогаш од денот на дознавањето. Во поглед на сметањето на рокот кога се бара поништување поради причината наведена во членот 451 точка 7 на овој закон, ќе се применуваат согласно одредбите од членот 383 ст. 1 и 2 на овој закон.

По истекот на пет години од правосилноста на пресудата на избраниот суд не може да се бара поништување на оваа пресуда.

Член 453

Странките можат спогодбено да се одреknат од примената на одредбите од чл. 443 ст. 1 и 2, 447 ст. 2 и 3 и чл. 450 до 452 на овој закон.

ДЕЛ ЧЕТВРТИ**ПОСЕБНИ ОДРЕДБИ ЗА ПОСТАПКАТА ПРЕД СТОПАНСКИТЕ СУДОВИ****Член 454**

Во постапката пред стопанските судови ќе се применуваат одредбите од овој закон, ако во следниве членови не е нешто друго определено.

1. Надлежност**Член 455**

Стопанските судови се надлежни:

1) да судат во меѓусебните стопански спорови и во споровите за надоместување на штетата во кои како странки се јавуваат стопанските организации и нивните здруженија, задружните организации, установите што имаат својство на правно лице, како и федерацијата, народните републики, автономните единици, околиите, општините и организациите на општественото управување на кои им е

признаено својството да бидат странки во постапката;

2) да судат во сите спорови што се однесуваат на бродовите и на пловидбата по море и во споровите на кои се применува поморското право (поморски спорови), освен споровите за превоз на патници;

3) да вршат и други работи што им се закон ставени во надлежност.

Член 456

Како стопански спорови во смисла на овој закон се сметаат споровите од: купувањето и продажбата на стоки и други движни предмети, заменувањето на стоки и движни предмети, комисионата работа, посредничството, застапничството, експедирањето, складирањето, осигурувањето на имотот, договорот за дело и услуги, договорот за градење, издавачките работи, авторското право, заемот, послугата, меничноправните и чековноправните барања, превозот на предмети во железничкиот, патниот, воздушниот и речниот сообраќај и во сообраќајот на внатрешните води, споровите од правото на употреба на фирма, од заштитата и употребата на пронајдоците, мострите, моделите и жиговите, од нелојалниот натпревар, од управувањето со основните средства, како и други слични спорови од значење за стопанството.

Окружни стопански судови**Член 457**

Окружните стопански судови се надлежни:

1) да ги судат стопанските и поморските спорови и споровите за надоместување на штетата, ако вредноста на предметот на спорот не надминува 1,000.000 динари, освен споровите за кои без оглед на вредноста се надлежни повисоките стопански судови;

2) да вршат и други работи што им се закон ставени во надлежност.

Член 458

Споровите од надлежноста на окружните стопански судови ги суди совет или судија на тој суд како судија поединец.

Советот на окружниот стопански суд е составен од еден судија како претседател на советот и од двајца повремени судии.

Член 459

Судијата поединец на окружниот стопански суд ги суди стопанските и поморските спорови и споровите за надоместување на штетата ако вредноста на предметот на спорот не надминува 100.000 динари.

Судијата поединец на окружниот стопански суд ја спроведува постапката и донесува одлуки и во предметите на правната помош, обезбедувањето на докази и издавањето на привремен мерки за обезбедување пред поведувањето на процесната постапка.

Виши стопански судови**Член 460**

Вишите стопански судови се надлежни:

1) да ги судат стопанските и поморските спорови и споровите за надоместување на штетата, ако вредноста на предметот на спорот надминува 1,000.000 динари;

2) да ги судат без оглед на вредноста на предметот на спорот, стопанските спорови што се однесуваат на заштитата и употребата на пронајдоците, мострите, моделите и жиговите и на поврзата на употреба на фирма, како и споровите од нелојалниот натпревар и од авторското право;

3) да решаваат за жалбите против одлуките на окружните стопански судови донесени во прв степен;

4) да ги решаваат споровите за надлежност меѓу стопанските судови и републичките органи на управата и помеѓу стопанските судови и народните одбори од подрачјето на вишиот стопански суд;

5) да вршат и други работи што им се закон ставени во надлежност.

Член 461

Советот на вишиот стопански суд кога суди во прв степен е составен од еден судија како претседател на советот и од двајца повремени судии, а кога суди во втор степен од двајца судии, од кои еден е претседател на советот, и од еден повремен судија.

Во совети составени од тројца судии вишите стопански судови ги решаваат споровите за надлежност меѓу стопанските судови, како и споровите за надлежност меѓу стопанските судови и републичките органи на управата односно народните одбори, и решаваат за пренесувањето на месната надлежност на друг стопански суд од своето подрачје (чл. 61 и 62).

Врховен стопански суд**Член 462**

Врховниот стопански суд е надлежен:

1) да решава за жалбите против одлуките на вишите стопански судови и воената арбитража донесени во прв степен;

2) да решава по повод на барањата за заштита на законитоста против правосилните одлуки на стопанските судови и воената арбитража, во случаите определени во овој закон;

3) да ги решава споровите за надлежност меѓу стопанските судови и органите на управата, освен споровите за надлежност од членот 460 точка 4 на овој закон;

4) да врши и други работи што му се со закон ставени во надлежност.

Член 463

Врховниот стопански суд суди во совети од пет судии, од кои претседателот на советот и еден член се судии на Врховниот стопански суд, а три члена повремени судии.

Во совети од три судии Врховниот стопански суд решава за жалбите против решенијата со кои не се завршува постапката пред првостепенит суд и ги решава споровите за надлежност меѓу стопанските судови.

Надлежност за споровите во текот на извршната постапка**Член 464**

Окружните и вишите стопански судови се надлежни за споровите што ќе настанат во текот и по повод на извршувањето на нивните одлуки.

Надлежност за определување на привремени мерки за обезбедување**Член 465**

Окружните стопански судови ги определуваат привремените мерки за обезбедување што се однесуваат на споровите од нивната надлежност и од надлежноста на вишите стопански судови ако е предлогот поднесен пред поведувањето на проценатата постапка.

Надлежност за обезбедување на докази**Член 466**

За обезбедување на докази во случајот од членот 262 став 2 на овој закон е надлежен окружниот стопански суд, ако постапката треба да се спроведе во седиштето на тој суд.

Надлежност за стопанските спорови со странски лица**Член 467**

Стопанските судови, кога се надлежни, ги судат и стопанските спорови меѓу домашните правни лица и странските физички или правни лица, како и меѓусебните спорови на странските физички или правни лица.

Надлежност на редовните судови**Член 468**

Ако во стопанскиот спор или во спорот за надоместување на штетата, за кој е надлежен стопан-

ски суд, учествува како сопроцесник (член 184 став 1 точка 1) и физичко или приватно правно лице, за спорот е надлежен редовен суд.

Месна надлежност**Член 469**

Врховниот стопански суд може да овласти, еден или повеќе определени окружни стопански судови односно виши стопански судови, во границите на својата стварна надлежност, да ги судат и оние поморски спорови за кои според одредбите од овој закон би биле месно надлежни други окружни стопански судови односно виши стопански судови. За ова Врховниот стопански суд решава на општа седница.

Член 470

Во споровите заради утврдување постоењето или непостоењето на договор, заради извршување или раскинување на договорот, како и во споровите за надоместување на штетата поради неизвршување на договорот, покрај судот на општата месна надлежност, месно е надлежен и судот на местото каде што според спогодбата на странките тужениот е должен да го изврши договорот.

2. Подготвување на главната расправа**Член 471**

Во постапката пред стопанските судови секогаш тужбата ќе му се достави на тужениот на одговор.

По приемот на одговорот на тужбата или по истекот на рокот за одговор на тужбата, претседателот на советот ќе реши дали ќе закаже подготвително сроциште или сроциште за главната расправа. Подготвително сроциште ќе се закаже само ако тоа, со оглед на сложеноста на предметот или на другите околности, би придонесло за побрзото или поевтиното решавање на спорот.

Во итни случаи претседателот на советот може веднаш по претходно испитување на тужбата да закаже подготвително сроциште или сроциште за главната расправа. Против оваа одлука на претседателот на советот не е дозволена жалба.

Претседателот на советот е овластен во итни случаи сроциштето да го закаже по телефон или со телеграма.

Член 472

Кога по приемот на одговорот на тужбата претседателот на советот утврди дека меѓу странките не е спорна фактичната состојба и дека не постојат други пречки за донесување на одлука, може без закажување на сроциште да донесе одлука за спорот, ако двете странки се одрекнале од одржувањето на главната расправа.

3. Правни лекови**Член 473**

Против пресудата на окружниот стопански суд странките можат да изјават жалба до вишиот стопански суд, а против првостепената пресуда на вишиот стопански суд до Врховниот стопански суд.

Член 474

Против правосилната пресуда на окружниот стопански суд, како и против правосилната пресуда на вишиот стопански суд или воената арбитража за која Врховниот стопански суд не расправал по повод на правниот лек, претседателот на Врховниот стопански суд може да полигне барање за заштита на законитоста во рок од четириесет и пет дена од денот на правосилноста на пресудата.

Претседателот на Врховниот стопански суд не може да биде член на советот што решава за барањето за заштита на законитоста.

Член 475

Против пресудата на Врховниот стопански суд барање за заштита на законитоста може да подигне сојузниот јавен обвинител.

Барањето за заштита на законитоста се подига во рок од четириесет и пет дена од правосилноста на пресудата.

За барањето за заштита на законитоста решава Сојузниот врховен суд.

Член 476

Барањето за заштита на законитоста што го подигнал претседателот на Врховниот стопански суд не го задржува извршувањето на одлуката против која е изјавено, но советот на Врховниот стопански суд може да му нареди на стопанскиот суд што е надлежен за извршување да го одложи извршувањето до донесувањето на одлуката по ова барање. Вакво овластување има и Сојузниот врховен суд кога барањето за заштита на законитоста го подигнал сојузниот јавен обвинител.

4. Останати одредби

Последици од недоаѓањето на странките на сроциште

Член 477

Во постапката пред стопанските судови нема да се применуваат одредбите на овој закон за мирување на постапката.

Член 478

Ако двете странки спогодбено предложат сроциштето да се одложи за да направат обид за порамнување, судот ќе го уважи овој предлог и веднаш ќе ги извести странките за денот и часот кога ќе се одржи ново сроциште.

Член 479

Ако од подготвителното сроциште или од првото сроциште за главната расправа или од некое подоцнежнo сроциште изостанат двете странки, судот ќе го одложи сроциштето. Ако и на новото сроциште не дојдат двете странки, ќе се смета дека тужителот ја повлекол тужбата.

Срокови**Член 480**

Во постапката пред стопанските судови важат следниве срокови:

1) рок од триесет дена за поднесување на предлог за враќање во поранешната состојба од членот 107 став 3 на овој закон;

2) рок од осум дена за жалбата против пресудата односно решението а рок од три дена за поднесување одговор на жалбата.

Исклучоци од одделни одредби на постапката

Член 481

Во постапката пред стопанските судови странките не можат надвор од сроциштето да даваат изјави усно на записник кај судот.

Во постапката пред вишите стопански судови или пред Врховниот стопански суд полномошник на странката од членот 84 на овој закон може да биде само лице што има положен судиски или адвокатски испит.

Исправата врз основа на која се издава платниот налог според членот 426 на овој закон не мора да биде приложена во оригинал или во заверен препис. Достаточно е ако преписот од таквата исправа го заверил раководителот на установата,

Во постапката пред стопанските судови нема да се применуваат одредбите од чл. 313 и 427 на овој закон.

27.

Врз основа на членот 34 точка 1 од Уредбата за надворешнотрговско работење („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 25/55), а во врска со членот 7 оддел I став А под а) точка 2 а) и точка 4 од Уредбата за пренесување работите во надлежност на сојузните и републичките органи на управата („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 26/56), Комитетот за надворешна трговија, со согласност од Државниот секретаријат за работи на стоковниот промет, издава

НАРЕДБА**ЗА НАЧИНОТ НА ИЗВОЗ И УВОЗ НА КНИГИ, ВЕСНИЦИ, СПИСАНИЈА И ПУБЛИКАЦИИ**

1. Работи на извоз и увоз на книги, весници, списанија и публикации во вид на редовна дејност можат да вршат само оние стопански организации што се запишани во надворешнотрговскиот регистар за вршење на таа дејност.

2. За извоз на ретки книги и стари изданија стопанската организација од претходната точка е должна да прибави посебно одобрение што го издава Комитетот за надворешна трговија по предлог од републичкиот орган надлежен за работите на заштита на спомениците на култура.

3. Стопанските организации од точката 1 на оваа наредба ги употребуваат и пресметуваат странските средства за плаќање што ќе ги остварат со извоз на книги, весници, списанија и публикации според одредбите од Одлуката за употребата и пресметувањето на странските средства за плаќање („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 54/55), а увезените книги, весници, списанија и публикации ги плаќаат со странските средства за плаќање што ќе ги прибават според важечките прописи.

На стопанските организации од точката 1 на оваа наредба што во смисла на одредбата од точката 5 на Наредбата за определување трговските стопански организации на големо што имаат право да купуваат странски средства за плаќање за увоз на стоки за широка потрошувачка („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 52/56), а што по претходно прибавило мислење од Секретаријатот за информации на Сојузниот извршен совет и од Секретаријатот за просвета и култура на Сојузниот извршен совет, ќе ги определи претседателот на Комитетот за надворешна трговија, Народната банка ќе им продава непосредно странски средства за плаќање за увоз на книги, весници, списанија и публикации.

4. Одредбите од оваа наредба не засегнуваат во прописите за увозот и растурањето на списи што се донесени врз основа на одредбите од Законот за печатот.

5. Оваа наредба влегува во сила осмиот ден по објавувањето во „Службен лист на ФНРЈ“.

П. бр. 89

10 декември 1956 година

Белград

Претседател

на Комитетот за надворешна трговија,
Хасан Бркиќ, с. р.

28.

Врз основа на членот 34 точка 1 од Уредбата за надворешнотрговското работење („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 25/55), а во врска со членот 7 оддел I став А под а) точка 2 алинеја 4 од Уредбата за пренесување работите во надлежност на сојузните и републичките органи: на управата („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 26/56) и точката 3 став 3 од Наредбата за регулирање извозот на определени производи („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 53/56), Комитетот за надворешна трговија, по предлог од Државниот секретаријат за работи на стокоениот промет, издава

НАРЕДБА

ЗА ПРОИЗВОДИТЕ ШТО МОЖАТ ДА СЕ ИЗВЕЗУВААТ САМО ПО ЗАКЛУЧОЦИТЕ ПОТВРДЕНИ ОД СОЈУЗНАТА НАДВОРЕШНОТРГОВСКА КОМОРА

1. Следните производи можат да се извезуваат само по заклучоците што ќе ги потврди Сојузната надворешнотрговска комора:

а) индустриски производи

- од гранката 114 (Црна металургија): лимови од сите видови и димензии;
- од гранката 115 (Обоена металургија): бакар и бакарни преработки, алуминиум и алуминиумски преработки, цинк метал од сите видови, олово од сите видови, жива, глинаца, концентрат на цинк;
- од гранката 122 (Дрвна индустрија): режана графа од иглолистници;
- од гранката 123 (Индустрија на дрвесина, целулоза и хартија): напон хартија;
- од гранката 124 (Текстилна индустрија): волнени, памучни и цел тканини;
- од гранката 125 (Индустрија на кожа и обувки): кожни обувки;
- од гранката 127 (Прехранбена индустрија): конзерви од месо;

б) селскостопански производи

- од гранката 211 (Земјоделство): грав, семе од коноп, семе од црвена и бела детелина;
- од гранката 214 (Сточарство): говеда и говедско месо, свињи и свињско месо, дребен добиток и месо од дребен добиток, јајца.

При потврдувањето на заклучоците од претходниот став Сојузната надворешнотрговска комора ќе им дава првенство на заклучоците што во поглед на цените и другите услови се поповолни.

2. За извоз на производите од претходната точка Сојузната надворешнотрговска комора ќе им издава на извозниците уверение дека го потврдила заклучокот по кој се врши извозот. За овој извоз Сојузната надворешнотрговска комора ќе води посебна евиденција.

3. Оваа наредба влегува во сила со денот на објавувањето во „Службен лист на ФНРЈ“, а ќе се применува од 1 јануари 1957 година.

П. бр. 109

31 декември 1956 година

Белград

Претседател

на Комитетот за надворешна трговија,

Хасан Бркиќ, с. р.

29.

Врз основа на ставот 3 одделот 2 главата XXIV на Сојузниот општествен план за 1957 година, Комитетот за надворешна трговија, во согласност со сојузниот Државен секретаријат за работи на финансиите, издава

НАРЕДБА

ЗА УТВРДУВАЊЕ ПРОЦЕНТОТ ДО КОЈ ОПРЕДЕЛЕНИТЕ СТОПАНСКИ ОРГАНИЗАЦИИ МОЖАТ ДА ГИ КОРИСТАТ СРЕДСТВАТА ОД АМОРТИЗАЦИОНИОТ ФОНД ЗА КУПУВАЊЕ СТРАНСКА ОПРЕМА И ИНВЕСТИЦИОНИ МАТЕРИЈАЛИ И ЗА ПЛАЌАЊЕ НА СТРАНСКИ УСЛУГИ ВО ВРСКА СО ИНВЕСТИЦИИТЕ

I. Процентот до кој стопанските организации, во смисла на ставот 1 одделот 2 главата XXIV на Сојузниот општествен план за 1957 година, можат да ги користат средствата од амортизациониот фонд за купување странска опрема и инвестициони материјали и за плаќање странски услуги во врска со инвестициите, изнесува:

- 1) за рудниците и топлиниците на обоевата металургија, за претпријатијата на луците и складовите, за селскостопанските имоти и за земјоделските задруги — — — — 20 %;
- 2) за претпријатијата на речниот транспорт — — — — 25 %;
- 3) за термоелектраните, рудниците на јаглен, фабриците за шеќер, за претпријатијата на графичката индустрија, за новинските и издавачките претпријатија што имаат графички погони, за претпријатијата на филмската индустрија и за претпријатијата на патниот сообраќај — — — — 30 %;
- 4) за фармацевтско-хемиските претпријатија — — — — 35 %;
- 5) за претпријатијата за производство (експлоатација) на нафта, за претпријатијата за геолошки, геофизички и рударски истражувања и за претпријатијата на воздушниот сообраќај — — — — 50 %.

II. Со влегувањето во сила на оваа наредба престанува да важи Одлуката за утврдување процентот до кој определениите стопански организации можат да ги користат средствата од амортизациониот фонд за купување странска опрема и инвестициони материјали и за плаќање на странски услуги во врска со инвестициите („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 19/56).

III. Оваа наредба влегува во сила осмиот ден по објавувањето во „Службен лист на ФНРЈ“, а ќе се применува од 1 јануари 1957 година.

II. бр. 202

9 јануари 1957 година

Белград

Претседател

на Комитетот за надворешна трговија,
Хасан Бркиќ, с. р.

30.

Врз основа на членот 10 став 2 и членот 20 став 2 од Уредбата за занаетчиските дуќани и занаетчиските претпријатија („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 5/54) и членот 9 оддел I под б), точка 9, алинеја 1 и 2 од Уредбата за пренесување работите во надлежност на сојузните и републичките органи на управата („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 26/56), во согласност со Секретаријатот за трудот на Сојузниот извршен совет, Секретаријатот за индустрија на Сојузниот извршен совет, издава

НАРЕДБА

ЗА ИЗМЕНИ И ДОПОЛНЕНИЈА НА НАРЕДБАТА ЗА СТОПАНСКИТЕ ДЕЈНОСТИ ШТО СЕ СМЕААТ КАКО ЗАНАЕТЧИСКИ ДЕЈНОСТИ И ЗА СТРУЧНАТА СПРЕМА ПОТРЕБНА ЗА НИВНОТО ВРШЕЊЕ

1. Во Наредбата за стопанските дејности што се сметаат како занаетчиски дејности и за стручната

спрема потребна за нивно вршење („Службен лист на ФНРЈ“, бр 9/54) точ. II и III се менуваат и гласат:

„II. За вршење занаетчиски дејности во вид на самостојно занимање, односно за раководење со стручните работи на занаетчиските дејности означени под бр. 1—31, 43—53, 56—58, 74—80, 87—93, 100—110, 114, 119—121, 152—154, 163—164, 178—180 и 184—201 на точката I од оваа наредба, потребна е спрема на висококвалифициран занаетчиски работник (занаетчиски мајстор).

III. За вршење занаетчиски дејности во вид на самостојно занимање односно за раководење со стручните работи на занаетчиските дејности означени под бр. 32—41, 54—55, 59—72, 81—86, 94—99, 111—112, 115—116, 122—143, 155—160, 165—176, 181—183 и 202—217 на точката I од оваа наредба, потребна е спрема на квалифициран занаетчиски работник и работен стаж во занаетството од најмалу 3 години “

2. Овластувањата за работа издадени до влегувањето во сила на оваа наредба остануваат во сила.

3. Оваа наредба влегува во сила осмиот ден по објавувањето во „Службен лист на ФНРЈ“.

Бр. 10447

18 јануари 1957 година

Белград

Секретар за индустрија
на Сојузниот извршен совет,
Маријан Цветковиќ, с. р.

31.

Врз основа на членот 3 од Основниот закон за заштита на добитокот од заразните болести („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 26/54) и членот 10 оддел I под а) точ. 1 алинеја 1 од Уредбата за пренесување работите во надлежност на сојузните и републичките органи на управата („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 26/56), Секретаријатот за селско стопанство и шумарство на Сојузниот извршен совет издава

НАРЕДБА

ЗА ПРЕЗЕМАЊЕ ВЕТЕРИНАРНО-САНИТАРНИ МЕРКИ ПРОТИВ ЗАРАЗНАТА БОЛЕСТ КАЈ ДОБИТОКОТ „ПСИТАКОЗА“

1. Сојузната управа за работи на ветеринарството преку надлежните органи за работи на ветеринарството на народните републики, на Автономна Покраина Војводина и на Автономната Косовско-метохиска Област, како и преку своите органи на ветеринарната служба на граничните ветеринарни станици, ќе ги преземе сите потребни мерки заради отстранување и ископачување на заразната болест кај добитокот пситакоза, како и заради спречување на нејзиното внесување од странство.

2. Упатство за отстранување, ископачување и спречување на внесувањето од странство на заразната болест кај добитокот пситакоза ќе донесе Сојузната управа за работи на ветеринарството.

3. Оваа наредба влегува во сила осмиот ден по објавувањето во „Службен лист на ФНРЈ“.

Бр. 1083

5 јануари 1957 година

Белград

Секретар
за селско стопанство и шумарство
на Сојузниот извршен совет,
инж. Драгослав Мутаповиќ, с. р.

32.

Врз основа на точката II од Одлуката за утврдување подрачјата на окружните и скопските јавни обвинителства („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 29/56), Сојузниот јавен обвинител донесува

РЕШЕНИЕ

ЗА ДЕНОТ НА ПОЧЕТОКОТ НА РАБОТАТА НА ОКРУЖНОТО ЈАВНО ОБВИНИТЕЛСТВО ВО КОПЕР

Окружното јавно обвинителство во Копер ќе започне со работа на 1 ноември 1956 година.

Истиот ден престанува со работата Околинското јавно обвинителство во Копер.

П. бр. 280/56

26 октомври 1956. година

Белград

Сојузен јавен обвинител,
Бранко Д. Јевремовиќ, с. р.

33.

Врз основа на членот 6 став 1 од Уредбата за задолжително испраќање печатени работи („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 27/53), Библиографскиот институт на ФНРЈ донесува

РЕШЕНИЕ

ЗА БРОЈОТ НА ПРИМЕРОЦИТЕ НА ЗВАНИЧНИТЕ ПУБЛИКАЦИИ ШТО ИЗДАВАЧИТЕ ЌЕ МУ ГИ ДОСТАВУВААТ НА БИБЛИОГРАФСКИОТ ИНСТИТУТ НА ФНРЈ ВО 1957 ГОДИНА

1. Издавачите на званични публикации во 1957 година ќе му доставуваат на Библиографскиот институт на ФНРЈ во Белград по петнаесет примероци од секоја званична публикација.

2. Ова решение влегува во сила осмиот ден по објавувањето во „Службен лист на ФНРЈ“.

Бр. 37

5 јануари 1957 година

Белград

Директор

на Библиографскиот институт на ФНРЈ,
Милутин Иванушиќ, с. р.

34.

Врз основа на точката 2 од Одлуката за задолжителната резерва на банките кај Народната банка („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 30/56) Управниот одбор на Народната банка донесува

РЕШЕНИЕ

ЗА ЗАДОЛЖИТЕЛНАТА РЕЗЕРВА НА ШТЕДИЛНИЦИТЕ КАЈ НАРОДНАТА БАНКА

1. За штедилниците, што ги осниваат народни одбори, се определува задолжителна резерва во височина од 15% од собраните краткорочни средства

2. Другите одредби од прописите за задолжителната резерва што ваяат за банките се однесуваат и на штедилниците што ги осниваат народни одбори.

3. Ова решение не се однесува на штедилниците што имаат статус на комунална банка.

4. Ова решение влегува во сила осмиот ден по објавувањето во „Службен лист на ФНРЈ“.

Бр. 166

31 декември 1956 година

Белград

Гувернер
на Народната банка,
Војин Гузина, с. р.

35.

Врз основа на членот 14 од Уредбата за измени и дополненија на Уредбата за платите на работниците и службениците на стопанските организации („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 54/54), Централното веќе на Сојузот на синдикатите на Југославија донесува

ОДЛУКА

ЗА ИЗМЕНИ И ДОПОЛНЕНИЈА НА ОДЛУКАТА ЗА ОПРЕДЕЛУВАЊЕ СИНДИКАЛНИ ОРГАНИ ШТО УЧЕСТВУВААТ ВО ДОНЕСУВАЊЕТО И ДАВАЊЕТО СОГЛАСНОСТ НА ТАРИФНИТЕ ПРАВИЛНИЦИ НА СТОПАНСКИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

1. Во Одлуката за определување синдикални органи што учествуваат во донесувањето и давањето согласност на тарифните правилници на стопанските организации („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 4/55, 55/55, 10/56 и 53/56) во целиот текст на одлуката зборовите: „земскиот одбор на синдикатите“ се заменува со зборовите: „Републичкиот одбор на синдикатите“.

2. Во точката 5 текстот под б) се менува и гласи: „Републичкиот односно покраинскиот одбор — на тарифните правилници на железничките транспортни претпријатија односно територијалниот одбор — на тарифните правилници на претпријатијата на поштенскиот, телеграфскиот и телефонскиот сообраќај.“

За претпријатијата на поштенскиот, телеграфскиот и телефонскиот сообраќај на подрачјето на НР Црна Гора, во донесувањето односно давањето согласност на тарифните правилници учествува Централниот одбор на Синдикатот на работниците и службениците на ППТ на Југославија;“.

3. Оваа одлука влегува во сила осмиот ден по објавувањето во „Службен лист на ФНРЈ“.

Бр. 84

11 јануари 1957 година

Белград

Претседател
на Централното веќе на Сојузот на
синдикатите на Југославија,
Гуро Салај, с. р.

36.

ОБЈАВА

ОД СОЈУЗНАТА ИЗБОРНА КОМИСИЈА ЗА ПОТВРДЕНАТА КАНДИДАТУРА ЗА ИЗБИРАЊЕ НАРОДЕН ПРАТЕНИК НА СОБОРОТ НА ПРОИЗВОДИТЕЛИТЕ НА СОЈУЗНАТА НАРОДНА СКУПШТИНА ВО ИЗБОРНАТА ОКОЛИЈА КРАГУЕВАЦ

Врз основа на чл. 178, 167 и 89 став 1 од Законот за правата и должностите, избирањето и отпо-

викот на сојузните народни пратеници, Сојузната изборна комисија

објавува

дека за дополнителните избори за народен пратеник на Соборот на производителите на Сојузната народна скупштина во производителната група индустрија, трговија и занаетчиство за Изборната околица Крагуевац, што ќе се одржат на 3 февруари 1957 година, е потврдена кандидатурата на Милевиќ Илија Боривоје, работник на „Црвена застава“ од Крагуевац.

Бр. 3

14 јануари 1957 година

Белград

Сојузна изборна комисија

Секретар,
др Дражен Сесардиќ, с. р. Претседател,
Михаило Ѓорѓевиќ, с. р.

37.

ОБЈАВА

ОД СОЈУЗНАТА ИЗБОРНА КОМИСИЈА ЗА ПОТВРДЕНАТА КАНДИДАТУРА ЗА ИЗБИРАЊЕ НАРОДЕН ПРАТЕНИК ЗА СОЈУЗНИОТ СОБОР НА СОЈУЗНАТА НАРОДНА СКУПШТИНА ВО ИЗБОРНАТА ОКОЛИЈА ДЕЛНИЦЕ И ОГУЛИН

Врз основа на членот 178 во врска со членот 89 став 1 од Законот за правата и должностите, избирањето и отповикот на сојузните народни пратеници, Сојузната изборна комисија

објавува

дека за дополнителните избори за народен пратеник на Сојузниот собор на Сојузната народна скупштина, што ќе се одржат во Изборната околица Делнице и Огулин на 3 февруари 1957 година, е потврдена кандидатурата на Ѓржетиќ Шимуна Јосип од Загреб.

Бр. 4

14 јануари 1957 година

Белград

Сојузна изборна комисија

Секретар,
др Дражен Сесардиќ, с. р. Претседател,
Михаило Ѓорѓевиќ, с. р.

38.

СООПШТЕНИЕ

ОД НАРОДНАТА БАНКА ЗА ПОВЛЕЧУВАЊЕ И ЗАМЕНА НА БАНКНОТИТЕ ОД 100 ДИНАРИ СО ДАТУМ 1 МАЈ 1953 ГОДИНА

Врз основа на членот 17 став 2 точка 2 од Уредбата за банките и штедилниците („Службен лист на ФНРЈ“, бр. 4/54), Управниот одбор на Народната банка, на својата седница од 24 декември 1956 година, донесе решение за повлекување и замена на банкнотите од 100 динари со потписи на В. Гузина, како гувернер и Л. Долиншек, како вицегувернер, и со датум 1 мај 1953 година, на чие лице е репродуцирана слика на локомотива во монтирање, а на опачината мотив од селското стопанство — жетва и вршидба.

Споменатото решение Народната банка своите банкноти од 100 динари со датум 1 мај 1953 година, чиј опис е даден во претходниот став ќе ги

повлече од оптек во времето од 1 до 31 јануари 1957 година и ќе ги замени со банкноти од курсно издание.

Почнувајќи од 1 февруари 1957 година наведените банкноти од 100 динари ќе престанат да бидат законско средство за плаќање, а Народната банка ќе врши дополнителна замена на истите банкноти во времето од натамошни 2 месеци, т.е. заклучно до 31 март 1957 година.

Замената на банкнотите од 100 динари што се повлекуваат од оптек, Народната банка ќе ја врши преку своите филијали и експозитури, како и преку сите други банки.

Од Народната банка, Главна централа, 28 декември 1956 година, Белград.

УКАЗИ

Претседателот на Републиката, врз основа на членот 71 точка 4 од Уставниот закон, а на предлог од Државниот секретар за надворешни работи, донесува

УКАЗ

ЗА НАЗНАЧУВАЊЕ ИЗВОНРЕДЕН И ОПОЛНОМОШТЕН АМБАСАДОР НА ФНРЈ ВО ИНДОНЕЗИЈА

I

Се назначува

Др Стане Павлич, досегашен државен советник во Државниот секретаријат за надворешни работи, за извонреден и ополномоштен амбасадор на Федеративна Народна Република Југославија во Индонезија.

II

Државниот секретар за надворешни работи ќе го изврши овој указ.

III

Овој указ влегува во сила веднаш.

У. бр. 1

11 јануари 1957 година
Белград

Претседател на Републиката,
Јосип Броз-Тито, с. р.

Претседателот на Републиката, врз основа на членот 71 точка 4 од Уставниот закон, а на предлог од Државниот секретар за надворешни работи, донесува

УКАЗ

ЗА НАЗНАЧУВАЊЕ ПРЕТСТАВНИК НА ФНРЈ ВО КОМИТЕТОТ НА ПОСТОЈАНИОТ СЕКРЕТАРИЈАТ НА ЗЕМЈИТЕ ПОТПИСНИЦИ НА АНКАРСКИОТ ПАКТ

I

Се назначува

Љубомир Радовановиќ за претставник на Федеративна Народна Република Југославија во Комитетот на Постојаниот секретаријат на земјите потписници на Анкарскиот пакт во својство на извонреден и ополномоштен амбасадор.

II

Државниот секретар за надворешни работи ќе го изврши овој указ.

Издава Новинска установа „Службен лист на ФНРЈ“, Белград, Улица Краљевиќа Марка бр. 9. Директор и одговорен уредник Слободан М. Нешовиќ, Улица Краљевиќа Марка бр. 9. Печат на Белградскиот графички завод, Белград

III

Овој указ влегува во сила веднаш.

У. бр. 2

11 јануари 1957 година
Белград

Претседател на Републиката,
Јосип Броз-Тито, с. р.

СОДРЖИНА:

	Страна
25. Указ за прогласување на Уводниот закон за Законот за процесната постапка — — — — —	61
Уведен закон за Законот за процесната постапка — — — — —	61
26. Указ за прогласување на Законот за процесната постапка — — — — —	63
Закон за процесната постапка — — — — —	63
27. Наредба за начинот на извоз и увоз на книги, весници, списанија и публикации — — — — —	104
28. Наредба за производите што можат да се извезуваат само по заклучоците потврдени од Сојузната надворешнотрговска комора — — — — —	105
29. Наредба за утврдување процентот до кој определените стопански организации можат да ги користат средствата од амортизациониот фонд за купување странска опрема и инвестициони материјали и за плаќање на странски услуги во врска со инвестициите — — — — —	105
30. Наредба за измени и дополненија на Наредбата за стопанските дејности што се сметаат како занаетчиски дејности и за стручната спрема потребна за нивното вршење — — — — —	106
31. Наредба за преземање ветеринарно-санитарни мерки против заразната болест кај добитокот „пситакоза“ — — — — —	106
32. Решение за денот на почетокот на работата на Окружното јавно обвинителство во Копер — — — — —	106
33. Решение за бројот на примероците на значните публикации што издавачите ќе му ги доставуваат на Библиографскиот институт на ФНРЈ во 1957 година — — — — —	106
34. Решение за задолжителната резерва на штедилниците кај Народната банка — — — — —	107
35. Одлука за измени и дополненија на Одлуката за определување синдикални органи што учествуваат во донесувањето и давањето согласност на тарифните правилници на стопанските организации — — — — —	107
36. Објава од Сојузната изборна комисија за потврдената кандидатура за избирање народен пратеник на Соборот на производители на Сојузната народна скупштина во Изборната околица Крагуевац — — — — —	107
37. Објава од Сојузната изборна комисија за потврдената кандидатура за избирање народен пратеник за Сојузниот собор на Сојузната народна скупштина во Изборната околица Делнице и Огулин — — — — —	107
38. Соопштение од Народната банка за повлекување и замена на банкнотите од 100 динари со датум 1 мај 1953 година — — — — —	107